

Universālā decimālā klasifikācija Rokasgrāmata

(1) subgrouping (square brackets) Table 1

(2) Introduces non-UDC notation (asterisk)

(3) A/Z Direct alphabetical specification. Table

(4) COMMON AUXILIARY NUMBERS

(5) ... Common auxiliaries of language. Table 1

(6) ... Common auxiliaries of form. Table 1

(7) ... Common auxiliaries of place. Table 1

(8) ... Common auxiliaries of human and

(9) ... Common auxiliaries of time. Table 1

(10) ... Common auxiliaries of

(11) ...

(12) ...

(13) ...

(14) ...

(15) ...

(16) ...

(17) ...

(18) ...

(19) ...

(20) ...

Rīga
Latvijas Nacionālā bibliotēka
2013

Universālā decimālā klasifikācija:
Rokasgrāmata

Sastādītāja: Elīta Eglīte
Redaktore: Mārīte Apenīte

Maketētāja: Kristīne Deksne

© Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2013

ISBN 978-9984-850-12-2

Saturs

Ievads	4
Kādēļ jāzina UDK?	5
UDK struktūra	7
UDK - aspektu, decimāla, hierarhiska un analītiski sintētiska klasifikācija	8
UDK tabulu kopsavilkums	13
Palīgtabulas	17
Neatkarīgie noteicēji	17
Tabula 1a. Saskaņošana. Paplašināšana	17
Tabula 1b. Attiecības. Grupēšana. Secības noteikšana	18
Tabula 1c. Vispārīgie valodas noteicēji	19
Tabula 1d. Vispārīgie formas noteicēji	20
Tabula 1e. Vispārīgie vietas noteicēji	22
Tabula 1f. Vispārīgie rasu, etnisko grupu un tautību noteicēji	25
Tabula 1g. Vispārīgie laika noteicēji	26
Tabula 1h. Priekšmetu precizēšana ar UDK neietvertām notācijām	27
Atkarīgie noteicēji	28
Tabula 1k. Vispārējo īpašību vispārīgie noteicēji	28
Tabula 1k. -02 Vispārīgie īpašību noteicēji	29
Tabula 1k. -03 Vispārīgie materiālu noteicēji	30
Tabula 1k. -04 Vispārīgie attiecību, procesu un darbību noteicēji	30
Tabula 1k. -05 Vispārīgie personu un personas īpašību noteicēji	31
Speciālie noteicēji	32
Pamattabulas	37
0. Vispārīgā pamatklase	39
1. Filozofija. Psiholoģija	42
2. Reliģija. Teoloģija	44
3. Sociālās zinātnes	47
5. Matemātika un dabaszinātnes	57
6. Lietišķās zinātnes. Medicīna. Tehnika	63
7. Māksla. Atpūta. Izklaide. Sports	79
8. Valoda. Valodniecība. Literatūra	87
9. Ģeogrāfija. Biogrāfijas. Vēsture	91
Indeksēšanas process	96
Elementu standartsecība indeksā	96
Bibliotēkas klasificēšanas politika	97
Izmantotie avoti	99
Terminu skaidrojošā vārdnīca	100

Ievads

UDK rokasgrāmata ir praktisks palīgs UDK (Universālā decimālā klasifikācija) izmantošanai klasificēšanas procesā. UDK uzbūves teorētiskie jautājumi apskatīti vien tik daudz, lai interesenti varētu orientēties speciālajā literatūrā.

Rokasgrāmatas pamatā ir klasifikācijas tabulu elektroniskā versija, kas pieejama kā atsevišķa datubāze (UDK) Valsts nozīmes bibliotēku elektroniskajā kopkatalogā. Rokasgrāmatā apskatītās UDK struktūrvienības un to vārdiskie formulējumi ir citāti no UDK datubāzes un pēdējo reizi ar to salīdzināti 2012. gada martā.

Rokasgrāmata satur UDK pamattabulu un noteicēju tabulu kopsavilkumus, apskata būtiskākos indeksu izveides principus un klasificēšanas problēmu tipiskākos gadījumus. Detalizētāka informācija atrodama UDK elektroniskajā datubāzē.

Kādēļ jāzina UDK?

UDK ir labi strukturēta un informatīvi bagāta zināšanu organizēšanas sistēma. **Tā ir viena no visizplatītākajām bibliotekārajām klasifikācijas sistēmām pasaulē.** To izmanto 124 pasaules valstīs ne tikai Eiropā, bet arī Āzijā un Āfrikā. 39 valstīs UDK ir galvenā klasifikācija, kuru lieto nacionāla līmeņa bibliotēku informācijas sistēmās. Vēl 45 valstīs to lieto noteikta tipa bibliotēkās.

UDK ir **universāla klasifikācijas sistēma**, tāpēc to var izmantot gan bibliotēkās ar universāla satura krājumu, gan dažādu nozaru speciālajās bibliotēkās, informācijas centros u.tml. iestādēs. Pateicoties klasifikācijas struktūras augstajai detalizācijas pakāpei un struktūrvienību kombinēšanas iespējām, to var izmantot pat ļoti šauru nozares profilu krājumos. Sistēmas hierarhija ir organizēta tā, ka to var vienlīdz sekmīgi izmantot gan lielās, gan mazās bibliotēkās, jo noteikt nepieciešamo detalizācijas pakāpi un pāriet no viena detalizācijas līmeņa uz citu ir metodiski viegli.

Tomēr krājuma tematiskais saturs un lielums ietekmē klasificējamajai vienībai piešķirto indeksu, tādēļ viena grāmata vai cita veida darbs dažādās bibliotēkās var būt klasificēts atšķirīgi. Šis apstāklis netraucē UDK pārziņošanai bibliotekāram pēc klasifikācijas indeksa saprast darba tematu gan mūsu, gan citu valstu bibliotēku elektroniskajos katalogos. Īpaši nozīmīgi tas ir gadījumos, kad jāklasificē darbs svešvalodā, kuru nepārvaldāt. Arī latviešu valoda ārzemju kolēģiem var būt valoda, kuru viņi nepārvalda, tādēļ nozīmīgs orientieris temata izpratnē ir UDK indekss. Lai tematu saprastu pareizi, jāseko līdz UDK izmaiņām un jālieto visi atjauninājumi, jo pretējā gadījumā pastāv liela varbūtība, ka darbus latviešu valodā ārvalstīs klasificēs un izgūs nepareizi, piemēram, grāmatu par kristietību, kurai piešķirts klasifikācijas indekss 28, „atšifrēs” kā darbu par islāmu.

Salīdzinot ar vārdiskām informācijas meklējumvalodām - priekšmetu sistēmām un tezauriem, UDK galvenā priekšrocība ir tās **internacionālā saprotamība** jo pat daudzvalodu tezauri parasti ietver ne vairāk kā 3 valodas. Šī UDK priekšrocība ir maksimāli jāizmanto.

Kādēļ UDK mainās? Ikgadējie UDK atjauninājumi rada ne mazums problēmu krājumu organizētājiem. Elektroniskie katalogi gan atvieglo indeksu rediģēšanu, bet nemazina darba apjomu ar pašu krājumu.

UDK pirmo reizi publicēja laikā no 1904.-1907. gadam. P. Otlets un H. Lafontēns šo klasifikācijas sistēmu radīja uz citas decimālās klasifikācijas sistēmas - DDK (Djūija Decimālās klasifikācija) bāzes, ieviešot dažādus jauninājumus.

Lai arī kopš tā laika zinātnē, zinātņu klasifikācijā un sabiedriskajā domā ir notikušas būtiskas izmaiņas, tomēr atsevišķas klases arī pēdējos UDK izdevumos palikušas nemainīgas un atspoguļo sava laika zinātnisko domu. Piemēram, psiholoģiju agrāk uzskatīja nevis par patstāvīgu zinātni, bet par filozofijas apakšnozari - prāta jeb gara filozofiju (philosophy of mind) un tas atspoguļojas arī notācijā 159.9 „Psiholoģija”. Redakcionālu izmaiņu nepieciešamība ir acīmredzama, tādēļ UDK Konsorcijs - starptautiska redkolēģija - pašlaik strādā pie visas 1. klases reorganizācijas.

Jaunu nozaru rašanās liek UDK redaktoriem veikt vēl kardinālākas izmaiņas nekā filozofijas klases gadījumā. Datoru ienākšana mūsu dzīvē, radīja nepieciešamību izveidot jaunu klasi 004 „Datorzinātne un datortehnoloģija”, vienlaikus izslēdzot daudzas iedaļas no tehnikas, matemātikas, valodniecības u.c. klasēm. Menedžments kļuva par patstāvīgu disciplīnu ar savu teorētisko bāzi, kuras attēlošanai 658 „Uzņēmējdarbības vadība, pārvaldība. Tirdzniecības organizācija” vairs nebija piemērota, tādēļ bija jāveido jauna klase 005 „Pārvaldība. Vadzinātība”. Līdzīgas pārmaiņas skāra arī tūrisma nozari, kā rezultātā tika izveidota klase 338.48 „Tūrisms”.

Mainījusies UDK izplatība pasaulē. UDK sākotnēji tika radīta lietošanai Rietumeiropas valstīs. Materiāla kārtojumā un detalizācijā dominēja Rietumu civilizācijai raksturīgais. Mūsdienās UDK lieto arī Japānā, Izraēlā, Tanzānijā un citās no Rietumu viedokļa eksotiskās valstīs. UDK izplatības paplašināšanās izraisa

kvantitatīvas un atsevišķos gadījumos arī strukturālas izmaiņas. Piemēram, pamatklasē 2 „Reliģija” tika samazināts kristietības klašu īpatsvars, atvēlot vairāk vietas citām reliģijām. Šo izmaiņu rezultātā darbus par kristietību tagad klasificē ar 27, nevis 28.

Tomēr visbūtiskākās izmaiņas UDK struktūrā radīja **interneta attīstība**. Interneta meklēšanas portāli pieradināja meklēt informāciju ar brīvi izraudzītiem dabiskās valodas vārdiem, un bibliotēku lietotāji vēlējās šādi meklēt arī elektroniskajos katalogos. UDK tam bija nebija piemērota, jo daudzās klasēs indeksus nevarēja sadalīt atbilstoši dabiskās valodas vārdiem, tāpēc nebija iespējama arī to izguve. Piemēram, ar dabiskās valodas vārdiem „lopkopība” un „Latvija”, varēja izgūt darbus par lopkopību Latvijā, jo indeksu 636(474.3) veido 636”Lopkopība” un (474.3) „Latvija”, bet darbus, piemēram, par Latvijas vēsturi (947.43), Lietuvas ģeogrāfiju (914.75) vai latviešu valodu (808.83) līdzīgā veidā nevarēja izgūt.

Tādēļ pagājušā gadsimta deviņdesmito gadu vidū UDK redaktori sāka vērīgu daudzu klašu reorganizāciju, kuras mērķis bija pārveidot klases pēc fasetklasifikācijas principiem, atbilstoši kuriem termini, piemēram, Latvija, Lietuva, latviešu valoda utt., kļuva par neatkarīgiem, brīvi kombinējamiem UDK elementiem - fasetēm. Šīs reorganizācijas rezultātā Latvijas vēsturi šodien klasificē ar 94(474.3)(94 Vēsture+ (474.3) Latvija), Lietuvas ģeogrāfiju - ar 91(474.5) (91 Ģeogrāfija + (474.5) Lietuva) un latviešu valodu - ar 811.174 (811 Valodas + =174 Latviešu valoda). Pēc fasetklasifikācijas principiem jau pārveidotas šādas pamatklases: 2 „Reliģija”, 7 „Māksla. Izklaide. Sports”, 8 „Valodas. Valodniecība. Literatūra”, 9 „Ģeogrāfija. Biogrāfijas. Vēsture”, kā arī atsevišķas struktūrvienības citās pamatklasēs.

Kādēļ jāveic tik apjomīgas izmaiņas UDK? Vai nav vieglāk izmantot vārdiskās informācijas meklējumvalodas - priekšmetu sarakstus vai tezaurus?

Atšķirībā no vārdiskajām meklējumvalodām, kuru uzbūvē dominē terminu loģiskās savstarpējās attiecības, UDK struktūras pamatā ir hierarhiski organizētas nozares.

Laikā, kad pastiprinās dažādu zinātņu nozaru integrācija, UDK sastāv no nozaru pārstāvošām klasēm, kur katras klases sīkāku detalizāciju veido tikai konkrētajai zinātņu nozarei raksturīgi elementi. Pat izmantojot plašās kombinēšanas iespējas, indekss ir hierarhiski organizētu UDK struktūrvienību lineāra virkne, kas nespēj objektīvi atspoguļot reālijas vietu zināšanu sistēmā.

Tomēr bibliotēku praksē pierādījies, ka šis trūkums drīzāk ir ieguvums, jo atvieglo informācijas izguvi. **Klasifikācijas sistēmas, salīdzinot ar priekšmetu valodām, ir lietotājiem draudzīgākas.** Ja lietotājs nespēj precīzi formulēt vaicājumu, tad UDK hierarhija uzskatāmi demonstrē plašākā attiecības ar šaurāko, ļaujot pakāpeniski sašaurināt vaicājuma tematu. Arī tezauros vai priekšmetu meklējumvalodās, kas strukturētas kā tezauri (piemēram, ASV Kongresa bibliotēkas priekšmetu saraksts, kas ir pamatā Latvijas Nacionālās bibliotēkas priekšmetu sarakstam), priekšmeti ir savstarpēji hierarhiski pakārtoti, bet šī hierarhija nav tik pārskatāma, jo viens priekšmets nereti ir pakārtots nevis vienam, bet vairākiem plašākiem priekšmetiem.

Piemēram,

„Etniskās attiecības” LNB priekšmetu sistēmā:

Aprakstgalva	Etniskās attiecības
Plašāks termins	Akulturācija
Plašāks termins	Asimilācija (socioloģija)
Plašāks termins	Etniskās grupas
Plašāks termins	Sociālās problēmas
Plašāks termins	Socioloģija

„Etniskās attiecības” UDK:

32 - - Politika

323 - - Iekšlietas. Iekšpolitika

323.1 - - Nacionālistiskās, tautas, etniskās kustības un problēmas. Etniskās attiecības

UDK ir augsts zinātniskuma līmenis jeb sakritības pakāpe ar zinātņu klasifikāciju, bet tas nav UDK pašmērķis.

Atšķirībā, piemēram, no augu vai dzīvnieku taksonomijām, kas sistematizē fiziskus objektus, UDK sistematizē zināšanas par šiem objektiem, respektīvi, zināšanu nesējus - grāmatas, žurnālus, kartes, notis u.tml. fiziskas lietas, kas krājumā jākārto noteiktā secībā. Var diskutēt, vai UDK lineāri veidotie indeksi spēj attēlot mūsdienu daudzdimensiju reālijas, tomēr gadījumos, kad grāmatai jānosaka pastāvīga vieta sistemātiski organizētā krājumā, vai tās aprakstam - nozaru bibliogrāfiskajā rādītājā, UDK stingrā hierarhija ir priekšrocība, nevis trūkums. **Kamēr bibliotēkās pastāvēs sistemātiski organizēti fizisku informācijas nesēju krājumi, UDK būs neizvietojama.**

Pēdējos gados UDK piedzīvo renesansi. Ir teorētiski pētījumi un praktiskas iestrādes par UDK struktūras un bagātās terminoloģijas izmantošanu informācijas organizēšanā un izguvē globālajā tīmeklī. Ārzemēs ir izveidotas uz UDK bāzes veidotas atmiņas institūciju - bibliotēku, muzeju un arhīvu ontoloģijas. Uzlabojot piekļuvi UDK terminiem, piemēram, dodot iespēju terminus „Pārvaldība”, „Vadzinības” meklēt arī ar to sinonīmiem: Menedžments, Vadība u.tml., UDK izmantojamība dažādās informacionālās vidēs ievērojami palielinātos. To varētu panākt ar UDK tezauru palīdzību.

Lai novērstu vārdisko meklējumvalodu hierarhisko nepārskatāmību, arvien lielāku nozīmi iegūst tezauru un klasifikācijas sistēmu apvienots lietojums.

UDK mainās līdzī laimam. Iespējams, ka nākotnē to izmantos tādā formā un veidā, kādu šodien mēs nevaram iedomāties. Toties pavisam droši var teikt, ka to izmantos. Tādēļ ikvienam, kas strādā bibliotēkā, jāzina UDK.

UDK struktūra

UDK sastāv no divu veidu tabulām - pamattabulām un noteicēju tabulām. Visās UDK tabulās ievērots princips: „No vispārīgā uz konkrēto”.

Pamattabulās zināšanas organizētas lielās zinātņu pamatnozārēs, kuras attēlo ar vienu ciparu apzīmētas pamatklases:

- 0 Vispārīgā pamatklase
- 1 Filozofija. Psiholoģija
- 2 Reliģija
- 3 Sociālās zinātnes
- [4] [neaizņemta]
- 5 Matemātika un dabaszinātnes
- 6 Lietišķās zinātnes. Medicīna. Tehnika
- 7 Māksla. Atpūta. Izklaide. Sports
- 8 Valoda. Valodniecība. Literatūra
- 9 Ģeogrāfija. Biogrāfijas. Vēsture

Pamatnozares tālāk iedalītas nozarēs, kuras attēlo ar diviem un vairāk cipariem apzīmētas klases. Piemērs:

3 Sociālās zinātnes

...

33 Ekonomika. Ekonomikas zinātne

34 Tiesības. Tiesību zinātne

...

5 Matemātika un dabaszinātnes

...

51 Matemātika

...

53 Fizika

...

59 Zooloģija

Klasi var definēt divējādi: pirmkārt - kā klasifikācijas pamatelementu - grupu, kuras visiem locekļiem piemīt vismaz viena kopīga pazīme. Atbilstoši šai definīcijai arī klasei pakārtotās struktūrvienības ir klases, piemēram,

59 Zooloģija
599 Zīdītāji
599.8 Primāti

Otra definīcija izsaka klases būtību, t.i., galveno un raksturīgāko īpašību: „Klase atbilst vienam atsevišķam jēdzienam zināšanu klasifikācijā”. Tās sauc arī par vienkāršām klasēm. Atbilstoši šai definīcijai struktūrvienības piemērā arī ir klases.

Atšķirībā no vienkāršas klases, salikta klase apzīmē saliktu jēdzienu - divus vai vairākus dažādu nozaru jēdzienus, piemēram,

591.1 Dzīvnieku **fizioloģija**
dzīvnieki + fizioloģija

591.2 Dzīvnieku **slimības**
dzīvnieki + slimības

591.3 Dzīvnieku **embrioloģija**
dzīvnieki + embrioloģija

Saliktas klases sauc arī par apakšklasēm.

UDK apakšklases visur nav veidotas pēc šāda principa. Daudzviet apakšklases veido vienkāršu jēdzienu uzskaitījums aiz hierarhiski augstākas klases. Tādēļ UDK mēdz saukt arī par uzskaitījuma klasifikāciju.

UDK - aspektu, decimāla, hierarhiska un analītiski sintētiska klasifikācija

UDK - aspektu klasifikācija

Viens un tas pats jēdziens jeb termins (priekšmets, dzīva būtne, īpašība, parādība, stāvoklis, notikums u.tml.) var parādīties vienādi formulēts daudzās klasēs un būt apzīmēts ar dažādām notācijām atkarībā no objekta izmantošanas aspekta. Piemēram, termins *Olas* atrodams šādās klasēs:

591 Zooloģija. Dzīvnieku uzvedība, embrioloģija, anatomija
613.2 Medicīna. Dietoloģija
636.08 Lopkopība. Dzīvnieku ēdināšana, selekcija
637.4 Lauksaimniecības produkti. Olas. Olu apstrāde
639.1 Medību saimniecība. Medījamo dzīvnieku audzēšana
641.1 Pārtikas produktu īpašības. Uzturvērtība
664.64 Pārtikas produktu ražošana.
398.3 Lieldienu paražas

Šāds princips izvēlēts, pieņemot, ka parasti informācijas lietotāju interesē tikai viens noteikts aspekts un ka šādi organizēta informācija palīdz ātrāk izgūt nepieciešamo. Klasifikatoriem jāspēj precīzi noteikt, kādā aspektā attiecīgais termins apskatīts klasificējamā darbā un, ja nepieciešams, jāpārskata visas klases, lai izvēlētos atbilstošāko.

UDK - decimāla un hierarhiska klasifikācija

UDK pamatā ir decimālā skaitīšanas sistēma, kurā lieto desmit simbolus. Hierarhiski augstāka līmeņa iedaļa un 9 apakšiedaļas kopā veido 10 ciparu bāzi. Piemērs:

5 Matemātika un dabaszinātnes

51 Matemātika

52 Astronomija. Astrofizika. Kosmosa pētniecība. Ģeodēzija

53 Fizika

54 Ķīmija

55 Zemes zinātnes. Ģeoloģijas zinātnes

56 Paleontoloģija

57 Bioloģijas zinātnes kopumā

58 Botānika

59 Zooloģija

591 Vispārīgā zooloģija

592 Bezmugurkaulnieki

593 Vienšūņi

594 Gliemji. Mīkstmieši

595 Slēdzeņpleckāji

596 Hordaiņi

597/599 Mugurkaulnieki

598 Zauropsīdi

599 Zīdītāji

599.1 Pirmzīdītāji. Oldējēji zīdītāji

599.2 Bezplacentāļi. Bezplacentas zīdītāji

599.3 Placentāļi

599.4 Sikspārņi

599.5 Vaļi un jūras lauvas

599.6 Nagaiņi

599.7 Nepārnadži. Pārnadži. Plēsēji

599.8 Primāti

599.88 Šaurdegunpērtiķu un cilvēkpērtiķu dzimta

599.882 Šaurdegunpērtiķu dzimta

599.883 Cilvēkpērtiķu dzimta

599.883.1 Orangutāns

599.883.4 Šimpanzes

599.883.6 Gorilla

599.89 Cilvēkveidīgo dzimta. Cilvēkveidīgie

Katrs nākamais cipars, kas labajā pusē pievienots iepriekšējam, apzīmē nākamo zemāko hierarhijas līmeni, piemēram,

5 Matemātika un dabaszinātnes

59 Zooloģija

599 Zīdītāji

599.1 Pirmzīdītāji. Oldējēji zīdītāji

Klasifikācijā ciparu simbolus sauc par notācijām. UDK notācija ir ekspresīvās jeb izteismīgās notācijas, jo norāda gan objekta vietu klasifikācijas sistēmā (t.i., piederību noteiktai struktūrvienībai), gan atklāj hierarhisko pakārtotību. Piemēram, pēc notācijas iespējams noteikt, ka gorillu ģints (599.883.6) pieder cilvēkpērtiķu dzimtai (599.883), savukārt šī dzimta - augstākai šaurdegunpērtiķu un cilvēkpērtiķu dzimtai (599.88), kura pakārtota - zīdītāju (599) primātu kārtai (599.8). Zīdītāji (599) ir zooloģijas apakšdisciplīna (59), kas ietilpst UDK pamatklasē 5 Matemātika un dabaszinātnes.

Ja lietotājs precīzi nezina, kādā klasē jāmeklē, tad decimālā sistēma ļauj viegli atrast nepieciešamo, pārlūkojot viena hierarhijas līmeņa klases un turpinot meklēšanu zemāka hierarhijas līmeņa klasēs, līdz atrasta atbilstošākā. Cipari notācijās ar punkta palīdzību tiek grupēti pa trīs.

UDK iedaļu savstarpējās hierarhiskās attiecības parasti ir Ģints/sugas un Veselums/daļas attiecības. **Ģints/sugas** attiecības ir starp objektu, ko apzīmē klase, un šī objekta **veidiem**, ko apzīmē pakārtotās iedaļas. Šādas attiecības parasti ir dabaszinātņu klasēs, bet sastopamas arī sociālo zinātņu klasēs. Piemēram,

373 Skolu veidi
373.3 Pamatskola
373.5 Vidusskola

Veselums/daļas attiecības ir starp objektu, ko apzīmē klase, un šī objekta **daļām**, ko apzīmē pakārtotās iedaļas. Piemēram,

611.9 Anatomiskā topogrāfija
611.91 Galva
611.92 Seja
611.93 Kakls

UDK - analītiski sintētiska klasifikācija

Pirmo mūsdienīgo bibliotekāri bibliogrāfisko klasifikāciju radītāji jau pirms 150 gadiem nonāca pie atziņas, ka darba saturu var labāk izteikt ar vairākām klasifikācijas pazīmēm (elements, kas nosaka piederību noteiktai klasifikācijas sistēmas iedaļai), vienu uzskatot par galveno, bet citas - par papildu. Piemērs:

Galvenā klasifikācijas pazīme - **darba temats**, piemēram, **Izglītība**
Papildu klasifikācijas pazīme - ar darba tematu saistīts **vietas nosaukums**, piemēram, **Francija**
Papildu klasifikācijas pazīme - **darba fiziskā vai bibliogrāfiskā forma**, piemēram, **Vārdnīca**.

Ja klasifikācijas tabulās aiz katra galvenā temata apzīmējuma sekotu visi iespējamie papildu elementu apzīmējumi, tad šādas tabulas būtu ļoti apjomīgas un neparocīgas lietošanai. Tādēļ jau 1879. gadā Č. Keters savā klasifikācijā izveidoja divus sarakstus - palīgtabulas ģeogrāfiskajiem nosaukumiem un darbu formai - kā papildinājumus pamattabulai.

UDK veidotāji attīstīja Č. Ketera ideju un izveidoja vēl arī citas palīgtabulas, kā arī izstrādāja elementu kombinēšanas noteikumus.

UDK ir 5 palīgtabulas jeb noteicēju tabulas, kuru notācijas jeb noteicējus var pievienot visām pamattabulu klasēm. Tās ir: **Valodas, Formas, Vietas, Etniskās grupas** un **Laika** noteicēju tabulas. Piemēri:

59(02)=111 Zooloģijas grāmatas **angļu valodā**
54(038) Ķīmijas **vārdnīcas**
343.21(410.5) **Skotijas** krimināltiesības
793.3(=214.58) **Čigānu** dejas
94(474.3)"19" Latvijas **20. gadsimta** vēsture

Šīs tabulas sauc par **neatkarīgo vispārīgo noteicēju tabulām**, jo nepieciešamības gadījumā šo tabulu noteicēji var būt pirmie un kārtojumu nosakošie elementi indeksos. Tos var lietot arī vienus pašus kā indeksus.

Vēl ir 4 noteicēju tabulas, kuras sauc par **atkarīgo vispārīgo noteicēju tabulām**, jo to noteicējus nevar lietot vienus pašus vai indeksa sākumā, bet tikai aiz pamattabulu notācijām. Tās ir: **Īpašību, Materiālu, Personu** un **Attiecību, procesu un darbību** vispārīgo noteicēju tabulas. Piemēri:

030-028.22 **Ilustrēti** uzziņu izdevumi
621.882.21-034.3 **Vara** skrūves
338.48-056.26 **Invalīdu** tūrisms
37-042.3:004 Datorzinātnes **ietekme** uz izglītību.

Pamatklasēm, klasēm un nereti arī apakšklasēm ir noteicēji, kas radīti izmantošanai tikai attiecīgajā struktūrvienībā un nekur citur. Šos noteicējus sauc par **speciālajiem noteicējiem**. Tie ir iekļauti pamattabulās

attiecīgo pamatklašu, klašu vai apakšklašu notāciju rindas sākumā.

UDK - analītiski sintētiska klasifikācija

Analizēt nozīmē sadalīt kaut ko sastāvdaļās, lai izzinātu visus elementus. Ar sintēzi saprot nevienmērīgu elementu sasaisti noteiktā sistēmā, veselumā.

Analītiski sintētiskās klasifikācijās, kā norāda jau to nosaukums, tiek apvienoti divi procesi - analīze un sintēze. Arī UDK ir šāda klasifikācija, jo jēdzieni tiek analizēti, t.i., sadalīti vienkāršos, nesaliktos elementos, un pēc tam sintezēti, t.i., sasaistīti jeb kombinēti viens ar otru.

Analīzes galaprodukts jeb hierarhijas viszemākā līmeņa iedaļa nereti ir salikts jēdziens, piemēram, 329.15 „Komunistiskās partijas”, 351.811.112.5 „Tiltu apgaismojums”, nevis vienkāršs, nesalikts jēdziens, kā pilnībā pēc fasetklasifikācijas principiem veidotām klasifikācijām.

Fasetklasifikācija ir klasifikācijas sistēma, kurā vienkārši jēdzieni organizēti fasetu sērijās un priekšmeta notāciju veido fasetu kombinācija.

Piemēram, Kola klasifikācijā ir kultūraugu fasetu sērija ar atsevišķu kultūraugu fasetēm (Kvieši, Mieži, Rapsis u.tml.), procesu fasetu sērija (Sēja, Pļauja, Ražas novākšana u.tml.) un aģentu fasetu sērija, kas satur tādas terminus kā Mēslojums, Pesticīdi utt.

Salīdzinot ar Kola klasifikāciju, UDK dominē process jeb izmantošanas aspekts. Piemēram, jēdzienam „Kvieši” nav atbilstošas unikālas fasetes/notācijas. Tas ir iekļauts izmantošanas aspektu apzīmējošās klasēs un ir saliktu klašu sastāvdaļa. Piemēram,

63 Lauksaimniecība

633.1 Labības. Graudaugu kultūras

633.11 **Kvieši**

663 Alkoholisko dzērienu rūpniecība

663.422 Miežu aizvietotāji. Rīsi. Kukurūza. Cietes milti. Cukurs. **Kvieši**. Auzas

664 Pārtikas produktu ražošana

664.7 Graudu pārstrādes tehnoloģija

664.71-11 **Kvieši**

UDK ir tikai 5 fasetu sērijas - neatkarīgo vispārīgo noteicēju tabulas, kas ir kopīgas visai sistēmai.

UDK klasifikācijā ar faseti saprot vienas klases apakšiedaļu grupu, kas veidota pēc noteikta dalījuma kritērija un pilnībā atklāj klases tematiku noteiktā aspektā.

Jēdzienu atkārtošana vairākās klasēs aizņem daudz vietas, bet UDK, salīdzinot ar fasetklasifikāciju, ir vieglāk lietojama sistēma.

Kopš 1993. gada, kad UDK Konsorcijs pieņēma lēmumu pārveidot UDK atbilstoši fasetklasifikācijas principiem, ir reorganizētas daudzas klases un var teikt, ka šo klašu līmenī UDK ir fasetklasifikācija, bet visa klasifikācijas sistēma kopumā - analītiski sintētiska klasifikācija. Salikto jēdzienu kā analīzes galaproduktu eksistence neierobežo, jo tos iespējams kombinēt gan vienu ar otru, gan ar vienkāršiem jēdzieniem.

UDK tabulās uzskaitītie termini ir kā aisberga redzamā daļa. Neredzamo un lielāko daļu veido šo terminu kombinācijas. Piemēram, tabulās velti meklēt „Elektriskās apsildes iekārtas”. Tajās ir 621.31 „Elektromehānismi un aparāti” un 62-65 „Elektriskā apsilde”. Tikai abus kombinējot, var iegūt indeksu 621.31-65, kas apzīmē terminu „Elektriskās apsildes iekārtas”.

Pārzināt UDK nozīmē labi pārzināt jēdzienu un to attēlojošo klasifikācijas elementu kombinēšanas iespējas un likumus. Tas nepieciešams gan klasificējamā darba satura precīzai atklāšanai, gan darba satura saprašanai pēc piešķirtā indeksa.

Pastāv viedoklis, ka bibliotēkām ar mazu krājumu pietiek ar minimālām UDK zināšanām pamattabulu klašu līmenī. Šis viedoklis ir maldīgs, jo pat tad, kad klasificēšanā izmanto tikai neizvērstas klašu notācijas bez noteicējiem, pareiza indeksa izvēlei nepieciešama klašu uzbūves pārzināšana. Piemēram,

37.081.71 Izglītības personāla tiesiskais stāvoklis

3.08 Personāls.

35.081.71 Personāla tiesiskais stāvoklis

373.3.015.3 Izglītības psiholoģija pamatskolā

373.3 Pamatskola. Pamata (elementārais) līmenis

37.015.3 Izglītības psiholoģija.

UDK tabulu kopsavilkums

Palīgtabulas Vispārīgo noteicēju tabulas

Tabula	Nosaukums	Simbols
1a.	Saskaņošana. Paplašināšana	+, /
1b.	Attiecības. Grupēšana. Secības noteikšana	:, [...], ::
1c.	Vispārīgie valodas noteicēji	=...
1d.	Vispārīgie formas noteicēji	(0...)
1e.	Vispārīgie vietas noteicēji	(1/9)
	Robežas un dažāda veida telpiskās formas	(1-0/-9)
1f.	Vispārīgie rasu, etnisko grupu un tautību noteicēji	(=...)
1g.	Vispārīgie laika noteicēji	"..."
1h.	Priekšmetu precizēšana ar UDK neietvertām notācijām	*, A/Z
1k.	Vispārējo īpašību vispārīgie noteicēji	
	Vispārīgie īpašību noteicēji	-02
	Vispārīgie materiālu noteicēji	-03
	Vispārīgie attiecību, procesu un darbību noteicēji	-04
	Vispārīgie personu un personas īpašību noteicēji	-05

Pamattabulas

0 Vispārīgā pamatklase

003	Rakstības sistēmas un raksti
004	Datorzinātne un datortehnoloģija. Skaitļošana. Datu apstrāde
005	Pārvaldība. Vadzinības
006	Produktu, procesu, svaru, mēru un laika standartizācija
01	Bibliogrāfija un bibliogrāfijas. Katalogi
02	Bibliotēku darbs/Bibliotēkzinātne
030	Vispārīga satura uzziņu literatūra
050	Seriālizdevumi. Periodiskie izdevumi
06	Vispārīga rakstura organizācijas
069	Muzeji. Pastāvīgas izstādes
070	Laikraksti. Prese
08	Jaukta satura literatūra. Kolektīvi darbi. Kopoti raksti
09	Rokraksti. Reti un ievērojami darbi. Manuskripti

1 Filozofija. Psiholoģija

101	Filozofijas būtība un nozīme
11	Metafizika
13	Prāta un gara filozofija. Garīgās dzīves metafizika
14	Filozofiskās sistēmas un uzskati
159.9	Psiholoģija
16	Loģika. Epistemoloģija. Izziņas teorija. Loģikas metodoloģija
17	Morāles filozofija. Ētika. Praktiskā filozofija

2 Reliģija. Teoloģija

2-1	Reliģijas teorija un filozofija. Reliģijas būtība. Reliģijas fenomens
2-2	Reliģijas apliecinājumi
2-3	Personas reliģijā
2-4	Reliģiskās darbības. Reliģiskā prakse
2-5	Pielūgšana plašākā nozīmē. Kults. Rituāli un ceremonijas
2-6	Procesi reliģijā
2-7	Reliģiskā struktūra un vadīšana
2-8	Reliģijas pēc to atšķirīgajām pazīmēm/īpašībām
21	Aizvēsturiskās un primitīvās reliģijas
22	Tālo Austrumu reliģijas
221	Ķīnas reliģijas
221.3	Daoisms
225	Japānas reliģijas
225.2	Sintoisms
23	Indijas subkontinenta reliģijas. Hindu reliģija plašākā nozīmē
233	Hinduisms sīkāk
234	Džainisms
235	Sikhisms
24	Budisms
25	Senās pasaules reliģijas un kultūri
252	Mezopotāmijas reliģijas
254	Irānas reliģijas
254.2	Zoroastrisms
257	Eiropas reliģijas
26	Jūdaisms
271/279	Kristīgās baznīcas un konfesijas
271	Austrumu baznīca
271.2	Pareizticīgā baznīca. Ortodoksālā baznīca
272/279	Rietumu baznīca
272	Romas Katoļu baznīca
273	Ārpus Romas katoļu baznīcas esošās bīskapa baznīcas
274/278	Protestantu baznīcas
274.5	Luterāņu baznīcas. Luterāņi
279	Citas kristīgās kustības un baznīcas
28	Islāms
282	Sunnisms. Sunnītu islāms
284	Šīītisms. Šīītu islāms
285	Babi-Baha'i
29	Mūsdienu reliģiskās kustības

3 Sociālās zinātnes

304	Sociālie jautājumi. Sociālā prakse. Kultūras prakse. Dzīvesveids
305	Dzimtes pētījumi
308	Sociogrāfija. Sabiedrības aprakstošie pētījumi (gan kvalitatīvie, gan kvantitatīvie)
311	Statistika kā zinātne. Statistikas teorija
314	Demogrāfija. Iedzīvotāju pētījumi
316	Socioloģija
32	Politika
327	Starptautiskās attiecības. Pasaules, globālā politika. Starptautiskās lietas. Ārpolitika
33	Ekonomika. Ekonomikas zinātne
34	Tiesības. Tiesību zinātne
341	Starptautiskās tiesības
343.9	Kriminoloģija. Kriminālzinātnes. Kriminālistika
35	Valsts administratīvā pārvalde. Valdība. Militārās lietas
355/359	Militārās lietas. Kara māksla. Militārā zinātne. Aizsardzība. Bruņotie spēki
36	Dzīves garīgo un materiālo vajadzību nodrošināšana
364	Sociālā apgāde, labklājība
368	Apdrošināšana. Kopnoteikumi daloties riskā

37	Izglītība
379.8	Brīvais laiks
39	Etnoloģija. Etnogrāfija. Paražas. Ieražas. Tradīcijas. Dzīvesveids. Folklorā
391	Tērps. Apģērbs. Tautas tērps. Mode. Rotājumi
392/394	Paražas
395	Etikete

5 Matemātika un dabaszinātnes

502/504	Vides zinātne. Dabas resursu aizsardzība. Draudi videi un aizsardzība pret tiem
51	Matemātika
52	Astronomija
528	Ģeodēzija. Topogrāfija. Fotogrammetrija. Attālā izpēte. Kartogrāfija
53	Fizika
54	Ķīmija
548	Kristalogrāfija
549	Mineraloģija. Minerālu īpašie pētījumi
55	Zemes zinātnes. Ģeoloģijas zinātnes
551.5	Meteoroloģija
551.7	Vēsturiskā ģeoloģija. Stratigrāfija
552	Petroloģija. Petrogrāfija
553	Ekonomiskā ģeoloģija. Derīgo izrakteņu atradnes
556	Hidrosfēra. Ūdens kopumā. Hidroloģija
56	Paleontoloģija
57	Bioloģijas zinātnes kopumā
572	Antropoloģija
573	Vispārīgā un teorētiskā bioloģija
574	Ekoloģija
575	Ģenētika
576	Citoloģija
577	Bioķīmija. Biofizika
578	Virusoloģija
579	Mikrobioloģija
58	Botānika
59	Zooloģija

6 Lietišķās zinātnes. Medicīna. Tehnika

61	Medicīnas zinātnes
62	Tehnika. Inženierija. Inženierzinātnes. Tehnoloģija kopumā
621	Mehāniskā inženierija kopumā. Kodoltehnoloģija. Elektriskā inženierija. Ražošanas iekārtas
621.3	Elektrotehnika
621.38	Elektroniskās ierīces. Elektronu lampas. Fotoelementi. Akseleratoru paātrinātāji. Rentgenstaru lampas (X-staru lampas)
622	Kaln rūpniecība
623	Militārā tehnika
624	Ēku projektēšana un būvniecība kopumā. Inženierbūvniecība un būvniecības tehnoloģija
625.1/.5	Dzelzceļi. Tramvaju līnijas. Trošu ceļi
625.7/.8	Ceļu būve. Autoceļu būve
626/627	Hidrotehnika un hidrotehniskā būvniecība. Hidrotehniskās konstrukcijas
628	Sanitārā tehnika. Ūdens. Sanitārija. Apgaismošanas tehnika
629	Transporta inženierija. Transportlīdzekļi
63	Lauksaimniecība un ar to saistītās zinātnes un tehnoloģijas. Mežsaimniecība. Praktiskā lauksaimniecība. Savvaļas dzīvnieku un augu izmantošana
630	Mežsaimniecība
631/634	Lauksaimniecības uzņēmumu vadīšana. Agronomija. Dārzkopība
635	Dārzaugi. Dārzkopība
636	Lopkopība un dzīvnieku audzēšana kopumā. Lopu audzēšana. Mājdzīvnieku audzēšana
637	Lauksaimniecības dzīvnieku un medījamo dzīvnieku produkti
638	Kukaiņu un citu posmkāju turēšana, audzēšana un aprūpe

639	Medības. Zveja. Zivju audzēšana
64	Mājturība. Mājsaimniecība. Komunālā un sadzīves saimniecība
640.4	Viesnīcu un sabiedriskās ēdināšanas industrija. Viesmīlības industrijas pārvaldība
641/642	Pārtikas produkti. Ēdienu gatavošana. Ēdieni. Ēdienreizes
643/645	Māja. Mājsaimniecības piederumi un dzīvokļa iekārta
646/649	Personīgie ikdienas piederumi. Mājsaimniecības pārvaldība
654	Telekomunikācija un telekontrolē (organizācija, pakalpojumi)
655	Poligrāfiskā rūpniecība. Iespiešana. Izdevējdarbība Grāmatniecība
656	Transporta un pasta pakalpojumi. Satiksmes organizācija un kontrole
657	Grāmatvedība
658	Uzņēmējdarbības vadība, pārvaldība. Tirdzniecības organizācija
659	Publicitāte. Reklāma. Informācijas darbs. Sabiedriskās attiecības
66	Ķīmijas tehnoloģija. Ķīmijas rūpniecība un radniecīgās rūpniecības nozares
663/664	Dzērienu un pārtikas tehnoloģija
669	Metalurģija
67/68	Dažādas rūpniecības, amatniecības nozares un arodi
69	Būvmateriāli. Būvdarbu veikšanas tehnoloģija un process. Būvarods

7 Māksla. Atpūta. Izklaide. Sports

71	Teritoriālā plānošana. Reģionālā, pilsētībūvnieciskā un lauku plānošana. Ainavas, parki, dārzi
72	Arhitektūra
73	Tēlniecība
74	Zīmēšana. Dizains. Lietišķā māksla un daiļamatniecība
745/749	Rūpnieciskā māksla un daiļamatniecība. Lietišķā māksla
75	Glezniecība
76	Grafiskā māksla. Lietišķā grafika
77	Fotogrāfija un līdzīgi procesi
78	Mūzika

79 Atpūta. Izklaide. Spēles. Sports

791	Kino
792	Teātris. Skatuves māksla. Dramatiski uzvedumi
793	Sabiedriskas izklaides un izpriecās. Kustību māksla. Deja
794	Galda spēles (balstītas uz domāšanu, veiklību un veiksmi)
796/799	Sports

8 Valoda. Valodniecība. Literatūra

80	Kopīgie valodniecības un literatūras jautājumi. Filoloģija
81	Valodniecība un valodas
811	Valodas
82	Literatūra
821	Atsevišķu valodu literatūras

9 Ģeogrāfija. Biogrāfijas. Vēsture

902	Arheoloģija
903	Aizvēsture. Aizvēsturisko laiku paliekas, drupas, artefakti, antikvitātes
904	Vēsturisko laikmetu kultūras atliekas
908	Pētījumi pa noteiktu teritoriju. Pētījumi pa apvidu/vietu, reģionu
91	Ģeogrāfija. Zemes un atsevišķu valstu pētīšana. Ceļojumi. Reģionālā ģeogrāfija
929	Biogrāfiski un līdzīga rakstura pētījumi
929.5	Ģenealoģija
929.6	Heraldika
93/94	Vēsture
930	Vēstures zinātne. Historiogrāfija
94	Vispārīgā vēsture

Palīgtabulas

Vispārīgie noteicēji

Vispārīgos noteicējus var pievienot jebkurai pamattabulu notācijai, kur vien tas ir nepieciešams.

Vispārīgo noteicēju tabulas, līdzīgi kā pamattabulas, ir organizētas hierarhiski. Izņemot laika noteicējus, cipari no 1 līdz 9 tiek grupēti pa trīs, piemēram, (729.726.1) Antigva.

Lai atšķirtu pamattabulu un noteicēju notācības, kuru ciparu formas var būt vienādas, noteicēju tabulās lieto speciālus simbolus (fasešu indikatorus), kas ievada vai ietver notāciju, piemēram, iekavas - (474.3), pēdīnās „474”, iekavas nulle - (03), vienādības zīme =3.

Parasti vispārīgos noteicējus pievieno pamattabulu notācijai kā noslēdzošo elementu. Vispārīgos noteicējus var lietot vienus pašus bez notācijām no pamattabulām, ja tas nepieciešams kataloga, krājuma, rādītāja u.tml. organizēšanā. Tos var lietot arī indeksa sākumā vai vidū. Piemēram,

(410.5) Skotija

(410.5)343.21 Skotija - Krimināltiesības

34(410.5)3.21 Tiesības - Skotija - Krimināltiesības

Vienai pamattabulu notācijai var pievienot vairākus (vienas vai dažādu noteicēju tabulu) vispārīgos noteicējus, piemēram,

53(031)=174 Fizikas enciklopēdijas latviešu valodā.

Bibliotēku elektroniskajos katalogos neatkarīgos vispārīgos noteicējus var pievienot bibliogrāfiskajiem ierakstiem kā atsevišķus piekļuves punktus.

Neatkarīgie noteicēji

Tabula 1a. Saskanošana. Paplašināšana

Pievienošanas zīme + (plus) savieno divas vai vairākas atsevišķas (nesecīgas) notācības, lai apzīmētu saliktu priekšmetu, kuram nav atbilstošas notācības UDK tabulās, piemēram, 622+669 „Kalnrūpniecība un metalurģija”; (44+460) „Francija un Spānija”. Šādi paplašinātas notācības lieto literatūras masīviem, kuros vairāki priekšmeti bieži tiek aplūkoti kopā. Piemēram, ja vienā grāmatā apskatīta gan kalnrūpniecība, gan metalurģija un šādas grāmatas krājumā ir lielā skaitā, var lietot indeksu 622+669, tādējādi atvieglojot klasificēšanas procesu un plaukta indeksa izvēli. Ar + zīmi apvienotas notācības uzskatāmas par vienu indeksu un to kārtojuma secība (plauktā, rādītājā u.tml.) ir šāda:

(44+460)

(44)

...

(460)

Notācības ar + zīmi parasti saista tādā secībā, kādā tās seko viena otrai tabulās, vai arī pieaugošā skaitliskā secībā, bet nepieciešamības gadījumā kārtību var mainīt, piemēram, 336.2(474.3+410) „Nodokļu iekasēšana Latvijā un Lielbritānijā”.

Paplašinājuma zīme / (slīpsvītra) savieno pirmo un pēdējo notāciju secīgās (tādā secībā kā UDK tabulās) notāciju rindās, lai paplašinātu priekšmeta tematisko aptvērumu, piemēram, 592/599 „Sistemātiskā zooloģija” (ekvivalents 592+593... +599); =11/=19 „Indoeiropiešu valodas”; (7/8) „Amerikas kontinenta valstis.

Amerika". Šādus indeksus piešķir tikai tādiem darbiem, kuru tematika pilnībā atbilst ar slīpsvītru saistīto indeksu tematiskajam aptvērūmam.

Ja indekss aiz slīpsvītras sastāv no vairāk nekā trīs cipariem un sākas ar ciparu grupu, kas ir vienāda ar indeksu pirms slīpsvītras, to var saīsināt, atmetot abiem indeksiem kopīgo daļu līdz atšķirīgajam ciparam pirmajā indeksā. Piemēram,

629.734/.735 nevis 629.734/629.735 Par gaisu smagāki lidaparāti

629.734 Par gaisu smagāki lidaparāti bez motora

629.735 Motorizēti par gaisu smagāki lidaparāti

Indeksi ar paplašinājuma zīmi (/), piemēram, 546.32/.35 „Pazīstamākie sārnu metāli”, nav piemēroti lietošanai automatizētās izguves sistēmās, jo meklējot darbus par atsevišķiem sārnu metāliem, piemēram,

546.32 Kālijs

546.33 Nātrijs

546.34 Litījs

546.35 Rubīdijs,

ar 546.32/.35 klasificēti darbi netiks izgūti. Ir jānodrošina piekļuve katram sārnu metālam atsevišķi, klasificējot ar 546.32+546.34+...u.tml.

Tabula 1b. Attiecības. Grupēšana. Secības noteikšana

Attiecību zīme : (kols) parāda attiecības starp diviem vai vairākiem priekšmetiem, savienojot to notācijas. Atšķirībā no plus zīmes un slīpsvītras (Tabula 1a.), kols sašaurina, nevis paplašina priekšmeta tematisko aptvērūmu. Piemēram,

17:7 Ētikas un mākslas attiecības

327(430:44) Starptautiskās attiecības starp Vāciju un Franciju
vai

7:17 Mākslas un ētikas attiecības

327(44:430) Starptautiskās attiecības starp Franciju un Vāciju

Lieto ne tikai attiecību, bet arī pakārtotības apzīmēšanai. Piemēram,

004:658.512.2 Datorzinātne saistībā ar rūpniecisko dizainu

vai

658.512.2:004 Rūpnieciskais dizains saistībā ar datorzinātne

Pirmajā gadījumā rūpnieciskais dizains ir pakārtots datorzinātnei, bet otrajā - datorzinātne - rūpnieciskajam dizainam. Mainot elementu secību, indeksa nozīme nemainās. Abos gadījumos nav iespējams noteikt, vai indekss apzīmē datora izmantošanu rūpnieciskā dizaina veidošanā, vai arī dators ir rūpnieciskā dizaina objekts. Lai pareizi attēlotu pakārtotību, jāievēro aspektu attiecību attēlošanas jeb kola kombināciju pieraksta noteikumi. **Aspektu attiecības** var pastāvēt starp disciplīnu un lietotāju, piemēram., „Matemātika inženieriem”, „Vācu valoda zinātniekiem” u.tml. Šāda veida kola kombinācijās 1. notācija attēlo apskatāmo priekšmetu (Matemātika; Vācu valoda), bet 2. notācija - izmantošanas aspektu.

Aspektu attiecības var būt vispārīgas, piemēram, 327(430:44) „Starptautiskās attiecības starp Vāciju un Franciju”. Indekss attēlo abu valstu attiecības no neitrāla skatupunkta. Šādos gadījumos notācijas savieno tādā secībā, kādā tās atrodamas tabulās ((44) aiz (430)). Ja abu valstu attiecības skatītas no Francijas redzespunkta, tad veido indeksu 327(44:430) ((44) Francija).

Ar aspekta attiecībām var attēlot viena priekšmeta ietekmi uz otru, piemēram, 821.111:27-23 „Bībeles ietekme uz angļu literatūru”. Priekšmetu (piemēra - angļu literatūra), kuru ietekmē, vienmēr ieraksta kā pirmo notāciju.

Kola kombinācijas lieto tikai gadījumos, kad priekšmetu nevar attēlot ar noteicēju palīdzību.

Klasifikācijas sistēmas īpašību - viegli iekļaut jaunus jēdzienus - sauc par klasifikācijas viesmīlību. Pateicoties iespējai veidot kola kombinācijas, UDK ir atzīta par sistēmu ar augstu viesmīlības līmeni.

Apzīmējot jaunu jēdzienu ar kola kombināciju, jārēķinās ar iespēju, ka UDK redaktori ieviesīs jaunu notāciju un ka indekss būs jāmaina.

Lai fiksētu nemainīgu priekšmetu pakārtotību, lieto :: (**dubultu kolu**), piemēram,

633.1::632 Graudaugu kaitēkļi

575::576.3 Citoģenētika

77.044::355.4 Kara fotogrāfija

Grupēšana. Simbols: [...] kvadrātiekvavas

Ja priekšmetu apzīmē ar indeksu, kurš sastāv no divām vai vairākām savstarpēji ar (+), (/) vai (:) saistītām notācijām, nepieciešama grupēšana ar kvadrātiekvavām, lai paskaidrotu notāciju savstarpējās attiecības, piemēram,

[622+669](485) Kalnrūpniecība un metalurģija Zviedrijā

Kvadrātiekvavas parāda, ka (485) „Zviedrija” attiecas uz 622 „Kalnrūpniecība” un 669 „Metalurģija” kopumā.

Indeksos ar vairākiem koliem kvadrātiekvavas lieto atbilstoši shēmai:

...:[.....]

vai

[.....]:...

Piemērs:

004.384:[621.771.016.3:669.14] Industriālo datoru izmantošana aukstās velmēšanas stāvos tēraudam

Tabula 1c. Vispārīgie valodas noteicēji

Simbols = (vienādības zīme)

Kopsavilkums	
=...`0	Valodas izcelšanās un periodi. Attīstības fāzes
=00/03	Galvenie jēdzieni
=1/=2	Indoeiropiešu valodas
=3...	Kaukāziešu un citas valodas. Basku valoda
=4...	Afroaziātu (hamītu-semītu), Nīlas-Sahāras, Kongo kordofaniešu (Nigēras kordofaniešu), koisanu valodas
=5	Urāliešu-altajiešu, japāņu, korejiešu, ainu, paleoaziātu-Sibīrijas, eskimosu-aleutu, dravīdu, ķīniešu-tibetiešu valodas
=6	Austroaziātu (austronēziešu) valodas
=7	Indijas-Klusā okeāna, austrāliešu valodas
=8	Amerikas indiāņu (amerindiāņu) valodas
=9	Mākslīgās valodas

Ar valodas noteicēju apzīmē valodu kādā sarakstīts klasificējama darbs.

Lai gan teorētiski jebkuram darbam tā valodu var attēlot indeksā, praksē tas ir lietderīgi vienīgi tad, ja darbu valoda ir krājuma kārtojuma un izguves elements.

Tabula 1c. ir galvenā valodu uzskaitījuma vieta UDK tabulās un kopā ar speciālajiem noteicējiem =...`0 tā ir indeksu izveides avots 811. klasē „Valodas”, 821. klasē „Atsevišķu valodu literatūras” un tabulā 1.f „Vispārīgie rasu, etnisko grupu un tautību noteicēji”. Piemēram, lai apzīmētu latviešu valodas literatūru,

pamattabulu notācijai 821 „Atsevišķu valodu literatūras” pievieno valodu noteicēju =174 „Latviešu valoda”, iegūstot indeksu 821.174. Vienādības zīmi = aizstāj ar punktu.

Vispārīgo valodas noteicēju tabulas speciālie noteicēji

Vispārīgo noteicēju tabulām tāpat kā pamattabulām ir savi speciālie noteicēji, kurus lieto tikai ar attiecīgās tabulas notācijām. Vispārīgo valodas noteicēju tabulā ar speciālajiem noteicējiem =...`0 apzīmē valodas attīstības periodus, daudzpunktes vietā lietojot attiecīgo valodu.

=...` Valodas izcelšanās un periodi. Attīstības fāzes

=...`01 Senais periods. Arhaiskais periods

=...`02 Klasiskais periods

=...`04 Vidējais periods

=...`06 Modernais periods

=...`08 Atjaunota valoda

Šos speciālos noteicējus var lietot visām valodām. Piemēram, noteicējā =...`01 „Senais periods” daudzpunktes vietā ievietojot, piemēram, = 111 „Angļu valoda” iespējams apzīmēt terminu =111`01 „Senangļu valoda”.

Noteicējus `03, `05, `07 un `09 var lietot tikai noteiktām valodām, piemēram., latīņu, grieķu, ebreju.

Noteicēju =...`282 izmanto dialektu un izlokšņu apzīmēšanai. Šo speciālo noteicēju lieto 81. klasē „Valodniecība un valodas”, piemēram, 811.174`282 „Latgaliešu valoda”, izņemot 821.174`282 „Latgaliešu literatūra”.

Daudzvalodu darbus var apzīmēt vai nu ar =00, vai arī ar atsevišķo valodu noteicējiem pieaugošā skaitliskā secībā, piemēram,

53(035)=00 Daudzvalodu rokasgrāmata fizikā

53(035)=111=112.2=133.1 Fizikas rokasgrāmata angļu, vācu un franču valodā

Ar =030 apzīmē tulkojumus, piemēram,

61=030.161.1 Medicīna - Tulkojumi no krievu valodas

61=030.161.1=133.1 Medicīna - Tulkojumi no krievu valodas franču valodā

Elementu secība indeksā

Valodas noteicējs parasti ir indeksa pēdējais elements, tomēr saliktos indeksos tas var atrasties arī vidū vai pat sākumā, ja nepieciešams kārtot dokumentus pēc valodām, nevis pēc tematiem, piemēram,

59(02.053.2)=111 Zooloģijas bērnu grāmatas **angļu valodā**

(02.053.2)=111:59 Bērnu grāmatas - **angļu valodā** - zooloģija

=111(02.053.2):59 Darbi **angļu valodā** - bērnu grāmatas - zooloģija

Tabula 1d. Vispārīgie formas noteicēji

Simbols (0...) (Iekavas nulle)

Kopsavilkums	
(0.0...)	Fiziskās īpatnības, ražošanas un lietojuma pazīmes. Papildu tēmas u.c.
(01)	Bibliogrāfijas
(02)	Grāmatas kopumā
(03)	Uzziņu literatūra
(04)	Ne seriālizdevumi. Atsevišķi novilkumi
(05)	Seriālizdevumi. Periodiskie izdevumi
(06)	Dokumenti, kas attiecas uz biedrībām, asociācijām un organizācijām
(07)	Mācību materiāli
(08)	Kopoti raksti un poligrāfiski izdevumi. Veidlapas. Saraksti. Ilustrācijas. Komercizdevumi
(09)	Atveidojums vēsturiskā formā. Juridiski un vēsturiski avoti

Vispārīgie formas noteicēji apzīmē darba bibliogrāfisko, fizisko un informācijas pasniegšanas formu. Piemēram,

54(035) Ķīmijas rokasgrāmatas

54(051) Ķīmijas žurnāli

54(075.3) Ķīmijas mācību grāmatas vidusskolai

Formas noteicējus neizmanto, lai apzīmētu darbu saturu. Piemēram, grāmatu par testamenta sastādīšana neklasificē ar (093.4) „Testamenti”, bet gan ar tiesību indeksu 347.67. Darbam par latviešu kalendāru vēsturi piešķir 050.9=174(09), bet Dabas kalendāram - 502(059).

Formas noteicējus nelieto arī literārās formas (dzeja, proza, lugas utt.) apzīmēšanai. Darba literāro formu apzīmē ar 82. klasi „Literatūra” un šīs klases noteicējiem -1/-9. Piemēram, latviešu dzeju klasificē ar 821.174-1

Vispārīgos formas noteicējus nedrīkst jaukt ar atkarīgajiem īpašību noteicējiem -028 „Stila un atveidojuma īpašības” no tabulas -02 Vispārīgie īpašību noteicēji, kurus lieto darbiem **par** formu. Piemēram, darbam, kurā analizēti populāri vai zinātniski izdevumi, var piešķirt indeksu ar attiecīgu atkarīgo noteicēju -028.41 „Populārs” vai -028.42 „Zinātnisks”. Bet, ja pats klasificējamais darbs ir uzrakstīts populārzinātniskā, nespeciālistam viegli saprotamā formā, tad pamattabulu notācijai jāpievieno vispārīgais formas noteicējs (0.027.3) „Populārs izdevums” (ja bibliotēkā pieņemts lēmums šo noteicēju lietot zinātnisku un populārzinātnisku darbu nošķiršanai).

Formas noteicējus var apvienot ar noteicējiem no citām noteicēju tabulām, piemēram,

(02.053.2) Bērnu grāmatas

(02) Grāmatas

-053.2 Bērni

Šādi apvienotos formas noteicējos pievienoto daļu atdala ar punktu. Piemērā personu noteicējā punkts aizstāj defisi.

Ja jāattēlo darba forma, kuras nav noteicēju tabulā, var lietot kola kombināciju, piemēram,

929(0:82-31) Biogrāfija romāna formā

929 Biogrāfijas

82-31 Romāni

Formas noteicējus var kombinēt ar noteicējiem no tabulas 1g. Vispārīgie laika noteicēji, piemēram,

(05) ”502” Neregulāri iznākoši periodiskie izdevumi

”502” [Atkārtotās] Pēc neregulāriem, nenoteiktiem starplaikiem

Elementu secība indeksā

Formas noteicējus parasti lieto aiz notācijas, kas apzīmē priekšmetu, un pirms valodas noteicēja, bet, ja vēlas, visus vienas formas darbus (krājumā, rādītājā u.tml.) var grupēt vienuviet, indeksējot ar atbilstošu formas noteicēju, piemēram,

(038)54 Vārdnīcas - Ķīmija

(054)(44) Francijā izdoti laikraksti

(054)=133.1 Laikraksti franču valodā

Universāla satura darbus, kas satur dažādu nozaru materiālus, var klasificēt tikai ar formas noteicēju, piemēram,

(031) *Latvijas Padomju enciklopēdija*

(059) *Saimniekam, saimniecei un - : kalendārs*

Iekšējā un ārējā forma

Ja jāattēlo vairāki formas aspekti, jānosaka un ar noteicēju secību indeksā jāatspoguļo darba „iekšējā forma”, kas ietekmē saturu (piemēram, vēsturisks attēlojums) no ārējās formas, kas attēlo tikai informācijas nesēja fizisko formu (piemēram, skaņu ieraksts). Neatkarīgi no skaitliskās secības, iekšējās formas apzīmējums indeksā atrodas tūlīt aiz priekšmeta un pirms ārējās formas apzīmējuma, piemēram,

792(091)(0.034.2) Teātra vēsture. Digitāls dokuments

792 Teātris

(091) Vēsturisks attēlojums

(0.034.2) Digitāli dokumenti

Tabula 1e. Vispārīgie vietas noteicēji

Simbols (1/9) (iekavas viens līdz deviņi)

Kopsavilkums	
(1)	Vieta un telpa kopumā. Lokalizācija. Orientēšanās
(2)	Fizioģeogrāfiskie apzīmējumi
(3)	Apdzīvotas vietas antīkajā pasaulē un viduslaikos
(4)	Eiropa
(5)	Āzija
(6)	Āfrika
(7/8)	Ziemeļamerika un Dienvidamerika. Amerika
(7)	Ziemeļamerika un Centrālā Amerika
(8)	Dienvidamerika. Dienvidamerikas valstis un reģioni. Latīņamerika
(9)	Klusā okeāna dienvidu daļas valstis un reģioni. Austrālija. Arktika. Antarktika

Vietas noteicēji attēlo darbā apskatītā temata ģeogrāfisko atrašanās vietu, novietojumu vai citu telpisko aspektu, piemēram,

331.4(44) Algas Francijā

94(315) Senās Ķīnas vēsture

Vispārīgo vietas noteicēju tabulas speciālie noteicēji

(1-0/-9) Robežas un dažāda veida telpiskās formas

Speciālos vietas noteicējus no 0 līdz 9 ievada **defise**. Tos var lietot tādā formā kā tabulās, piemēram,

(1-08) Nezināmi, neizpētīti rajoni

Cipara 1 vietā var lietot konkrētu vietas noteicēju (2/9), piemēram,

(811.3-08) Neizpētīti rajoni Amazonasas štatā Brazīlijā

(81) Brazīlija

(811.3) Amazonasas štats

(1-751.2) Nacionālie parki

(474.3-751.2) Latvijas nacionālie parki

Cipars 1 apzīmē nekonkretizētu vietu vai vispārīgu vietu kopumu. Daudzos gadījumos, piemēram, jēdzienu „Ārzemēs” vai „Savā valstī” attēlošanā, noteicēji (1-...) ir neaizvietojami, piemēram,

331(1-87) Darbs ārzemēs

27-46(1-88) Kristīgās misijas dzimtenē. Vietējās misijas

Speciālos noteicējus (1-...) var izmantot arī par kontinentu, valsti vai pilsētu mazāku teritoriālu vienību apzīmēšanai, piemēram,

(410.111-11) Austrumlondona

(410.111) Londona

(1-11) Austrumi. Austrumu

Ja iedalījums pēc debess pusēm attiecīgajai teritorijai ir iekļauts vispārīgo vietas noteicēju tabulā, tad to lieto speciālo noteicēju kombinācijas vietā, piemēram,

(410.13) Austrumanglija, nevis (410.1-11)

(234.32) Austrumalpi, nevis (234.3-11)

(1-2/-4) Politiskas un administratīvas vienības

Lai attēlotu administratīvo vienību tālāku iedalījumu, lieto speciālos noteicējus (1-2) mazāka mēroga administratīvo vienību detalizēšanai un (1-3) - lielāka mēroga vienībām (štats, grāfiste, apgabals u.tml.), piemēram,

(474.362.2-21) Zemgales priekšpilsēta Rīgā

(474.3-3) Latvijas plānošanas reģioni

Līdzīgi kā gadījumos ar debess pušu apzīmēšanu, jāpārlicinās, vai konkrētajai vietai nav izveidots vispārīgais vietas noteicējs. Piemēram, (1-25) var izmantot Berlīnes apzīmēšanai:

(430-25) Berlīne

(430) Vācija

(1-25) Galvaspilsētas

Tomēr ar (460-25) nevar apzīmēt Madridi, jo Spānijas galvaspilsētai ir savs vispārīgais noteicējs (460.27). UDK redaktori sadarbībā ar UDK lietotājvalstu pārstāvjiem jau ilgāku laiku realizē notāciju unikāluma politiku, kas attiecībā uz vietu noteicējiem paredz aizvietot ar speciālajiem noteicējiem atvasinātos noteicējus ar unikāliem vispārīgajiem noteicējiem. Atbilstoši šai politikai Latvijas galvaspilsētai, lielākajām pilsētām un kultūrvēsturiskajiem rajoniem tagad ir jauni vietas noteicēji. Piemēram,

(474.32) Kurzeme

(474.321) Liepājas rajons

(474.321.2) Liepāja

(474.362.2) Rīga

Ar (1-4) apzīmē valstu politisko statusu. Ja, piemēram, jāattēlo Senās Romas vēsture impērijas periodā, tad ērtāk ir lietot vietas, nevis laika noteicēju:

94(37-44) Romas impērijas vēsture

94 Vēsture

(37) Senā Roma

(1-44) Impērijas

nevis

94(37)''-0030/+0284''

Vietas noteicējus nedrīkst jaukt ar atkarīgajiem īpašību noteicējiem -02 Vispārīgie īpašību noteicēji, it īpaši ar -024.5 „Pozīcijas īpatnības”. Piemērs:

(5-191.2) Centrālāzija

(5) Āzija

(1-191.2) Centrāls. Vidū

bet

35-024.548 Centrālā pārvalde

35 Valsts administratīvā pārvalde

-024.548 Centrs. Centrāls. Vidus

Noteicēju **(1-92) Zemes rajonēšana pēc fiziogēogrāfiskajām īpašībām** lieto, lai apzīmētu kādai teritorijai raksturīgos fiziogēogrāfiskos rajonus (rajoni ar kopīgām topogrāfiskām un ekoloģiskām pazīmēm) kopumā. Piemēram,

(52-92) Japānas fiziogēogrāfiskie rajoni

(98-92) Arktiskie rajoni

Ja attiecīgajā klasē izmanto fiziogēogrāfisko īpašību noteicējus (2) (parasti dabaszinātņu klasēs), tad labāk lietot (29), piemēram, Japānas fiziogēogrāfiskos rajonus apzīmēt ar (292.571) „Japānas salu arhipelāgs”.

Dažām valstīm, piemēram, Lielbritānijai, ir gan tradicionālo administratīvo iedalījumu apzīmējoši noteicēji (411/429), gan mūsdienu - (410). Bibliotēkai jāizvēlas vai nu vieni, vai otri. Abu noteicēju lietojums nav pieļaujams.

Noteicēju (15) lieto Visuma un Visuma daļu - Saules u.c. zvaigžņu sistēmu (151.2), planētu (157) un Mēness (158) apzīmēšanai

(3) Apdzīvotas vietas antīkajā pasaulē un viduslaikos

Ar šo noteicēju apzīmē vietas antīkajā pasaulē, kā arī antīkajā pasaulē zināmās vietas līdz mūsu ēras 476. gadam (pēdējā Romas imperatora gāšana). Šo noteicēju var lietot arī citām valstīm līdz 15. gadsimtam, ja senākā vēstures posma nodalīšanai ir būtiska nozīme, piemēram, Amerikai līdz tās atklāšanai.

Ar (4/9) apzīmē vietas mūsdienu pasaulē. Bibliotēka var lietot tikai (4/9) noteicējus.

Klasifikatori savas zemes vēsturei parasti (3) nelieto.

Elementu secība indeksā

Vietas noteicējus parasti lieto aiz priekšmeta notācijās. Vietas noteicējs var būt arī indeksa pirmais elements, ja secības pamatā ir vieta.

Atsevišķus darbu veidus, kuriem vietas aspekts ir būtisks meklēšanas elements, (piemēram, ceļveži), var klasificēt tikai ar vietas noteicēju, piemēram,

(450)(036) Itālija - Ceļveži

Vietas noteicējus izmanto kā avotu indeksu izveidei klasē 913 „Reģionālā ģeogrāfija” un 94 „Vēsture”, piemēram,

913(474.3) Latvijas reģionālā ģeogrāfija

94(474.5) Lietuvas vēsture

Vietu noteicēju var arī iestarpināt UDK indeksā, lai panāktu vēlamo secību, piemēram,

354(44) Centrālā administrācija Francijā

354(44).51 Francijas Tieslietu ministrija.

(354.51 Tieslietu ministrija)

UDK Konsorcijs atzīst tikai UDK tabulās ietvertos vietu nosaukumus, administratīvo pakārtotību, paskaidrojošo tekstu, hierarhijā atspoguļotās vienību savstarpējās attiecības un to nacionālo vai starptautisko statusu.

Tabula 1f. Vispārīgie rasu, etnisko grupu un tautību noteicēji

Simbols (=...) (iekavas vienādības zīme)

Kopsavilkums	
(=81/=88)	Attīstības līmeņi
(=081)	Primitīvās rases un tautas
(=083)	Jaunattīstības tautas
(=084)	Augsti attīstītas tautas
(=088)	Jaukta rase
(=1-5/-86)	Rases. Iezemieši
(=1:1/9)	Tautas, kas saistītas ar konkrētām vietām
(=11/=8)	Dažādas rases, tautas, lingvistiski kulturālās grupas
(=2/=8)	Austrumu, afrikāņu u.c. rases. 'Krāsainās' rases un tautas

Vispārīgie etnisko grupu un tautību noteicēji jeb etniskie noteicēji attēlo darba temata saistību ar tautību vai etnisko grupu, piemēram,

391(=214.58) Čigāņu tērpi
78(=411.16) Ebreju mūzika

Ietverot iekavās vispārīgos valodas noteicējus (Tabula 1c. Vispārīgie valodas noteicēji), veido etniskos noteicējus, piemēram,

=16 Slāvu valodas
(=16) Slāvu tautas

Noteicēju tabulās ietvertas tikai lielas etniskas grupas, bet ne atsevišķas tautas. Tādēļ, lai izveidotu etnisko noteicēju, piemēram, latviešu vai krievu tautai, tabulā 1c. Vispārīgie valodas noteicēji jāatrod attiecīgo valodu noteicēji un jāpievieno iekavas:

=174 Latviešu valoda - (=174) Latvieši
=161.1 Krievu valoda - (=161.1) Krievi

Etniskos noteicējus izmanto arī lingvistiski kulturālu grupu apzīmēšanai, piemēram,

(=111) Angļu valodā runājošas tautas (pretnostatījumā angļiem)
(=112.2) Vāciski runājošas tautas (pretnostatījumā vāciešiem)
(=13) Romāņu, "latīņu" tautas
(=414) Melnādainie
(=411.21) Arābi. Arābu valodā runājošas nācijas

Kola kombināciju (=1:...) lieto noteikta fiziogēogrāfisku rajonu (2...) vai valstu (= 1:4/.9), iedzīvotāju apzīmēšanai, aiz kola ievietojot vietas noteicējus no tabulas 1e. Vispārīgie vietas noteicēji. Piemēram,

(=1:210.7) Salinieki ((210.7) Salas)
(=1:23) Kalnieši ((23) Kalni)
(=1:253) Mežu, džungļu iedzīvotāji ((253) Meži. Džungļi)

Atsevišķos gadījumos tikai ar (= 1:4/.9) iespējams attēlot kādu etnisko grupu, piemēram, beļģus (=1:493), jo beļģi kā vienota tauta nepastāv. Beļģijā dzīvojošie flāmi un valoņi runā holandiešu (flāmu) un franču valodā, bet šīs valodas neder beļģu etniskā noteicēja izveidē. Šādās situācijās bibliotēkas parasti lieto vietas noteicējus arī iedzīvotāju apzīmēšanai.

Lai attēlotu senās pasaules iedzīvotājus, lieto vietas noteicējus (3...), piemēram, (=1:37) „Senie romieši”.

Elementu secība indeksā

Etniskais noteicējs parasti seko aiz UDK pamattabulu notācījas, tomēr tas var atrasties arī indeksu vidū vai pat sākumā, ja etniskā grupa vai tautība ir noteicošais aspekts darbu kārtojumā.

Tabula 1g. Vispārīgie laika noteicēji

Simbols ”...” (ieslēdzošas pēdiņas)

Kopsavilkums	
“0/2”	Datējumi un laikposmi (m.ē.) pēc vispārpieņemtās kristiešu (Gregora) laika skaitīšanas sistēmas
“3”	Vispārpieņemtais laika dalījums un tā vienības: skaitliskas, nosauktas u.tml. Gadi, mēneši, nedēļas, dienas u.tml.
“4”	Ilgums. Laikposms. Periods. Termiņš. Vecums
“5”	Periodiskums. Biežums. Atkārtotāšanās pēc precīziem intervāliem
“6”	Ģeoloģiskā, arheoloģiskā un kultūras laika iedalījums
“7”	Parādības laikā. Laika fenomenoloģija

Vispārīgie laika noteicēji apzīmē darba temata norises laiku - datumu vai laikposmu. Tie nenorāda darba izdošanas datējumu, kas ir katalogizēšanas uzdevums.

Dalījuma pamatā ir Gregora kalendārs. Citas laika skaitīšanas sistēmas klasificē ar “68/69”. Ar šīs tabulas palīdzību iespējams attēlot arī citus laika jēdzienus, piemēram, gadalaikus un ģeoloģiskos periodus.

Vispārīgās laika noteicēju tabulās punktu lieto, lai atdalītu dažāda lieluma laika vienības, piemēram,

“2011.12.07.”

2011. gada. 7. decembris

Šī ir vienīgā vieta UDK, kur punkts atdala par trīs cipariem lielākas skaitļu grupas. Lieto tikai arābu ciparus, piemēram, “1984”, nevis „MCMLXXXIV”.

Laika noteicējos jālieto šāda secība: Gads - mēnesis - diena, piemēram, “1435.08.04” m.ē. 435. g. 4. augusts Ar 19. gadsimtu mēs saprotam laikposmu 1800-1899. Laika noteicējos tas ir citādi - ar “19” apzīmē laikposmu no 1900. līdz 1999. gadam.

Gadu tūkstošu, gadsimtu, desmitgažu un gadu apzīmēšanā galvenā nozīme ir pēdiņās ietvertu ciparu skaitam. Tūkstošgadi apzīmē viens cipars, gadsimtus - divi cipari, desmitgades - trīs, bet vienu gadu apzīmē četri cipari. Ja attēlojamais gadskaitlis nav četruciparu, tad trūkstošo ciparu vietā lieto nulli, piemēram, “0021” 21. gads, “0005” 5. gads.

Pirms mūsu ēras (p.m.ē.) un mūsu ēras (m.ē.) datējumus atšķir pēc mīnusa zīmes p.m.ē. datējumu priekšā, piemēram, “-0054” 54. g. p.m.ē. Plusa zīmi mūsu ēras datējumiem var nelietot, piemēram, “+0043” un „0043” nozīmē. m.ē. 43. gads. Plus zīmi lieto tikai laikposmiem, kas sākas p.m.ē. un beidzas m.ē.

Piemēri:

„1” m.ē. 2. gadu tūkstotis (1. g. m.ē. - 1999. g. m.ē.)

„-3” 4. gadu tūkstotis p.m.ē. (3001. g. p.m.ē.-3099. g. p.m.ē.)

“03” 4. gs. m.ē. (301. g. - 399. g.)

„-05” 6. gs. p.m.ē. (501. g. p.m.ē. - 599. g. p.m.ē.)

“19” 20. gs.

“196” 20. gs. 60. gadi

“1991” 1991. g.

Ja nepieciešams, var apzīmēt notikuma precīzu stundu, minūti vai sekundi, izmantojot divciparu apzīmējumus, kurus atdala ar punktiem, piemēram,

“1898.12.07.15.46.03” 1898. g. 7. decembris plkst. 15, 46 minūtes un 3 sekundes.

“-” un “+” var lietot bez datējuma, lai apzīmētu pirmskristietības (p.m.ē.) un kristietības (m.ē.) ēru kopumā.

Vairāku gadsimtu, desmitgažu vai gadu laikposmus var apzīmēt ar sākuma un beigu cipariem, lietojot slīpsvītru, piemēram,

“-0055/+0043” No 55. g. p.m.ē. līdz 43. g. m.ē.

“04/14” No 5. gs. līdz 15. gs.

“1939/1941” No 1939. līdz 1941.g.

Kad viens no laikposma ierobežojošajiem datējumiem nav norādīts, to apzīmē ar daudzpunkti, piemēram,

94(100) “.../19” Pasaules vēsture līdz 20. gs. beigām

94(474.3)“1991/...” Latvijas vēsture no 1991. gada līdz mūsdienām

Pārējas laika noteicēju iedaļas lieto reti. Piemēri:

“321” Pavasaris

“414.03” 3 stundu ilgums

“4630.7” Septiņas nedēļas vecs

“465.13/19” Vecuma grupa no 13 līdz 19 gadiem. Pusaudži

“520.1” Reizi dienā. Ik dienas

“625/627” Leduslaikmets un pēcledus laikmets

Vispārīgos laika noteicējus bieži lieto kopā ar formas noteicēju (091), piemēram, **52(091)”19”** 20. gs. astronomijas vēsture.

Elementu secība indeksā

Laika noteicējs parasti seko aiz pamattabulu notācijai, tomēr tas var atrasties indeksa sākumā vai iestarpināts pamattabulu notācijā, ja laika aspekts ir būtisks kārtojuma elements. Piemēri, temata ”Deviņpadsmitā gadsimta kamermūzika” klasificēšanai:

785.7”18” Kamermūzika - 19. gs.

“18”785.7 19. gs. - Kamermūzika

785”18”.7 Instrumentālā mūzika - 19. gs. - Kamermūzika

Tabula 1h. Priekšmetu precizēšana ar UDK neietvertām notācijām

*... Kоди un simboli

A/Z Tiešais alfabētiskais precizējums

Zvaigznīte * ievada notāciju, kas nav ietverta UDK tabulās. Zvaigznītes mērķis ir atdalīt vārdu, simbolu vai ciparu no UDK notācijas, piemēram,

546.42.027*90 Stroncijs 90 (izotopa atommasas skaitlis)

625.711.1(4)*E4 Eiropas 4. automaģistrāle (E4), ceļu būvē

66-97*C150 150 grādi pēc Celsija

Šādi var precizēt arī noteicējus, piemēram,

(492*...) „Nīderlande: teritoriālais iedalījums” (daudzpunktes vietā četrpārpu skaitļu kods no Ned. PTT Plaatsnamencode)

Alfabētiskajā precizēšanā ar īpašvārdiem (vai to abreviatūrām) un akronīmiem, burtus var pievienot tieši UDK pamattabulu notācijai bez zvaigznītes vai intervāla. Piemēri:

821.133.1Molière Moljēra darbi (literatūra)

929Napoleon1 Napoleona I (Bonaparta) biogrāfija

Ir pieļaujama standartgaruma saīsinājumu lietošana pilno vārdu vietā, piemēram,

821.133.1Mol

929Nap

Alfabētisko precizējumu var lietot arī noteicējiem, piemēram, **(492.83Utrecht)** Utrehtas pilsēta

Atkarīgie noteicēji

Tabula 1k. Vispārējo īpašību vispārīgie noteicēji

Simbols **-0...** (defise nulle...)

Kopsavilkums

Vispārējo īpašību vispārīgie noteicēji

-02 Vispārīgie īpašību noteicēji

-03 Vispārīgie materiālu noteicēji

-04 Vispārīgie attiecību, procesu un darbību noteicēji

-05 Vispārīgie personu un personas īpašību noteicēji

Atkarīgos noteicējus nelieto kā pirmo elementu saliktos indeksos un vienus pašus. Tos vienmēr pievieno pamattabulu notācijai, kas apzīmē priekšmetu. Atkarīgie noteicēji apzīmē sekundāras (otršķirīgas, ne galvenās) priekšmetu īpašības vai citus aspektus, bet pamattabulu notācijai - primāras priekšmetu īpašības.

Vienas atkarīgo noteicēju tabulas noteicējus parasti var kombinēt vienu ar otru, kā arī ar citu noteicēju tabulu noteicējiem. Atkarīgos noteicējus pievieno pamattabulu notācijai pirms neatkarīgajiem noteicējiem.

Piemēram,

681.114.8-**027.253**(035) Ūdensdroši rokaspuķsteņi - Rokasgrāmatas

681.114.8 Rokas puķsteņi

-027.253 Ūdensnecaurīdīgs, ūdensdrošs

Ja pamattabulu notācijai jāpievieno vairāki dažādu simbolu atkarīgie noteicēji, tad tos kārtā dilstošā skaitliskā secībā: -05; -04; -03; -02, piemēram,

903-032.42-022.51 Mazas zelta antikvitātes

903 Antikvitātes

-032.42 Zelts

-022.51 Mazs, neliels

Tabula 1k. -02 Vispārīgie īpašību noteicēji

Simbols **-02** (defise nulle 2)

Kopsavilkums	
-021	<u>Esamības īpašības.</u> Attiecība. Amplitūda. Vērtība, kvalitāte. Avots. Kārtība (secība, prioritāte)
-022	<u>Lieluma īpašības.</u> Pakāpe, daudzums, skaits. Īslaicīgas vērtības.
-023	<u>Formas īpašības.</u> Viendimensijas, līnija, lineārs. Simbolu formā (piem., grieķu burti, cipari) Divdimensiju. Plakne. Plaknes-. Trīsdimensiju. Telpisks. Šķautņu stāvoklis Virsmas stāvoklis Forma
-024	<u>Struktūras īpašības</u>
-025	<u>Sakārtojuma īpašības</u>
-026	<u>Darbības un kustības īpašības.</u> Virziens. Fizikālās īpašības. Vielas, matērijas stāvoklis. <u>Kīmiskās īpašības</u>
-027	<u>Ekspluatācijas īpašības.</u> Attīstība. Funkcija. Ražojuma īpašības. Organizatoriskās īpašības. Piederības pie organizācijas
-028	<u>Stila un atveidojuma īpašības.</u> Autorība. Sakārtojums, secība. Saturs un pozīcija
-029	Īpašības, kuras attēlo atvasinot no citām klasēm

-02 noteicēji apzīmē priekšmeta vispārīgas īpašības vai pazīmes. Ar noteicēju -02 var apzīmēt priekšmeta īpašību, ja šī priekšmeta īpašība attiecīgajā klasē jau nav izteikta ar pamattabulu notāciju. Piemēram,

017 Katalogi kopumā, t.sk. Sistemātiskie katalogi,
nevis

017-025.21

-025.21 Sistemātisks

-025 Sakārtojuma īpatnības

-02 un vispārīgo noteicēju tabulās var būt līdzīgi vai pat vienādi terminu formulējumi. Izšķirošais faktors ir lietojuma konteksts. Jāievēro, ka -02 vienmēr ir saistīti ar klasificējamā darba tematu, ir formulētā priekšmeta sastāvdaļa un attēlo kādu šī priekšmeta aspektu. (salīdzinājumam sk. Tabula 1d. Vispārīgie formas noteicēji un Tabula 1e. Vispārīgie vietas noteicēji). Piemērs:

070.48 Īpaši laikrakstu veidi

070.48-**028.22** Ilustrēti laikraksti (priekšmeta „laikraksti” veids)

-028.22 Ilustrēts

nevis

070.48(**084.1**) Laikrakstu ilustrācijas (ilustrācijas kā darba- ilustrāciju krājuma forma)

Visbiežāk -02 noteicējus lieto 6. pamatklasē Lietišķās zinātnes. Medicīna. Tehnika, piemēram,

656.23.03-**027.567** Subsidētas dzelzceļa biļešu cenas

656.23 Dzelzceļa finansu un ekonomiskie jautājumi

656.23.03 Dzelzceļa tarifi, biļešu cenas, braukšanas maksa

-**027.567** Subsidēts

Tomēr īpašību noteicējus lieto vēl arī citās klasēs, piemēram,

81`374.8-022.215 Divvalodu vārdnīcas

-022.215 Divi. Divkāršs. Dubults. Binārs. Pāris. Divpusējs

Elementu secība indeksā

Vispārīgo īpašību noteicēju pievieno pamattabulu notācijai kā pēdējo atkarīgo noteicēju aiz -05; -04; -03, piemēram,

371.213.1-055.2-**021.483** Iecietīgas klases audzinātājas

371.213.1 Klases audzinātāji

-055.2 Sievietes

-**021.483** Iecietīgs

Tabula 1k. -03 Vispārīgie materiālu noteicēji

Simbols **-03** (defise nulle trīs)

Kopsavilkums	
-032	Dabiski sastopami minerālmateriāli
-033	Uz minerālu bāzes izgatavotie materiāli
-034	Metāli
-035	Galvenokārt organiskas izcelsmes materiāli
-036	Lielmolekulāro savienojumu materiāli. Gumijas un plastmasas
-037	Audumi. Šķiedras. Dzijas. Drēbe. Drāna
-039	Citi materiāli

-03 noteicēji apzīmē materiālus vai sastāvdaļas, no kurām ir izgatavoti priekšmeti vai produkti.

-03 noteicējus var lietot daudzās klasēs, kurās priekšmeta materiālam ir sekundāra loma. Ja klasificējamā darba temats ir kāda materiāla ražošana vai apstrāde (materiālam ir galvenā, nevis sekundāra loma), tad atbilstoša notācija jāmeklē pamattabulu klasēs 67 „Rūpniecības nozares” vai 66 „Ķīmijas tehnoloģija. Ķīmijas rūpniecība un radniecīgās rūpniecības nozares”, 69 „Būvmateriāli. Būvdarbi” un 7 „Māksla”, kur materiāls daudzviet ir klašu hierarhijas pamatā.

Darbus par visiem vai daudziem materiāliem kopumā kādā noteiktā aspektā (piemēram, bīstamības) klasificē ar 620.2 „Rūpnieciskas nozīmes materiāli. Preces. Izstrādājumi” (620.26 Bīstamas preces vai materiāli).

Darbus par materiālu testēšanu klasificē ar 620.1, bet analītiskās ķīmijas darbus - ar 543.

Kompozītmateriālus (saliktus, neviendabīgus materiālus) attēlo ar (`) apostrofa kombināciju, kurā apostrofs aizstāj -03 otrajā un tam sekojošajā komponenta notācijā, piemēram, indeksu:

-036.674`**752** Poliestera un stikla šķiedras kompozītmateriāli

veido pie -036.674 Poliestera sveķi

pievienojot

-037.**52** Stikla šķiedras

Abām notācijām kopīgo daļu -03 aizstāj ar (`). Skaitļus aiz (`) grupē pa trīs (752 bez punkta).

Tabula 1k. -04 Vispārīgie attiecību, procesu un darbību noteicēji

Simbols **-04** (defise nulle četri)

Kopsavilkums	
-042	Attiecību fāzes (nosliece, ietekme, atkarība, kopdarbība u.tml.)
-043	Vispārējie procesi (darbība, pārmaiņa, eksistences procesi)
-044	Procesi, kas raksturo vērtību, kārtojumu un secību, lielumu, skaitu un pakāpi, laiku un hronoloģiju, dimensiju un aprises
-045	Procesi, kas raksturo novietojumu, sakārojumu, pozīciju un kustību
-047/	Vispārējās operācijas un darbības
-049	

-04 noteicēji apzīmē attiecības starp jēdzieniem (galvenokārt -042), kā arī procesus, darbības un operācijas jebkurā nozarē. Tos var izmantot viscaur pamattabulās.

-04 noteicējus nelieto vienus pašus vai kā pirmos saliktā notācijā. Tos vienmēr pievieno pamattabulu notācijai vai notācijai, kas apzīmē priekšmetu. Ja attiecīgais process ir jau adekvāti apzīmēts pamatklasē, tad jālieto pamatklases notācija.

Jāievēro atšķirība starp procesu kā priekšmetam pakārtotu aspektu un procesu vai darbību kā priekšmetu, piemēram, -04...var lietot, lai apzīmētu pētījumu un tajos izmantotās metodoloģijas novērtēšanu sociālajās zinātnēs, klasificējot ar

303.1-047.44

303.1 Sociālo pētījumu vispārīgā metodoloģija

-047.44 Analīze. Novērtēšana,

bet nevar lietot, lai apzīmētu novērtēšanu personāla vadībā, jo pamattabulās šo tematu apzīmē notācija 005.962.131. „Novērtējums, atestācija. Atgriezeniskā saite”

Lietojot -04 noteicējus, iespējams precizēt attiecības, ko attēlo ar kola kombināciju. Piemēram,

37:004 Datorzinātņu un izglītības attiecības

37-042.2:004 Datorzinātņu un izglītības salīdzinājums

-042.2 Salīdzināšanas fāze

37-042.3:004 Datorzinātņu ietekme uz izglītību

-042.3 Ietekmes fāze

Tabula 1k. -05 Vispārīgie personu un personas īpašību noteicēji

Simbols -05 (defise nulle pieci)

Kopsavilkums	
-051	Personas kā darbības subjekti, darītāji, praktizētāji (studē, gatavo, apkalpo utt.)
-052	Personas kā darbības objekti, klienti, lietotāji (pētīti, apkalpoti utt.)
-053	Personas atbilstoši vecumam vai vecuma grupām
-054	Personas atbilstoši etniskajām pazīmēm, tautībai, pilsonībai utt.)
-055	Personas atbilstoši dzimumam un radniecībai
-056	Personas atbilstoši ķermeņa uzbūvei, veselībai, raksturam, iedzimtībai vai citām īpašībām
-057	Personas atbilstoši profesijai, darbam, iztikas līdzekļiem, izglītībai
-058	Personas atbilstoši sabiedriskajam stāvoklim, civiltiesiskajam stāvoklim

Personu un personu īpašību jeb personu noteicēji -05 apzīmē ar darba tematu saistītās personas vai to īpašības. -05 noteicējus lieto viscaur pamattabulās, ja ar priekšmetu saistītais personas aspekts ir sekundārs šim priekšmetam.

-05 noteicējus nelieto vienus pašus, vai kā pirmos saliktā notācijā. Tos vienmēr pievieno pamattabulu notācijai vai notācijai, kas apzīmē priekšmetu.

Ja klasē nav ne īpašu apakšklašu, ne speciālo noteicēju personu vai to īpašību apzīmēšanai, tad var lietot -05, piemēram,

24 Budisms

24-05 Budisti

Personām kā darbības subjektam lieto -051, bet personām kā darbības objektam -052, piemēram,

75.041.5 Portreti
75.04 Glezniecības objekti
7.041.5 Portreti

Pievienojot noteicēju -051 Personas kā darbības subjekti, iegūstam indeksu
75.041.5-051 Portretisti

Līdzīgi, pievienojot noteicēju -052 Personas kā darbības objekti, var izveidot indeksu 75.041.5-052 Portretētās personas

Ja nepieciešams, šo indeksu var pakārtot, pievienojot atbilstošus noteicējus no -053/-058, piemēram, -055.2 Sieviešu dzimuma personas. Sievietes un iegūt indeksu
75.041.5-052-055.2 Portretētās sievietes

Ja pamattabulās ir personas aspektu attēlojošas notācijas, tad -053/-058 var pievienot šīm notācijām, piemēram,

070.42-057.13 Pašnodarbinātas personas redakcijas darbā

070.42 Personāls. Citi līdzstrādnieki.

-057.13 Pašnodarbinātas personas.

-05 tabulas noteicējus var kombinēt vienu ar otru, kā arī ar citu tabulu noteicējiem, piemēram,

647-055.2-053.6 Jaunietes kā mājkalpotāju personāls

647 Mājkalpotāju personāls

-053.6 Jauni cilvēki. Jaunieši. Pusaudži.

-055.2 Sieviešu dzimuma personas. Sievietes

78.071-056.45(=411.16) Ebreju tautības brīnumbērni mūzikā

78.071 Radošās un izpildītājprofesijas. Mūziķi

-056.45 Brīnumbērni

(=411.16) Ebreji

Speciālie noteicēji

Līdzīgi kā vispārīgie noteicēji, arī speciālie noteicēji -1/-9, .01/.09, `0/`9 ir radīti, lai novērstu jēdzienu atkārtotību pamattabulās. Salīdzinot ar vispārīgajiem, speciālos noteicējus var izmantot tikai noteiktās klasēs vai sīkākās iedaļās, kurās to lietojums ir norādīts tabulās. Speciālie noteicēji vienmēr apzīmē primāru (nevis sekundāru) priekšmeta aspektu.

Atšķirībā no vispārīgajiem noteicējiem, speciālajiem nav unikālu apzīmējumu. Vienas klases speciālie noteicēji var būt apzīmēti tieši tāpat, kā speciālie noteicēji citās klasēs. Tomēr jēdzieni, kurus tie apzīmē, katrā klasē ir atšķirīgi. Piemēram,

Ķīmijā

54-3 Specifiski savienojuma veidi

Tehnikā

62-3 Plūsmu vadības detaļas un piedziņa. Vārsti, aizvari utt.

Literatūrā

82-3 Daiļliteratūra. Proza

Vienas klases vai sīkākas iedaļas robežās noteicējs vienmēr apzīmē vienu jēdzienu un to var pievienot jebkurai attiecīgās iedaļas notācijai, piemēram, -3 Proza,

821.174-3 Latviešu literatūra-Proza

821.174 Latviešu literatūra

82-3 Daiļliteratūra. Proza

821.922-3 Literatūra esperanto valodā-Proza

821.35-3 Kaukāziešu literatūra-Daiļliteratūra. Proza

Ir 3 veidu speciālo noteicēju tabulas:

-1/-9,

.01/.09

`0/9

Katrai tabulai ir atšķirīgas funkcijas. **Defises noteicējiem -1/-9** (nejaukt ar atkarīgo noteicēju tabulas 1k. noteicējiem, kuru simbols ir -0...) kopumā ir analītiska vai diferencējoša funkcija. Tie identificē elementus, komponentus, īpašības, vai citādi detalizē priekšmetu, kuru apzīmē pamattabulu notācija, un parasti norādīti pamatklases sākumā. Piemēram,

62 „Tehnika. Inženierija. Inženierzinātnes. Tehnoloģija kopumā”

norādīti defises noteicēji:

62-1/-9 Mašīnu, aparatūras, iekārtu, tehnoloģisko procesu un izstrādājumu detaļas, elementi un raksturlielumi un sniegta piezīme par to lietojumu:

Šos speciālos noteicējus var lietot visās klasēs 62/69, izņemot tur, kur noteikts citādi

Klasēs, kurās -1/-9 noteicējus nevar lietot, tas norādīts piezīmē, piemēram,

Klases 62 speciālos noteicējus -1... nelieto 633/635, 66, 678, 687 un to apakšiedaļās. Tikai 62-11... un 62-18... var lietot 624 un tās apakšiedaļās

Punkts nulle noteicēji .01/.09 .01/.09 attēlo izpētes aspektus, darbības, procesus, operācijas un aprīkojumu. Visvairāk šos noteicējus lieto 3., 5. un 7. pamatklasē.

30/39 klasēs var lietot:

3.07 Administratīvā kārtība. Varas orgāni. Departamenti

3.08 Pārvaldes personāls. Amatpersonas. Personāls

Ja nepieciešama lielāka detalizācija, tad izmanto 35.07 un 35.08, kā norādīts piezīmēs. Piemēram, indekss 37.08 „Personāla jautājums. Personāls” ir pārāk vispārīgs darbam par skolotāju tiesisko stāvokli, tādēļ atbilstoši piezīmei: *Noteicēji 3.08... (kā 35.08...)* tālākai detalizācijai izmanto 35.081.71 „Personāla tiesiskais stāvoklis”, iegūstot indeksu 37.081.71 „Izglītības iestāžu personāla tiesiskais stāvoklis”.

Līdzīgi arī pamatklases 7 „Māksla. Atpūta. Izklaide. Sports” noteicējus 7.01/.09 ar nelieliem izņēmumiem lieto visās mākslu klasēs 71/79.

.01/.09 izmanto arī ģeodēzijā (528), fizikā (53), ķīmijā (54), bioloģijas zinātnēs (57/59), valodniecībā un literatūrā (8), ģeogrāfijā un vēsturē (9), kā arī daudzviet 6. pamatklasē.

Apostrofa noteicēji `0/9 kopumā apzīmē konkrētākus jēdzienus nekā -1/-9 un .01/.09 noteicēji, un tie nereti pilda sintēzes vai apvienošanas funkciju saliktos indeksos saliktu jēdzienu attēlošanā.

Apostrofa noteicēji ir norādīti attiecīgās klases sākumā, piemēram,

903`1 Aizvēstures kultūras veidi

903`13 Primitīvās lauksaimniecības kultūras

903`14 Lopkopju kultūras

903`15 Nomadu kultūras

Līdzīgi kā vairums speciālo noteicēju, tā arī apostrofa noteicējus var izmantot kā indeksus tādā formā, kādā tie atrodami pie pamattabulu notācijās, piemēram,

903`15 Nomadu kultūras

903 Aizvēsture. Aizvēsturisko laiku paliekas, drupas, artefakti, antikvitātes

Pievienojot speciālo noteicēju 903`15 kādai no pamattabulu notācijām, iespējams attēlot saliktu terminu:

903.23`15 Nomadu kultūru trauki

902.23 Trauki. Krūkas. Urnas. Bļodas

Tieši tāpat apostrofa noteicējus izmanto citās klasēs, piemēram, valodniecībā:

81`01 Valodas senais periods

811.111`01 Angļu valodas senais periods jeb senangļu valoda

Apostrofu (') izmanto ne tikai apostrofa noteicēju apzīmēšanai, bet arī apakšsiedaļu atdalīšanai sintezētā indeksā, piemēram,

669.35`5`6 Vara, cinka un alvas sakausējumi

669.35 Vara sakausējumi

669.5 Cinks (metalurģija)

669.6 Alva

Vienā indeksā var apvienot arī vairāk nekā 2 apakšsiedaļas, piemēram,

329.17`23`12 Nacionāli republikāniskas liberālas partijas

329.17 Nacionālistiska attieksme

329.23 Republikāniska attieksme

329.12 Liberāla attieksme

Var apvienot arī divu dažādu klašu apakšsiedaļas, piemēram,

547.426.24`171 Nitroglicerīns (nitroglicerīns - slāpekļskābes esteris)

547 Organiskā ķīmija

547.426.2 Glicerola ēteri un esteri

547.426.24 Neorganisko skābju (t.sk. glicerola) esteri

546 Neorganiskā ķīmija

546.17 Slāpekļis N

546.171 Slāpekļa ūdeņraža savienojumi (slāpekļskābe)

Pamattabulu notācijai var pievienot vienu vai vairākus viena vai dažādu simbolu speciālos noteicējus.

Viena noteicēja pievienošana

821.161.1.09 Krievu literatūras kritika

821.161.1 Krievu literatūra

82.09 Literatūras kritika jeb literatūrkritika. Literatūrzinātne

Vairāku vienādu simbolu noteicēju pievienošana

329.053.052 Opozīcijas šķeltnieku partijas

329.053 Šķeltnieku partijas
329.052 Opozīcijas partijas

Vairāku dažādu simbolu noteicēju pievienošana

903.23`18.02 Pilsētas kultūru keramikas trauki
903.23 Trauki. Krūkas. Urnas. Bļodas
903`18 Pilsētas kultūras (civilizācijas)
903.02 Keramikā pēc izgatavošanas tehnikas

821.161.1-31.09 Krievu romāni - Kritika

Elementu secība indeksos

UDK lietotājiem angļu valodā palīdz noteikums, ka indeksa vārdiskajam formulējumam jābūt pretējam tā skaitliskajai izteiksmei, respektīvi, indeksu citē jeb „lasa” sākot no pēdējā elementa, piemēram,

903.25-032.387(=17) Baltu tautu dzintara rotas
(=17) Baltu tautas
-032.387 Dzintars
903.25 Rotas

Latviešu valoda ir fleksīva valoda, tādēļ šo noteikumu praksē ne vienmēr iespējams ievērot. Speciālisti atzīst, ka arī UDK angļu valodas izdevumi tam neatbilst pilnībā. Tomēr atsevišķos gadījumos šī noteikuma zināšana var palīdzēt indeksu izveidē un izpratnē.

Lai visi UDK lietotāji indeksu pareizi saprastu, ir vēlams ievērot vispārpieņemtu elementu secību.

Speciālo noteicēju secība indeksā

Ja lieto UDK iespiestos izdevumus, tad speciālos noteicējus indeksā lieto tādā pašā secībā, kādā tie seko cits citam attiecīgās klases sākumā. Diemžēl tā tas nav elektroniskajā UDK versijā, tādēļ vienmēr jāizlasa piezīme klases vai attiecīgā noteicēja pirmajā ierakstā. Piemēram, 903 par noteicēju 903-4, 903.01 un 903`1 secību ir šāda piezīme:

Secība virknē (pretēja notācījas vārdiskajam atšifrējumam): 1. Kultūras tips un civilizācijas līmenis. 2. Materiāli un tehnika. 3. Palioku apveids un forma

Valodniecībā 81-11

-11 un tā apakšsēdas var pievienot indeksiem 81`1/`443

Parasti ievēro šādu secību:

1) `1/`9 vai .01/.09

2) -1/-9 (ja vienā indeksā tie ir vairāki, tad tos pievieno dilstošā skaitliskā secībā)

Vispārīgo noteicēju secība indeksos

Atkarīgie noteicēji

Atkarīgos vispārīgos noteicējus (-0...) pievieno indeksam aiz speciālajiem noteicējiem dilstošā skaitliskā secībā:

-05 Vispārīgie rasu, etnisko grupu un tautību noteicēji

-04 Vispārīgie attiecību, procesu un darbību noteicēji

-03 Vispārīgie materiālu noteicēji

-02 Vispārīgie īpašību noteicēji

Neatkarīgie noteicēji

Neatkarīgos vispārīgos noteicējus pievieno indeksam aiz atkarīgajiem vispārīgajiem noteicējiem šādā secībā:

“...” Vispārīgie laika noteicēji ”...”, piemēram, “633”; “11”
(=...) Vispārīgie etnisko grupu noteicēji (=), piemēram, (=17)
(1/9) Vispārīgie vietas noteicēji, piemēram, (474.3)
(0...) Vispārīgie formas noteicēji, piemēram, (01); (075)
= Vispārīgie valodas noteicēji, piemēram, =174

Secības piemērs:

903.25`14.08-422.11-055.2-035.3`03”(5)(042.3)=111 Angļu valoda-lekcijas- Āzija- 4. gs.-koka-sieviešu-
apaļas-ornamentētas -lopkopju kultūras-rotas
(Lekcijas angļu valodā par Āzijā atrastām 4. gs. lopkopju kultūras apaļām ornamentētām koka sieviešu rotām).
Kārtojuma secība katalogā, plauktā, rādītājā u.tml.

622/623 Kalnrūpniecība un militārā tehnika
622+669 Kalnrūpniecība un metalurģija
622 Kalnrūpniecība
622:338.124.4 Ekonomiskā krīze kalnrūpniecībā
622::338.124.4Ekonomiskā krīze kalnrūpniecībā
622-78 Personīgās un kolektīvās aizsardzības ierīces un drošības pasākumi kalnrūpniecībā
622-057.2 Fiziskā darba strādnieki kalnrūpniecībā
622GOE Getīta (dzelzs minerāla) ieguve
622*Fe2O3 Hematīta (Fe2O3) sarkanās dzelzsrūdas ieguve
622”19“ Kalnrūpniecība 20. gs.
622(=411.21) Arābu kalnrūpniecība
622(430) Kalnrūpniecība Vācijā
622(0.035.22) Mikrofilmas par kalnrūpniecību
622=112.2 Darbi vācu valodā par kalnrūpniecību

Izklāstītā elementu secība ir tikai vispārpieņemta, bet ne obligāta. Atbilstoši krājuma specifikai var veidot arī indeksus ar atšķirīgu elementu secību, piemēram,

=111(02.053.2):59 Darbi angļu valodā - Bērnu grāmatas - Zooloģija

Ir situācijas, kad ievērojot vispārpieņemto secību, tiek sagrozīts priekšmeta saturs. Piemēram, ja piešķir indeksu tematam „Kolektīvie pētījumi par priekšstatu veidošanos sievietēm” un ievēro vispārpieņemto secību, tad iegūst indeksu ar citu nozīmi:

159.955.1.072.43-055.2 Sieviešu kolektīvie pētījumi par priekšstatu, ideju veidošanos

Tādēļ secība jāmaina uz:

159.955.1-055.2.072.43 Kolektīvie pētījumi par priekšstatu, ideju veidošanos sievietēm
159.955.1 Priekšstatu, ideju veidošanās
-055.2 Sieviešu dzimuma personas. Sievietes
159.9.072.43 Kolektīvie pētījumi

Pamattabulas

Pēc fasetklasifikācijas principiem veidotas klases

Pirms detalizēti apskatīt pamattabulu struktūrvienības, jāsaprot tajās veikto izmaiņu būtība un cēloņi. Līdz 1993. gadam UDK attīstību varētu raksturot kā pakāpenisku un piesardzīgu. Novitātes radīja atspoguļojumu tabulās tikai izturot laika pārbaudi, un ar tām saistītās strukturālās izmaiņas nebija visaptverošas un radikālas. 1993. gadā UDK Konsorcijs pieņem reorganizācijas plānu, kura mērķis ir pārveidot UDK struktūrvienības atbilstoši fasetklasifikācijas principiem (par fasetklasifikāciju sk. „UDK - analītiski sintētiska klasifikācija”). Kopš tā laika plānveidīgi pārveidotas 2., 7., 8., un 9. pamatklase, kā arī jaunveidotās klases 004 „Datorzinātne” un 005 „Pārvaldība”. Norit darbs pie 1 „Filozofija” un 61 „Medicīnas zinātnes” pilnīgas pārstrukturizācijas. UDK pārveides cēlonis bija straujā informācijas tehnoloģiju attīstība. Līdz ar interneta attīstību un bibliotēku elektronisko katalogu rašanos, bibliotēkās strauji pieauga vārdisko informācijas meklējumvalodu popularitāte, jo priekšmetu sistēmas un tezauri vairāk atbilda lietotāju paradumam meklēt informāciju ar brīvi izvēlētiem atslēgvārdiem. Noteicošā bija nevis vārdiskā forma, jo arī UDK meklēšanu var veikt ar vārdu, bet leksisko vienību savstarpējās koordinācijas jeb saskaņošanas iespējas. UDK bija pirmskoordinēta meklējumvaloda. Tas nozīmē, ka lietotājam bija jāizmanto jau iepriekš izveidota (pirmskoordinēta) UDK jēdzienu sasaites sistēma un viņš nevarēja koordinēt jeb sasaistīt leksiskās vienības informācijas meklēšanas laikā atbilstoši konkrētām vaicājumam, kā tas iespējams pēckoordinētas meklējumvalodās. Arī priekšmetu sistēmas ir pirmskoordinētas, bet to leksiskās vienības var saskaņot brīvāk, tādēļ tās ir tuvākas pēckoordinētām meklējumvalodām. Tikai pēc fasetklasifikācijas principiem veidota klase var nodrošināt pēckoordinētu izguvi.

Pēc fasetklasifikācijas principiem veidota UDK klase satur apakšsadaļu grupas, kas atbilst noteiktam dalījuma kritērijam un pilnībā atklāj klases tematiku noteiktā aspektā.

Šādu klašu pamattabulas ir mazāk detalizētas. Lielāka loma ir speciālo noteicēju tabulām, un to ir par vienu vairāk, jo ieviesti apostrofa noteicēji. Nereti vienai klasei ir visas trīs speciālo noteicēju tabulas. Piemēram,

903 Aizvēsture. Aizvēsturisko laiku paliekas, drupas, artefakti, antikvitātes

-4 Senlietu apveids un forma

.0 Senlietas pēc to materiāla un apstrādes paņēmieniem

`(apostrofs) Aizvēsturiskās kultūras formas

903.2 Senlietas (artefakti)

903.21 Instrumenti. Darbarīki. Piederumi

903.22 Ieroči

903.23 Trauki. Krūkas. Urnas. Bļodas

903.24 Apģērbs

903.25 Personiskās rotas

903.26 Pielūgšanas objekti. Reliģiskie, kulta objekti

903.27 Mākslas priekšmeti

903.28 Ēdiena paliekas. Virtuves atkritumi (aizvēsture)

903.3 Aizvēsturiski mājokļi

903.4 Aizvēsturiskas apmetnes

903.5 Apbedījumi

903.6 Aizvēsturiski akmens pieminekļi

903.7 Kulta vietas

903.8 Senlietu depozi (izņemot apbedījumu)

Pēc fasetklasifikācijas principiem veidotā 903. klase piedāvā lietotājiem terminus, kuri sagrupēti kategorijās:

903.2 Senlietas

Darbarīki, Trauki, Apģērbs, Rotas utt.

903`1 Aizvēsturiskās kultūras

Primitīvās lauksaimnieku kultūras, Lopkopju kultūras, Nomadu kultūras utt.

903.0 Materiāli pēc to apstrādes paņēmieniem

Akmens un kauls, Keramika, Tekstilijas, Metāls utt.

Katru kategoriju apzīmē noteikts apakšiedaļu veids - fasete, kas atklāj klases tematiku noteiktā aspektā. Piemēram,

903.2 Pamattabulu apakšklase - fasete

903 Aizvēsture + apakšklase - **.2 Senlietas** veido - 903.2 Aizvēsturiskās senlietas

903`1 Speciālais apostrofa noteicējs - fasete

903 Aizvēsture + noteicējs `1 **Kultūras** = 903`1 Aizvēsturiskās kultūras

903.0 Speciālais .0 noteicējs - fasete

903 Aizvēsture + noteicējs **.0 Materiāli** = 903.0 Aizvēsturiskie materiāli

Kombinējot notācības no dažādām fasetēm, iespējams atspoguļot ļoti specifiskus tematus, piemēram,

903.21`12.05 Mednieku kultūru metāla darbarīku senlietas

903.21 Instrumenti. Darbarīki. Piederumi

903`12 Mednieku un zvejnieku kultūras

903.05 Metāla artefakti atbilstoši to izgatavošanas tehnikai. Metālizstrādājumi

Kā norādīts piezīmēs, 903. klasē var lietot atkarīgos vispārīgos noteicējus no tabulas

-03 Vispārīgie materiālu noteicēji un veidot, piemēram, šādu indeksu:

902.25`15.08-422.11-032.42

Zelta apaļas ornamentētas nomadu kultūru rotas

-032.42 Zelta rūda. Sudraba rūda

vai

903.25`15.08-422.11-032.42-022.51

Mazas zelta apaļas ornamentētas nomadu kultūru rotas

-022.51 Mazs. Neliels. Sīks (-02 Vispārīgie īpašību noteicēji)

Temata precizēšanai var lietot arī vispārīgos vietas un laika noteicējus, jo formas un valodas noteicēji arī ir neatkarīgas fasetes, kuras var brīvi pēc vajadzības pievienot jebkuram indeksam, piemēram,

903.25`15.08-422.11-032.42-022.51(5)"634"

"634" Neolīts

(5) Āzija

Fasešu sasaiste var būt gan pirmskoordinēta, gan pēckordinēta. Informācijas ievades procesā bibliotekārs jēdzienus - fasešu notācības - koordinē jeb saista noteiktā secībā, jo bibliotēkām, lai organizētu krājuma izvietojumu plauktos vai pārlūkmeklēšanu e- katalogos, jāievēro indeksa elementu standartsecība (sk. „Elementu secība indeksos”). Šajā gadījumā sasaistes process ir pirmskoordinēts.

Informācijas izguves procesā lietotājs saista jēdzienus atbilstoši prioritātēm vaicājumā. Neatkarīgi no elementu secības, automatizētā bibliotēku informācijas sistēma nodrošina adekvātu izguvi. Šajā gadījumā sasaistes process ir pēckordinēts.

Bibliotēku elektroniskajos katalogos visus neatkarīgos vispārīgos noteicējus var pievienot bibliogrāfiskajiem ierakstiem kā atsevišķus piekļuves punktus, tādējādi atvieglojot elementu standartsecības ievērošanu un veicinot pēckordinētu izguvi.

0 Vispārīgā pamatklase

Kopsavilkums

- 0 Vispārīgā klase. Zinātne un zināšanas. Organizācija. Informācija. Dokumentācija. Bibliotēku darbs. Institūcijas. Publikācijas
- 00 Prolegomena. Zināšanu un kultūras pamati. Propedeutika
- 001 Zinātne un zināšanas kopumā. Garīgā darba organizācija
- 002 Dokumentācija. Grāmatas. Raksti. Autorība
- 003 Rakstības sistēmas un raksti
- 004 Datorzinātne un datortehnoloģija. Datu apstrāde
- 005 Pārvaldība. Vadzinības
- 008 Civilizācija. Kultūra. Progress
- 01 Bibliogrāfija un bibliogrāfijas. Katalogi
- 02 Bibliotēku darbs/Bibliotēkzinātne
- 030 Vispārīga satura uzziņu literatūra
- 050 Seriālizdevumi. Periodiskie izdevumi
- 06 Vispārīga rakstura organizācijas
- 070 Laikraksti. Prese
- 08 Jaukta satura krājumi. Kolektīvi darbi, kopoti raksti
- 09 Rokraksti. Reti un ievērojami darbi

Vispārīgo pamatklasi ievada klases par zinātņi un zināšanām kopumā, dokumentāciju un rakstību.

002 vai 002.2 „Prese kopumā” bibliotēkas tradicionāli izmanto latviešu valodā pierastā termina „Grāmatniecība” attēlošanai. Latviešu valodas vārdnīcās grāmatniecība definēta kā grāmatu ražošana un izplatīšana, tādēļ atbilstoši darbu saturam būtu jāizmanto arī 655.4 „Izdevējdarbība un grāmatniecība kopumā”.

004 „Datorzinātne un datortehnoloģija” joprojām tiek papildināta, lai ietvertu visus jaunākos sasniegumus nozarē. Pēdējos gados visvairāk papildināta klase 004.77 „Galvenās tīklošanas lietojumprogrammas”, iekļaujot jaunas apakšdaļas par semantisko tīmekli, tīmekļa vietnēm un pakalpojumiem. Šajā klasē izmanto divu veidu speciālos noteicējus - 004.01/.08 visai klasei un apostrofa noteicējus atsevišķām apakšdaļām: 004.3'1/2 „Datoraparātūra” un 004.4'2/6 „Programmatūra”.

Var izmantot alfabētisko precizēšanu (sk. Tabula 1h. Priekšmetu precizēšana ar UDK neietvertām notācijām), piemēram,

004.42Microsoft Excel

004.42 Datorprogrammu sastādīšana. Datorprogrammas

Alfabētiski var precizēt arī noteicējus, piemēram, (0.034.2DOC) „Word dokumenti”.

Ar 004 klasificē darbus **par** datortehnoloģiju, nevis, piemēram, darbus mašīnlasāmā formātā. Piemēram, praktiskam mācību materiālam medicīnas māsu apmācībai CD-ROM formātā piešķir indeksu 614.253.5(076)(0.034.4), nevis meklē atbilstošāko 004 klases notāciju. Jāievēro, ka formas noteicējs (0.034.4) „Magnētiskie un optiskie mediji” ir noslēdzošais indeksa elements, jo apzīmē ārējo formu (sk. Tabula 1d Vispārīgie formas noteicēji).

Nepieciešamība atšķirt klasificējamā darba saturu no tā formas dominē visā 0. pamatklasē un padara to par vienu no sarežģītākajām visā UDK.

Klase **006 „Produktu, procesu, svaru, mēru un laika standartizācija”** paredzēta vispārīgiem darbiem **par** standartiem, instrukcijām u.tml. materiāliem, to veidiem, izstrādāšanu un pielietošanu. Konkrētu nozaru standartus vai darbus par tiem klasificē ar attiecīgās nozares indeksiem, piemēram,

006(474.3) Standartizācija Latvijā

bet

025.3(083.74) Bibliogrāfiskā apraksta standarts

025.3 Katalogizācija. Katalogizācijas tehnika

(083.74) Standarti

025.3(083.74)(072) Metodisks līdzeklis Bibliogrāfiskā apraksta standarta apguvei
(072) Dokumentāli materiāli mācīšanai. Mācību metodiskie līdzekļi
vai arī
[006:025.3:](072), ja bibliotēka izvēlas visus standartus apkopot vienuviet.

Līdzīga metodiska izšķiršanās ir nepieciešama arī klasē **01 „Bibliogrāfija un bibliogrāfijas. Katalogi”**.
Vispārīgus materiālus par bibliogrāfiju klasificē ar 01, bet nozaru bibliogrāfiskos rādītājus var klasificēt gan
ar nozari apzīmējošu indeksu, pievienojot formas noteicēju (01), gan veidojot kola kombināciju, piemēram,

01 Bibliogrāfijas zinātne

bet

54(01) Ķīmija - Bibliogrāfijas

vai (01)54 Bibliogrāfijas - Ķīmija

vai 016:54 Nozaru bibliogrāfijas - Ķīmija

016:087.5 Nozaru bibliogrāfijas - Izdevumi jauniešiem

vai

087.5:016 Izdevumi jauniešiem - Nozaru bibliogrāfijas

Indeksa izvēle atkarīga no izraudzītās kārtojuma secības krājumā, katalogā vai rādītājā.

Konkrētā zemē pastāvošās kultūrvēsturiskās īpatnības, kas ir pretrunā ar UDK iedaļu struktūru, rada grūtības
daudzās UDK klasēs. Lai arī šīs grūtības galvenokārt skar sociālo zinātņu klases, tomēr arī klasē **02 Bibliotēku
darbs/Bibliotēkzinātne** struktūra neatbilst mums ierastajam bibliotēku tipoloģiskajam iedalījumam.

Bibliotēkām jāizstrādā sava shēma, kurā ietver tikai noteiktas UDK klases, un jāprecizē to tematiskais
aptvērumš.

02 klases shēmas paraugs

- 02 Bibliotēku darbs/Bibliotēkzinātne
- 021 Bibliotēku funkcijas, vērtība, lietderība, rašanās, attīstība
- 022 Bibliotēkas atrašanās vieta, ēka, telpas. Aprīkojums, iekārta
- 023 Bibliotēkas administrācija. Štati. Personāls
- 024 Attiecības ar sabiedrību. Bibliotēkas pakalpojumi. Bibliotēkas lietošanas kārtība
- 025 Bibliotēku administratīvās nodaļas
(bibliotēku darba procesi: Komplektēšana (025.3), katalogizēšana (025.3), klasificēšana
(025.4), uzziņu darbs (025.5), abonements (025.6) u.c., neatkarīgi no bibliotēku veida)
- 026 Speciālās bibliotēkas
- 026.07 Speciālo bibliotēku veidi
(publiskās nozaru bibliotēkas, izņemot augstskolu, ja nepieciešams, nozari pievieno ar kolu)
- 027 Bibliotēkas. Bibliotēkas kopumā
- 027.1 Privātās bibliotēkas
- 027.2 Privātā īpašumā esošas, daļēji privātā īpašumā esošas bibliotēkas (zinātnisko biedrību,
akadēmiju, klubu, biedrību, korporāciju, firmu bibliotēkas)
- 027.4 Bezmaksas publiskās bibliotēkas (privātpersonu vai institūciju dibinātas un uzturētas)
- 027.5 Valsts bibliotēkas
- 027.52 Pašvaldību bibliotēkas
- 027.53 Reģionālās bibliotēkas
- 027.54 Nacionālās un valdības bibliotēkas
- 027.6 Bibliotēkas īpašām lasītāju kategorijām
- 027.625 Bērniem, pusaudžiem, jauniešiem. Bibliotēku darbs ar bērniem
- 027.7 Augstākās izglītības iestāžu bibliotēkas
- 027.8 Pamata un vidējās izglītības iestāžu bibliotēkas

Šī shēma sniegta tikai ieskatam. Atkarībā no krājuma lieluma un specifikas iespējami arī citādi shēmu varianti.

Klasēs 03/08 tiek apskatītas dažādas izdevumu formas, piemēram, enciklopēdijas, periodiskie izdevumi, kalendāri, monogrāfijas, krājumi, reti u.tml. izdevumi.

030 „Vispārīga satura uzziņu literatūra” bibliotēkas nereti izvēlas universāla satura uzziņu literatūras klasificēšanai. Tas ir nepareizi, jo klase paredzēta darbiem **par** šādiem izdevumiem, piemēram,

030(474.3)(01) Enciklopēdiju izdevumi Latvijā. Bibliogrāfisks rādītājs

bet

59(031) Dzīvnieki - Enciklopēdija

59 Zooloģija

(031) Enciklopēdijas

Universāla satura uzziņu literatūru, piemēram, enciklopēdijas, jāklasificē ar (031).

Šo indeksu iespējams precizēt, pievienojot (0.0...), piemēram,

(031.**034**) *Encyclopedia Britannica on CD-ROM*

(0.**034**) Mašīnlasāmi dokumenti

Līdzīgi kā (03...), arī universāla satura periodiskie izdevumi jāklasificē ar (05...). Piemēri:

050(091) Seriālizdevumu vēsture

050 Seriālizdevumi. Periodiskie izdevumi

bet

72(058) Arhitektūra - Gadagrāmata

72 Arhitektūra

(058) Gadagrāmatas

(054) *Aizputes Novada Avīze*

(054) Laikraksti

Reģionālie laikraksti parasti ir universāla rakstura, tādēļ klasificēšana ar formas noteicēju ir vispiemērotākā.

Darbus **par** laikrakstiem klasificē ar 070 „Laikraksti. Prese”.

Klasē **06 „Vispārīga rakstura organizācijas”** apkopo darbus par plaša profila darbības institūcijām. Izņemot 069, visās klasēs var lietot speciālos noteicējus 06.0... Indeksu iespējams precizēt arī ar vispārīgajiem īpašību vai personu noteicējiem, piemēram,

061.2-053.6 Skauti

061.2 Nevalstiskās organizācijas

-053.6 Jauni cilvēki. Jaunieši. Pusaudži

Lai attēlotu starptautiskās institūcijas, lieto alfabētisko precizējumu, piemēram,

061.1EU Eiropas Savienība

Ar 061.1 klasificē darbus par starptautiskajām organizācijām kā jebkurām citām institūcijām (statūti, struktūra, dalība utt.), ar 327.7 - darbus par šo organizāciju darbību politiskā, starptautisko attiecību aspektā, bet ar 341.1 - juridiska satura darbus:

061.1 Valstiskas, valdības organizācijas un sadarbība

327.7 Starptautisko un starpvaldību organizāciju darbība
341.1 Starptautisko organizāciju tiesības (341.123ANO)

Noteikta darbības virziena institūcijas, piemēram, muzejus, attēlo ar kola kombināciju:

7:069 Mākslas muzeji
94:069 Vēstures muzeji

Organizāciju publikācijas, t.sk. konferenču materiālus, klasificē ar formas noteicēju (06), piemēram,

636.09(062) Veterinārijas konferences materiāli
636.09 Veterinārijas zinātne
(062) Dokumenti, kas attiecas uz biedrību struktūru un pasākumiem u.c.

08 Jaukta satura krājumi. Noteiktu tematu krājumus klasificē ar tematu apzīmējošu indeksu, pievienojot atbilstošu formas noteicēju (08...) „Krājumi un poligrāfiski izdevumi”. Jaukta satura krājumus klasificē ar 08, piemēram, 082 „Vairāku autoru jaukta satura krājumi”, 087.5 „Izdevumi jauniešiem”.

087.6 Populārā literatūra (jaukta satura krājums)
bet
54(0.027.3) Ķīmija - Populāri izdevumi

2001.gadā uz 65. klases bāzes tika izveidota jauna **klase 005 „Pārvaldība. Vadzinības”**, kas apskata menedžmentu kā disciplīnu visos aspektos. Šajā klasē ir arī administratīvā pārvaldība (005.91) un lietvedība (005.92). Ražošanas uzņēmumu vadības jautājumi (finanses, peļņa, ražošanas organizēšana, iekārtas u.tml.) joprojām atrodami 65. klasē 658 „Uzņēmējdarbības vadība, pārvaldība. Tirdzniecības organizācija”. 005 un 658 nav vienīgās vietas tabulās, kur atspoguļoti pārvaldības jautājumi. Specifiskāki pārvaldes jautājumi atrodami arī citās klasēs, katrā atšķirīgi apzīmēti, piemēram,

336.5.02 Izdevumu pārvaldība (finanses)
336.717.18 Fondu pārvaldība (bankas)
338.486.3 Tūrisma uzņēmumu pārvaldība
35.073.515 Īpašuma pārvaldība
371.1 Izglītības iestāžu vadīšana
656.82 Pasta dienestu pārvaldības un vispārīgā darba organizācija
659.113.8 Reklāmas līdzekļu pārvaldība. Dažādu reklāmas veidu pārraudzība

Ar **008 „Civilizācija. Kultūra. Progress”** klasificē vispārīgus darbus (ar konkrētu zemi vai sabiedrību nesaistītus) par civilizācijas un kultūras attīstību globālā aspektā.

1 Filozofija. Psiholoģija

Kopsavilkums

1	Filozofija. Psiholoģija
101	Filozofijas būtība un nozīme
11	Metafizika
122/129	Atsevišķi metafizikas jautājumi
13	Prāta un gara filozofija. Garīgās dzīves metafizika
14	Filozofiskās sistēmas un uzskati
159.9	Psiholoģija
16	Loģika. Epistemoloģija. Izziņas teorija. Loģikas metodoloģija
17	Morāles filozofija. Ētika. Praktiskā filozofija

1 Filozofija

Filozofijas un reliģijas klasēs ir daudz vienādu jēdzienu, piemēram, dvēsele, gars, monisms, animisms, teisms, ateisms u.c. Indeksu izvēle ir atkarīga no darbu konteksta.

Ar notāciju 1 pieņemts apzīmēt tikai filozofiju, nevis visas šīs pamatklares klases kopumā.

Filozofijas vēsturi klasificē ar 1(091), tālāk pakārtojot pēc izvēles ar

1) filozofu uzvārdiem alfabētiskā secībā, piemēram,
1(091)MONTAIGNE,

2) vietu un laiku (Tabula 1e; Tabula 1g), piemēram,

1(091)(44)

Filozofija - Vēsture - Francija

vai

1(091)''15''

Filozofija - Vēsture - 15. gs.

vai

1(091)(44)''15''

1(091)(44)''1533/92''

Filozofija - Vēsture - Francija - 16. gs.

3) vietu, laiku un filozofu uzvārdiem, piemēram,

1(091)(44)MONTAIGNE

1(091)''15''MONTAIGNE

vai

1(44)(091)''15''MONTAIGNE

4) vietu un/vai laiku un formas noteicēju (092), piemēram,

1(44)(092)

Filozofijas vēsturi var klasificēt arī ar 14 „Filozofiskās sistēmas un uzskati”, pievienojot vietas un/vai laika noteicējus un/vai filozofu uzvārdus. Bibliotēkas, kas izvēlējušās lietot šādu indeksu, nereti izlaiž (091), jo uzskata, ka darbi par visiem filozofijas virzieniem kopumā, valstī un/ vai laikposmā, kā arī darbi par filozofiem parasti ir vēsturiskā formā un to norādīt indeksā ir lieki.

Visus Marksa vai Ļeņina darbus var klasificēt ar 141.82 „Zinātniskais sociālisms, komunisms, marksisms. Marksisms-ļeņinisms”, vai atbilstoši tematikai politikas vai ekonomikas teorijas klasēs, piemēram,

330.342.14 *Markss, K. Algots darbs un kapitāls*

330.342.14 Kapitālistiskā saimniecība

Neatkarīgi no tā, kādu klasificēšanas metodi bibliotēka izvēlas, vajadzētu ievērot principu, ka filozofu kopotus rakstus un darbus par filozofiem klasificē filozofijas vēsturē, bet atsevišķus darbus - attiecīgā filozofijas virziena klasē. Praksē šādu sistēmu ir grūti realizēt. Bibliotēkas bieži atsevišķus filozofu darbus klasificē ar 1(091)(4/9), bet 141. klases indeksus piešķir tikai apkopojošiem darbiem par atsevišķiem filozofijas virzieniem. Bibliotēkas izraudzītā klasificēšanas metodika jāfiksē un konsekventi jāievēro.

Atkarībā no klasificējamā darba konteksta jāatšķir 133 „Paranormālais. Okulta. Īpašas psihiskās spējas un to izpausmes. Astroloģija” no 141.33 „Filozofiskais misticisms”. 14. klasē dažādas ezoteriskas mācības apskatītas kā filozofijas virzieni, bet 133. klasē dominē okultās mācības, piemēram, astroloģija un spiritisms, kas māca kā izzināt apslēpto un pārdabisko.

Arī 27-587 „Misticisms. Mainītie apziņas stāvokļi. Dievišķās ekstāzes” tematika ir līdzīga. Tomēr tajā

pārdabiskais, piemēram, stigmatu parādīšanās uz cilvēka ķermeņa, skatīts no reliģijas aspekta. Klasificējot darbus par neparastām psihiskām parādībām, jāievēro, ka psiholoģijas indekss 159.96 „Īpaši psihes stāvokļi un procesi”, jāpiešķir tikai tādiem darbiem, kas neparasto izskaidro no psiholoģijas viedokļa.

159.9 Psiholoģija

Klase veidota laikā, kad psiholoģiju uzskatīja nevis par patstāvīgu, bet par filozofijai pakārtotu nozari. Klasei ir savi speciālie noteicēji .01/.07, kas apzīmē dažādas psiholoģijas teorijas un metodes, t.sk. arī eksperimentālās psiholoģijas metodes.

Lai apzīmētu dažādus psiholoģijas jēdzienus saistībā ar personu vecumgrupām, dzimumu, nodarbošanos u.tml., izmanto tabulu 1k. -05 Vispārīgie personu un personas īpašību noteicēji. Klases notācijai var pievienot vairākus -05 noteicējus, piemēram,

-055.2-053.6 Pusaudzes (Sievietes - Pusaudži)

Personu noteicējus indeksā kārtoti dilstošā skaitliskā secībā.

Personu raksturojošas īpašības var būt attēlotas arī ar pamattabulu notācijām, piemēram,

159.922.7 Bērnu psiholoģija. Pedoloģija. Pedopsiholoģija

Tādēļ pirms salikta indeksa veidošanas, jāpārlicinās, vai nepieciešamais jēdziens nav atrodamams pamattabulās. Personu noteicējus var lietot pamattabulu notāciju precizēšanai, piemēram,

159.922.7-053.4 Pirmskolas vecuma bērnu psiholoģija

2 Reliģija. Teoloģija

Kopsavilkums

2	Reliģija. Teoloģija
2-1	Reliģijas teorija un filozofija. Reliģijas būtība. Reliģijas fenomens
2-2	Reliģijas apliecinājumi
2-3	Personas reliģijā
2-4	Reliģiskās darbības. Reliģiskā prakse
2-5	Pielūgšana plašākā nozīmē. Kults. Rituāli un ceremonijas
2-6	Procesi reliģijā
2-7	Reliģiskā struktūra un vadīšana
2-8	Reliģijas pēc to atšķirīgajām pazīmēm/īpašībām
2-9	Ticības, reliģijas, konfesijas vai baznīcas vēsture
21/29	Reliģiskās sistēmas. Reliģijas un ticības
21	Aizvēsturiskās un primitīvās reliģijas
22	Tālo Austrumu reliģijas
23	Indijas subkontinenta reliģijas. Hindu reliģija plašākā nozīmē
24	Budisma teorija un filozofija. Budisma būtība
25	Senās pasaules reliģijas. Mazsvarīgākie kultu un reliģijas
26	Jūdaisms
27	Kristietība. Kristīgās baznīcas un konfesijas
28	Islāms
29	Mūsdienu reliģiskās kustības

2. pamatklasi atbilstoši fasetklasifikācijas principiem pilnībā pārveidoja 2000. gadā.

Reliģijas kārtotas pēc to senuma, sākot ar senāko (21), bet vienas reliģijas ietvaros - radniecīgās grupās, piemēram., 23 „Indijas subkontinenta reliģijas”, 233 „Hinduisms”, 234 „Džainisms” un 235 „Sikhisms”.

Ar mūsdienu reliģijām UDK saprot 18.-20. gs. radušās reliģijas, kuras nereti ir seno reliģiju mūsdienu varianti. Tādēļ UDK redaktori vadījušies pēc tā, kā pašas reliģijas sevi definē - kā patstāvīgu vai atjaunotu reliģiju.

Piemēram, ir tradīcija dievturību klasificēt ar 257.7(=174) (257 Baltu un slāvu reliģijas), bet vienlīdz labi to varētu klasificēt arī ar 299.572 „Neopagānisms”.

Ateismu parasti klasificē ar 141.45. Tomēr tam ir atvēlēta vieta arī reliģijas klasē 299.2. Šo klasi var lietot, ja ateisms klasificējamajā darbā apskatīts reliģijas aspektā.

2. pamatklasē ir speciālie noteicēji -1/-9, kurus var lietot visu reliģijas klasēs:

2-1 Reliģijas teorija un filozofija

2-2 Reliģijas apliecinājumi

2-23 Garīgās grāmatas. Svētie raksti. Reliģiskie teksti

2-24 Konkrētie teksti. Teksti un grāmatas ar nosaukumiem

2-25 Sekundārā literatūra. Pseudokanoniskie sacerējumi

2-264 Mīti un leģendas. Mitoloģija

2-28 Citi reliģiski teksti

2-282.5 Lūgšanu grāmatas

2-3 Personas reliģijā

2-4 Reliģiskās darbības. Reliģiskā prakse

2-5 Dievkalpojums plašākā nozīmē. Kults. Rituāli un ceremonijas

2-534.3 Lūgšana (reliģijā)

2-6 Procesi reliģijā

2-7 Reliģiskā struktūra un vadīšana

2-9 Ticības, reliģijas, konfesijas vai baznīcas vēsture

Speciālie noteicēji, kas norādīti pie pamatklases, piemēram, 2-423.5 „Ļaundarība. Grēks”, ir specificēti atsevišķu reliģiju klasēs, piemēram,

233-423.5 Adharma. Negodīgums. Ļaunums (hinduisms)

26-423.5 Yetzer hara'. Ļauni nolūki (jūdaisms)

27 Kristietības speciālie noteicēji

Kopsavilkums

27-1	Kristīgā teoloģija
27 -2	Reliģijas apliecinājumi kristietībā
27-23	Bībele (kopumā)
27-242	Vecā Derība
27-245	Apokrifi. Vecās Derības apokrifi
27-246	Jaunā Derība
27-252	Jaunās Derības apokrifi un pseidoepigrāfi
27-28	Citi reliģiski teksti
27-29	Kristīgā literatūra
27-3	Personas kristietībā
27-4	Praktiskā teoloģija. Kristīgie paradumi
27-5	Kristīgais dievkalpojums un rituāls
27-6	Procesi kristietībā
27-7	Reliģiskā organizācija un pārvalde kristietībā
27-72	Amatpersonas kristietībā
27-8	Herēzes
27-9	Kristīgās baznīcas vispārīgā vēsture

271/279 Kristīgās baznīcas un konfesijas

Kopsavilkums

271	Austrumu baznīca
271.2	Pareizticība. Austrumu ortodoksālā baznīca. Krievu un grieķu ortodoksālā baznīca.
272/273	Katoļu baznīca
274/278	Protestantu baznīcas
274.5	Luterāņu baznīcas. Luterāņi
279	Citas kristīgās kustības un baznīcas
279.13	Adventisti
279.15	Vasarsvētku baznīcas
279.17	Jehovas liecinieki

Ar 27-3 klasificē darbus par Jēzu Kristu, Jaunavu Mariju u.tml., bet ar 27-722/726 - darbus par priesteriem, arhibīskapiem u.tml.

Kombinēšanas piemēri

272-565.3-534.3 Ziemassvētku lūgšanas

272 Romas katoļu baznīca

27-565.3 Ziemassvētki

2-534.3 Lūgšana (relīģija)

Baznīcas jeb kanoniskās tiesības labāk klasificēt 2. klasē, nevis 348. klasē „Garīdzniecības tiesības. Kanoniskās tiesības. Reliģiskās tiesības”. Konkrētajai reliģijai pievieno noteicēju 2-74 „Juridiskā pārvaldīšana. Reliģiskās tiesības. Kanoniskās tiesības”, piemēram,

272-74 Romas Katoļu baznīcas kanoniskās tiesības

Visus konkrētās reliģijas baznīcas tiesību jautājumus ieteicams sakopot vienuviet attiecīgajā reliģijas iedaļā, nevis izklaidēt dažādās klasēs atkarībā no baznīcas tiesībās apskatītajiem specifiskiem jautājumiem. Tomēr bibliotēka var pieņemt metodisku lēmumu šīs tematikas darbus klasificēt ar 348. Tādā gadījumā attiecīgās konfesijas baznīcas tiesības, piemēram, Romas Katoļu baznīcas, attēlo ar kola kombināciju 348:272-74. Kanoniskās tiesības ietver arī ar baznīcas īpašumu saistītus jautājumus. Darbus, kas veltīti tieši šiem jautājumiem, klasificē ar 2-735:347.23 „Baznīcas īpašumi, zemes, mantotie īpašumi”, papildinot 2 ar konkrētās reliģijas notāciju, piemēram,

271.2-735:347.23 Pareizticīgās baznīcas īpašumi

347.23 Īpašums (nekustamā īpašuma tiesības)

Šo tematu var klasificēt arī ar 347.23, norādot ar kola kombināciju konkrēto reliģiju.

Noteicējs -74 jāatšķir no, galvenokārt morālteoloģijai, paredzētā noteicēja

2-428 „Reliģijas likumi, pienākumi, morālie priekšstati, morāles likumi. Noteikumi. Reliģiskie pienākumi”.

Bibliotēkām izvēlētā klasificēšanas metodika jāfiksē un konsekventi jāievēro.

Vispārīgus darbus par baznīcas attiecībām ar valsti klasificē ar 322 „Attiecības starp baznīcu un valsti.

Politika attiecībā uz reliģiju. Baznīcas politika”

3 Sociālās zinātnes

Kopsavilkums

- 3 Sociālās zinātnes. Statistika. Politika. Ekonomika. Tirdzniecība. Tiesības. Valsts pārvalde. Militārās lietas. Labklājība. Apdrošināšana. Izglītība. Folklorā
- 30 Sociālo zinātņu vispārējās teorijas, metodoloģija un metodes. Sociogrāfija
- 31 Demogrāfija Socioloģija. Statistika
- 32 Politika
- 33 Ekonomika. Ekonomikas zinātne
- 34 Tiesības. Tiesību zinātne
- 35 Valsts administratīvā pārvalde. Valdība. Militārās lietas
- 36 Dzīves garīgo un materiālo vajadzību nodrošināšana. Sociālais darbs. Sociālā palīdzība. Mājoklis. Apdrošināšana
- 37 Izglītība. Mācību metodes. Brīvais laiks
- 39 Etnoloģija. Etnogrāfija. Paražas. Ieražas. Tradīcijas. Dzīvesveids. Folklorā

3. pamatklase rada problēmas klasifikatoriem visā pasaulē. Dažādās valstīs ir dažādas valsts pārvaldes, izglītības un tiesību sistēmas. UDK redaktori atzīst, ka šo klašu struktūra nav tik neitrāla un elastīga, lai visur pasaulē to varētu izmantot vienlīdz sekmīgi.

Visā pamatklasē var izmantot tabulu 1k. -05 Vispārīgie personu un personas īpašību vispārīgie noteicēji un 1f. Vispārīgie rasu, etnisko grupu un tautību noteicēji.

Speciālos noteicējus

3.07 Administratīvā kārtība. Varas orgāni. Departamenti

3.08 Pārvaldes personāls. Amatpersonas. Personāls

izmanto visā pamatklasē, piemēram,

328.131.076 Premjerministra kompetence

328.131 Ministru kabineta veidošana. Valdības galva. Premjerministrs

3.076 Kompetence, varas sfēras. Pienākumi. Pilnvaras

Nepieciešamības gadījumā 3.07 un 3.08 var detalizēt, izmantojot 35. klases speciālos noteicējus 35.07 un 35.08, piemēram,

378.082.8 Augstskolu pasniedzēju atļaušana

378 Augstākā izglītība. Universitātes. Akadēmiskās studijas

37.08 Personāla jautājums. Personāls (štati)

35.082.8 Dienesta beigas valsts iestādē

Līdzīgi var veidot indeksu pašvaldību vēlēšanu apzīmēšanai:

352.074.1 Pašvaldību vēlēšanas

352 Zemākie pārvaldes līmeņi. Pašvaldības. Municipālā pārvalde. Vietējās varas iestādes

35.074.1 Locekļu ievēlēšana un iecelšana

Valsts parlamenta vēlēšanas parasti klasificē ar 324. Lai apkopotu literatūru par visu līmeņu un veidu vēlēšanām vienuviet, bibliotēkas mēdz lietot arī indeksu 324:352.

30. klase paredzēta sociālo zinātņu vispārīgu jautājumu klasificēšanai.

Klasei 303 „Sociālo zinātņu metodes” ir detalizēti speciālie .0 noteicēji, ar kuru palīdzību iespējams attēlot visdažādākās pētījumu metodes. Šo klasi izmanto socioloģisko pētījumu metožu klasificēšanai.

Izmantojot klasi 304 „Sociālie jautājumi. Sociālā prakse. Kultūras prakse. Dzīvesveids”, jāatceras, ka konkrētas nozares sociālo praksi klasificē ar attiecīgās klases indeksu. 304 piešķir tikai darbiem, kas apskata vispārīgus jautājumus. Īpaši uzmanīgiem jābūt klasificējot darbus par kultūru, jo atkarībā no konteksta jālieto dažādu

klašu indeksi:

304.2 Sociālie un **kultūras** jautājumi,
bet

316.7 **Kultūras** socioloģija. Sociālās dzīves kultūras konteksts

008 Civilizācija. **Kultūra**. Progress

930.85 Civilizācijas vēsture. **Kultūras** vēsture

Klases 305 „Dzimtes pētījumi” detalizēšanai lieto tabulu 1k. -05 Vispārīgie personu un personas īpašību noteicēji, piemēram,

305-055.2 Sieviešu pētījumi (pētījumi par sievietēm).

Ja, klasificējot ar 305, bibliotēka vēlas dažādu jomu dzimtes pētījumus apkopot vienuviet, tad konkrēto jomu var pievienot ar kolu, piemēram,

305-055.2:328.131 Premjerministres

328.131 Ministru kabinetu veidošana. Valdības galva. Premjerministrs, premjers

-055.2 Sieviešu dzimuma personas. Sievietes

vai

328.131-055.2.

Bibliotēkas izvēlētā metodika jāfiksē un konsekventi jālieto.

Feminisms ir filozofisks jēdziens, tādēļ visus tematus, kas tiek apskatīti no feminisma viedokļa, klasificē ar 141.72.

31 „Demogrāfija Socioloģija. Statistika”

Ar 311 „Statistika kā zinātne. Statistikas teorija” klasificē teorētiskus darbus, kā arī darbus par statistikas organizāciju, visbiežāk - par valsts statistikas organizāciju. Šādos gadījumos pievieno noteicējus no tabulas 1e. Vispārīgie vietas noteicēji. Statistikas jomu apzīmēšanai lieto kola kombinācijas. 311. klasē var klasificēt arī daudznozaru statistikas krājumus, bet darbus, kas satur atsevišķu nozaru statistiskus datus, klasificē ar attiecīgās nozares indeksu, izdevuma formu apzīmējot ar formas noteicēju (083.41) „Statistikas tabulas”, piemēram,

311.3(492):331.56 Bezdarba statistikas veidošana Nīderlandē

311.3 Statistikas sistēma. Valsts statistika

331.56 Bezdarbs,

bet

331.56(492)(083.41) Bezdarbs Nīderlandē. Statistikas datu krājums

(083.41) Statistikas tabulas

316 Socioloģija

Socioloģijas klasei ir speciālie noteicēji .01/.03, kurus tāpat kā tabulas 1k. -05 Vispārīgie personu un personas īpašību noteicēji un citu tabulu noteicējus lieto visā klasē. Klasei 316.4 „Sociālie procesi. Sociālā dinamika” ir savi speciālie noteicēji .05/.06, ar kuru palīdzību iespējams izteikt, piemēram, šādu tematu:

316.423.6.063 Sociālo procesu ietekme uz emancipāciju

316.423.6 Emancipācija

316.4.063 Sociālā ietekme. Procesu iedarbība

Socioloģijas virzieniem, kuri nav ietverti pamattabulās, veido kola kombinācijas, piemēram, 316:61”Medicīnas socioloģija”. Kola kombinācijas izmanto arī priekšmetu precizēšanai, piemēram,

316.343:316.323.72 Sociālās sabiedrības šķiriskā struktūra

316.343 Sociālā stratifikācija (noslāņošanās) un šķiriskā struktūra dažādās sociālekonomiskās formācijās

316.323.72 Sociālistiskās sabiedrības

Veidojot šādus saliktus indeksus, nepieciešams noteikt un konsekventi ievērot elementu secību.

Vienu terminu dažādas bibliotēkas var attēlot dažādi. Piemēram, terminu „Informācijas sabiedrība” var apzīmēt ar:

316.42 Sociālās pārmaiņas globālajās sabiedrībās;

316.325 Sabiedrības atbilstoši specifiskiem kritērijiem;

316.324.8 Postindustriālās sabiedrības,

precizējot ar :004, vai arī veidojot vēl citas kombinācijas. Bibliotēkai izvēlētais terminu apzīmējošais indekss jāfiksē un konsekventi jāievēro.

Klasificējot jāraugās, kādā aspektā temats apskatīts darbā, respektīvi - jānosaka priekšmeta darbības vide.

Piemēram, termins „Līderība” atrodams dažādās klasēs:

316.46 Līderība, vadība (sabiedrība)

005.32 Organizāciju uzvedība. Pārvaldības psiholoģija (institūcija)

355.133.4 Vadīšana (komandēšana). Līderības psiholoģija. Atbildība (armija)

37.035.91 Vadītāja izvēle. Apmācība līderībai un vadībai (izglītība)

Socioloģijas klases notācījas piešķir darbiem, kuros priekšmets apskatīts sabiedrības kontekstā.

32 Politika

Visa politikas klase ir cieši saistīta ar 34. klasi „Tiesības. Tiesību zinātne”.

Lai klasificējot nekļūdītos, jāpārlicinās kādā aspektā temats apskatīts darbā - politiskā vai juridiskā.

Klase 32 dalās divās daļās - politikas teorijas jeb politoloģijas klasē 321 „Politiskās organizācijas formas. Valstis kā politiskā vara” un tai sekojošās praktiskās politikas klasēs 322/329. 321. klase saistīta ar 341 „Starptautiskās tiesības” un 342 „Publiskās tiesības. Konstitucionālās tiesības. Administratīvās tiesības”.

Klasei ir neliela speciālo noteicēju tabula 32.019.5 „Sabiedriskā doma. Politiskā reklāma, sabiedriskās attiecības. Propaganda”, ko lieto visā klasē, piemēram,

323.13.019.51(=411.16):654.19 Cionisma propaganda radio un televīzijā

323.13 Kustības atsevišķu rasu vai nacionalitāšu vārdā

(=411.16) Ebreji

:654.19 Pārlicināšana, izmantojot apraidi: radio, televīziju

Ar šādu noteicēju apzīmē tikai politikas kontekstā skatītas sabiedriskās attiecības. Sabiedrisko attiecību pamatvieta tabulās ir 659.4

323 Iekšlietas. Iekšpolitika

323.1 apskatīti dažādi ar etniskām grupām saistīti jautājumi, bet 323.2 - tautas attiecības ar valdību.

324 Vēlēšanas

Vēlēšanu tematam politikas klasē atvēlēta tikai viena neizvērsta notācija - 324 Detalizācijai var lietot 3.07/.08, kā arī noteicējus no 1e tabulas Vispārīgie vietas noteicēji, kuriem visās politikas klasēs ir nozīmīga loma. 324. klasei tematiski tuva ir tiesību klase 342.8 „Vēlēšanu likums. Balsošana. Vēlēšanu sistēmas”.

327 Starptautiskās attiecības

Klase ir tematiski saistīta ar 341 „Starptautiskās tiesības”, it īpaši - 327.7 „Starptautisko un starpvaldību organizāciju darbība” ar 341.1 „Starptautisko organizāciju tiesības”.

Dalību NATO klasificē ar 327.51. Jāatceras, ka lielām starptautiskām organizācijām ir sava noteikta vieta tabulās, piemēram, Eiropas Savienībai - 061.1, Apvienoto Nāciju Organizācijai (ANO) - 341.123

329 Politiskās partijas un kustības

Ir dažādi veidi, kā veidot indeksus politiskajām partijām kādā valstī. Vietas noteicējus parasti pievieno pamattabulu notācijām, piemēram,

329.18(4) Eiropas fašistiskās partijas

329.18(430) Nationalsozialistische Deutsche Arbeiter-Partei

329.18(450) Itālijas fašistiskā kustība

Tos var iestarpināt arī starp notācijas elementiem, piemēram,

329(450).15 Itālijas Komunistiskā partija

329.15 Komunistiska attieksme

Šāda indeksu uzbūve ļauj visas vienas valsts visu veidu partijas sakopot vienuviet.

To var panākt arī ar alfabētisko precizēšanu, pievienojot indeksam partiju nosaukumu abreviatūras, piemēram,

329(410)CON British Conservative party

329(474.3)TB/LNNK Apvienība “Tēvzemei un Brīvībai”/LNNK

329(474.3)ZRP Zatlera Reformu partija

Šāds klasificēšanas paņēmieni ļauj izvairīties no partiju iedalīšanas pēc to uzskatiem vai mērķiem. Ja bibliotēka tomēr izvēlas šādu partiju iedalījumu, tad ar speciālo noteicēju un apostrofa palīdzību iespējams attēlot pat ļoti šaura virziena partijas, piemēram,

329.053.052 Opozīcijas šķeltnieku partijas

329.053 Šķeltnieku partijas

329.052 Opozīcijas partijas

329.17`23`12 Nacionāli republikāniskas liberālas partijas

329.1/6 Politisko partiju un kustību klasifikācija atbilstoši vispārējiem politiskajiem uzskatiem un mērķiem

329.17 Nacionālistiska attieksme

329.23 Republikāniska attieksme

329.12 Liberāla attieksme

Dažkārt klasifikatori jauc politiska un vēsturiska satura darbus. Lai vieglāk saprastu, kad lietot politikas, kad - vēstures indeksus, jāiedomājas vēstures mācības grāmatas, kur pasaules un/vai kādas valsts vēsture - politikas, sociālās un kultūras dzīves galvenie notikumi - apskatīti noteiktā laika periodā. Darbiem, kuros ir līdzīgs materiāla izklāsta veids, piešķir vēstures indeksus.

Turpretī ar politikas indeksiem klasificē darbus, kas apskata politiskas parādības - valsts pārvaldes formas, politiskas kustības, revolūcijas u.tml. parādības. Arī šīs parādības var tikt apskatītas saistībā ar attiecīgās valsts un/vai laikposma vēsturi, bet vēsturei šāda veida darbos ir pakārtota loma.

33 Ekonomika. Ekonomikas zinātne

Ekonomiska satura darbu tematus visbiežāk izsaka ar saliktiem jēdzieniem, piemēram, Algas tekstilrūpniecībā, Patēriņa kredīts u.tml. Tādu jēdzienu attēlošanai jāveido salikti indeksi, izmantojot kola kombinācijas. Tā kā neiztikt arī bez vispārīgajiem un speciālajiem noteicējiem, ekonomikas indeksu uzbūve bieži ir visai sarežģīta.

Piemēri:

331.2:677 Algas tekstilrūpniecībā
331.2 Algas. Izpeļņa. Atlīdzība. Samaksa
677 Tekstilrūpniecība

331.526.8:69 Piepelnīšanās celtniecībā
331.526.8 Piepelnīšanās
69 Būvmateriāli. Būvdarbu veikšanas un tehnoloģijas process. Būvarods

332.021.8:63 Agrārās reformas
332.021.8 Reformas
63 Lauksaimniecība un ar to saistītās zinātnes un tehnoloģijas.

332.24.012.322-058.862 Bāreņu individuālais zemes īpašums
332.24 Zemes īpašumtiesību veidi
332.012.322 Individīdiem, ģimenēm, partnerībā piederošie
-058.862 Bāreņi

334.732.6:7.071 Mākslinieku kooperatīvi
334.732.6 Lietotāju un pakalpojumu kooperatīvi
7.071 Radošās un izpildītājprofesijas. Profesionāli mākslinieki, izpildītāji, aktieri, mūziķi

336.77:330.567.22 Patēriņa kredīts
336.77 Kredīts. Kredīta ekonomiskā funkcija
330.567.22 Individuālais patēriņš. Privātais patēriņš

338.23:331.2 Algu politika
338.23 Specifiska ekonomiskā politika
331.2 Algas. Izpeļņa. Atlīdzība. Samaksa

338.439.027 Ekonomiskie stimuli pārtikas ražošanas politikā
338.439.02 Pārtikas politika
Piezīme: 338.439.025/.027 sīkāk dalīt tāpat kā 338.246.025/.027
338.246.027 Materiālā līdzdalība. Ekonomiskās sviras. Ekonomiskie stimuli

Lai vienu tematu vienmēr apzīmētu ar vienu indeksu, tematus apzīmējošie indeksi jāfiksē un konsekventi jālieto.

331 Darbs. Nodarbinātība. Nodarbošanās. Darba ekonomika. Darba organizācija

Šajā klasē apskatīti dažādi darba ekonomijas un darba devēju - darba ņēmēju attiecību jautājumi. Jāievēro, ka termini - atalgojums, darba apstākļi, bezdarbs u.tml. termini - skatīti no darba ņēmēju redzespunkta, piemēram, 331.36 „Karjeras attīstība. Kvalifikācijas celšana darbavietā” piešķir darbiem par darba ņēmēju iespējām celt savu kvalifikāciju, bet darbiem par šādas izglītības organizēšanu 377.36 „Profesionālās skolas. Tehniskās skolas, koledžas, tehnikumi”

Līdzīgi arī klasē 331.46 „Nelaiemes gadījumi darbā” uzskaitīti darba ņēmējiem aktuāli nelaiemes gadījumu cēloņi, bet klases 614 „Veselības aizsardzība un higiēna” iedaļās - pasākumi nelaiemes gadījumu novēršanai, piemēram, personiskās aizsardzības organizēšana.

Daudzi 331. klases jēdzieni sastopami arī klasē 658 „Uzņēmējdarbības vadība, pārvaldība. Tirdzniecības organizācija”, it īpaši 658.3 „Cilvēciskās attiecības uzņēmumā”. 658.31/.35 iedala sīkāk tāpat kā 331.1/.5. Tāpēc jāievēro, ka 658. klasē šie jēdzieni skatīti no darba devēja vai menedžera redzespunkta. Tāpat jāatceras, kas darba attiecību teoriju apskata klase 005 „Pārvaldība. Vadībzinības”.

338 Ekonomiskā situācija. Ekonomiskā politika. Tautsaimniecības pārvaldība. Ekonomiskā plānošana. Ražošana. Pakalpojumi. Cenas

Klase 338.4 veltīta tautsaimniecības nozaru - lauksaimniecības, rūpniecības, pakalpojumu, transporta un sakaru - ekonomikai.

Sākot ar 1999. gadu UDK atzīst arī tūrismu par tautsaimniecības nozari. Kopš tā laika klase 338.48 „Tūrisms” ir pamatvieta visiem šīs tematikas darbiem. Klasē 796.5 tūrisms tiek apskatīts kā sporta veids - kalnu tūrisms, velotūrisms u.tml., bet konkrētas vietas tūrisma ceļvežus, tūrisma maršrutus u.tml. klasificē ar attiecīgās vietas un/vai formas noteicēju (036). Ar 910.4 klasificē ģeogrāfisku atklājumu ekspedīcijas.

Speciālie noteicēji 338.48-1/-6, kā arī kombinācijas ar vispārīgajiem noteicējiem, dod iespēju veidot daudz saliktu jēdzienu, piemēram,

338.48-056.26 Invalīdu tūrisms

-056.26 Personas ar fiziskiem traucējumiem. Personas ar īpašām vajadzībām (invalīdi)

338.48”324” Ziemas tūrisms

“324” Zieme

338. klase un tai sekojošā **339 Tirdzniecība. Komercija. Starptautiskās ekonomiskās attiecības. Pasaules ekonomika** kopā satur visus tematus, kas var interesēt ekonomistus. Tomēr atsevišķu nozaru, piemēram, transporta pakalpojumu, mežrūpniecības u.c. nozaru ekonomiskos jautājumus, jāmeklē attiecīgo nozaru klasēs. Vēl jāievēro, ka finanšu un banku lietas apskatītas klasē 336.

34 Tiesības. Tiesību zinātne

34. klases notācījas ievada piezīme, ka klasifikāciju neietekmē konkrētā valstī pastāvošā tiesību sistēma, jo klases uzbūves pamatā ir vispārēji tiesību principi.

Speciālie noteicēji 34.01/.096 apzīmē vispārīgus terminus, piemēram, tiesību daba, darbība, darbības principi, ietekme, reformas, grozījumi, izmaiņas u.c., kurus var lietot visās tiesību klasēs, izņemot 341 „Starptautiskās tiesības” un 348 „Kanoniskās tiesības”.

Ja tiesību temats darbā tiek apskatīts salīdzinošā aspektā, var lietot speciālo noteicēju 34.05 „Salīdzinājums (tiesības)”, piemēram,

342.3.05 Valsts formu salīdzinājums

342.3 Augstākā vara. Suverenitāte. Valsts formas. Valdības formas

Visaptverošus (salīdzinošās konstitucionālās, salīdzinošās publiskās, salīdzinošās krimināltiesības u.tml. tiesības kopumā) salīdzinošās tiesību zinātnes darbus klasificē ar 340.5.

341 Starptautiskās tiesības saturiski un terminoloģiski ir cieši saistīta ar 327 „Starptautiskās attiecības”.

Starptautisko tiesību klasi ievada Starptautisko organizāciju tiesības. ANO un tās institūcijām izveidota īpaša klase 341.123 ar tikai piezīmēs redzamiem speciālajiem noteicējiem.

Tālāk seko klases, kas apskata dažādus starptautisko tiesību subjektus, starptautiskās krimināltiesības, diplomātiskās un privāttiesības.

343 Krimināltiesības. Sodāmi pārkāpumi ietver krimināltiesiskās, kriminālprocesuālās un soda izpildes tiesības (343.8), kā arī kriminoloģiju (343.9). Klases organizācijas pamatā ir uzskats, ka kriminoloģija ir patstāvīga zinātņu nozare, nevis socioloģijas daļa. Kaut arī hierarhiski pakārtota krimināltiesībām, tā apskata kriminoloģijas izpētes objektus - noziedzniekus un noziedzību dažādu zinātņu nozaru aspektā.

347 Civiltiesības ir ļoti detalizēta klase. Daudzām iedaļām ir savi speciālie noteicēji, kas ļauj attēlot specifiskus tematus. Ja bibliotēka uzskata par nepieciešamu, tā var grupēt civiltiesības pa valstīm, piemēram,

347(410.1).627.2 Lauības šķiršana Anglijā

Juridiska satura darbus ne vienmēr klasificē ar 34. klases indeksiem. Nozarei nozīmīgus normatīvus dokumentus labāk klasificēt ar nozares indeksu, pievienojot noteicējus (094) „Juridiski avoti. Juridiski dokumenti” no tabulas 1d. Vispārīgie formas noteicēji, piemēram,

656.13.053.6(474.362.2)(094.58) Transportlīdzekļu stāvēšanas ierobežojumi Rīgā

656.13 Motorizētais transports, autotransports. Autosatiksmē

656.053.6 Stāvēšanas (ilgu laiku) ierobežojumi

(474.362.2) Rīga

(094.58) Centrālās varas lēmumi likuma pielietošanā. Noteikumi

(094) var lietot arī 34. klasē, lai apzīmētu avotu publikācijas.

Civiltiesībām seko **348 Kanoniskās tiesības** un **349**, kas satur dažādas tiesību jomas: Darba (349.2), sociālās labklājības (349.3) un zemes, īpašuma tiesības (349.4)

Visām šīm klasēm ir cieša saistība ar citām 3. pamatklasses klasēm, piemēram,

349.41 Zemes, īpašuma tiesības

ar

347.23/.26 Īpašums (civiltiesības) un 332.2 Zemes, agrārā ekonomika.

Bibliotēkai jāizšķiras, vai lietot attiecīgas nozares indeksu ar noteicēju (094), vai tiesību indeksu. Piemērs:

349.235 Darba stundas

vai

331.31(094.58) Darba stundas

(094.58) Centrālās varas lēmumi likuma pielietošanā. Noteikumi

Ja izvēlas 331.31(094.58), tad 349.235 neizmanto.

35 Valsts administratīvā pārvalde. Valdība. Militārās lietas

Daudzi jēdzieni šajā klasē ir formulēti līdzīgi vai pat vienādi ar jēdzieniem citās 3. pamatklasses klasēs, it īpaši ar jēdzieniem 32.klasē „Politika”. Piemērs, kas atspoguļo jēdziena „Dumpji, nemieri” esamību dažādās klasēs:

323.269.3 Sacelšanās. Dumpji. Pilsoniskie nemieri

323.2 Attiecības starp tautu un valsti

343.343 Sacelšanās. Dumpji. Nemieri. Nepakļāvība. Civila nepaklausība

343.3 Noziegumi pret valsti

351.754.3 Dumpji

351.75 Sabiedriskās kārtības nodrošināšana. Miera uzturēšana

355.426 Pilsoņu karš. Ielu kaujas. Barikādes. Sacelšanās. Aplenkuma stāvoklis. Nemieri. dumpji

355.4 Militārās operācijas kopumā. Taktika. Stratēģija

35. klasē visi jēdzieni skatīti no izpildvaras institūciju aspekta.

Liela loma ir vispārīgajiem vietu noteicējiem, jo darbos visbiežāk apskata konkrētu vietu administratīvās pārvaldes jautājumus. Arī lietotāju nereti vairāk interesē kādas vietas pārvalde kopumā, nevis atsevišķas pārvaldes darbības. Tādēļ, ja bibliotēka uzskata par nepieciešamu, tā indeksus var veidot arī šādi:

35(450)1.72 Administratīvā pārvalde - Itālija - Sabiedriskās finanses

35(450)4.21 Administratīvā pārvalde - Itālija - Finanšu ministrija

Pirms izšķirties par šādu kārtojumu, rūpīgi jāizvērtē visi par un pret, jo daudzos gadījumos svarīgāka var būt arī konkrētā pārvaldes joma, piemēram,

351.74 Policija

351.755.61 Pases

Speciālos noteicējus

35.07 Administratīvā kārtība. Valsts iestādes

35.08 Valsts iestāžu personāls

var lietot arī citās 3. pamatklares klasēs, kā norādīts 3.07 un 3.08.

Ja nepieciešamais temats tabulās nav atrodams, var veidot kola kombinācijas, piemēram,

354:305-055.2 Sieviešu lietu ministrija

354 Pārvaldes augstākais līmenis

305 Dzimtes pētījumi

-055.2 Sievietes

Šādi veidoti indeksi kārtojumā atradīsies pirms lielu nozaru ministrijām, kas uzskaitītas tabulās.

35. klasē var izmantot noteicējus no tabulas 1k. -05 Vispārīgie personu un personas īpašību noteicēji, piemēram,

-057.17 Vadītāji kopumā. Pārvaldība

-057.34 Politiskās un administratīvās varas ierēdņi

-057.36 Personas militārajā dienestā. Personas civildienestā

u.c.

Ar personu noteicējiem var attēlot ļoti specifiskus tematus, piemēram,

351.745-057.54 Policistu palīgi

351.745 Pilsētas policija. Reģionālie un lokālie policijas spēki.

-057.54 Personas, kas nav pastāvīgajā štatā. Speciāli darbinieki

355/359 Militārās lietas. Kara māksla. Militārā zinātne. Aizsardzība. Bruņotie spēki

Ar šīs klases notācijām klasificē darbus par dažādiem militāriem jautājumiem un bruņoto spēku veidiem - sauszemes, jūras un gaisa spēkiem, kā arī bruņoto vienību, karu un militāro kampaņu vēsturi.

Atsevišķu karu, kauju un kampaņu (355.48) klasificēšana bibliotēkām parasti sagādā grūtības, jo 355.48 konfliktē ar vēstures klasēm.

Darbiem par pasaules kariem tradicionāli piešķir pasaules vēstures 94(100) indeksu, bet darbiem par atsevišķām valstīm šo karu laikā - attiecīgās valsts vēstures indeksu 94(3/9), piemēram,

94(100)''1939/1945'' Otrais pasaules karš

94(624)''1939/1945'' Sudāna Otrā pasaules kara laikā

bet

355.48(61)''1940/1942'' Tuksneša kampaņa Ziemeļāfrikā Otrā pasaules kara laikā

(61) Ziemeļāfrikas valstis kopumā

Jāatšķir militāra satura darbi no vēsturiskiem. Militāra satura darbos dominē militāru operāciju detalizēts izklāsts, parasti ilustrēts ar kartēm, shēmām, karojošu pušu bruņojuma statistikas u.tml. materiāliem. Arī vēsturiska satura darbi var saturēt šādu informāciju, bet tikai fragmentāri. Ja bibliotēka uzskata, ka šāda atšķiršanas metode ir nepilnīga, tā var pievienot :355 vēstures indeksiem

Izvēlētā metodika jāfiksē un konsekventi jāievēro.

36 Dzīves garīgo un materiālo vajadzību nodrošināšana

364. klase tematiski tuva socioloģijas (316), kriminoloģijas (343) un medicīnas (61) klasēm. Ar 364 klasificē tikai tos darbus, kuru tematika atbilst termina „sociālā aprūpe” definīcijai: „Vairāku valdības iestāžu un dažu privāto organizāciju veiktais darbs cilvēku labklājības nodrošināšanā” (Akadēmiskā terminu datubāze)
Klasē **368 Apdrošināšana** saliktu jēdzienu apzīmēšanai lieto kola kombinācijas, piemēram,

368.51:632.116.3 Apdrošināšana pret krusas postījumiem

368.51 Apdrošināšana pret laika apstākļu risku, meteoroloģiskajiem postījumiem.

632.116.3 Krusa (augu bojājumi)

Jēdzienu precizēšanai lieto arī noteicējus no tabulas 1k. -05 Vispārīgie personu un personas īpašību noteicēji, piemēram,

368.91-053.2 Bērnu dzīvības apdrošināšana

368.91 Dzīvības apdrošināšana

-053.2 Bērni un mazbērni (kopumā)

37 Izglītība

Klases pamattabulās uzskaitīti visi izglītības līmeņi (373) un veidi - 374 Tālmācība, 376 Speciālā izglītība, 377 Profesionālā izglītība (t.sk. augstākā). Atsevišķā klasē izdalīta augstākā izglītība (378)

Klasei ir speciālie noteicēji 37.01/.09, kas ietver izglītības teorijas, politikas, didaktikas un izglītības organizācijas jautājumus, piemēram,

373.3.015.3 Izglītības psiholoģija pamatskolā

373.3 Pamatskola. Pamata (elementārais) līmenis

37.015.3 Izglītības psiholoģija. Mācāmība

Ja nepieciešama vēl detalizētāka temata attēlošana, var lietot kola kombinācijas, piemēram,

373.3.015.3:159.953 Atmiņas attīstības psiholoģiskie aspekti pamatskolā

373.3 Pamatskola. Pamata (elementārais) līmenis

37.015.3 Izglītības psiholoģija. Mācāmība

159.953 Atmiņa un mācīšanās

Līdzīgi var rīkoties, ja nepieciešama speciālā noteicēja 37.07 sīkāka detalizācija, piemēram,

37.07:005.95/.96 Personālvadība izglītības iestādēs

37.07 Izglītības iestāžu pārvaldības aspekti

005.95/.96 Personālvadība

37. klase pēdējos gados vairākkārt pārveidota. Pirmskolas izglītība, kuru agrāk apzīmēja ar 372, tagad iekļauta 373. klasē ar notāciju 373.2. Ievērojamas izmaiņas ir veiktas arī 371. klasē.

Speciālo noteicēju 37.016 „Mācību programma. Skolas programma” var izmantot ne tikai darbiem par mācību programmām bet arī pašiem mācību metodiskajiem materiāliem. Lai arī metodiskos līdzekļu apzīmēšanai paredzēts formas noteicējs (072) „Dokumentāli materiāli mācīšanai. Mācību metodiskie līdzekļi”, piemēram,

59(072) Zooloģija. Metodisks līdzeklis zooloģijā,

tomēr ar šādu indeksu nav iespējams attēlot, kam metodiskais līdzeklis paredzēts, piemēram, augstskolām.

Tādēļ jāveido kola kombinācija:

59:378.016 Metodisks līdzeklis zooloģijā augstskolām
37.016 Mācību programma. Skolas programma
59 Zooloģija
vai
378.016:59

Līdzīga situācija ir arī (073) „Mācību programmas. Mācību plāni”. Atbilstoši UDK metodikai darbus par mācību programmām klasificē ar 37.016, bet pašas programmas - ar (073). Lietojot formas noteicēju (073), nav iespējams attēlot izglītības līmeni, turpretī tas iespējams ar speciālo noteicēju 37.016, pievienojot .016 pie 373..., 377..., vai 378.. Ja bibliotēka uzskata, ka izglītības līmeņa norādīšana metodiskajai literatūrai nav nepieciešama, tad tā var lietot tikai formas noteicējus.

Klasi noslēdz **379.8 Brīvais laiks**, kurai ar izglītību ir visai netieša saistība. Tajā uzskaitīti dažādi brīvā laika pavadīšanas veidi. Ja nepieciešams, var veidot kola kombinācijas, piemēram,

379.822:792 Lugu, dramatisko izrāžu apmeklējumi. Teātra apmeklējums
379.822 Kulturālas ekskursijas. Muzeju, priekšnesumu apmeklējumi
792 Teātris. Skatuves māksla. Dramatiski uzvedumi

379.8 ir ciešas saites ar 79 „Atpūta. Izklaide. Spēles. Sports”. Nedrīkst jaukt, piemēram, teātra apmeklēšanu kā brīvā laika pavadīšanu ar teātri kā skatuves mākslu, ko klasificē ar 792.

39 Etnoloģija. Etnogrāfija. Paražas. Ieražas. Tradīcijas. Dzīvesveids. Folklorā

Šīs klases izmantošana parasti nesagādā grūtības, izņemot atsevišķus tematus, piemēram, kristības, pārejas jeb iniciācijas rituāli un citi rituāli, kuri jāatšķir no reliģijas klasēs uzskaitītajiem, kā arī atsevišķas sociālas grupas, piemēram, ģimene, kuru apskata gan etnoloģija, gan socioloģija.

Kopumā 39. klases galvenais temats ir tauta vai etniska grupa, savukārt 2. klases - reliģija, bet 316. - sabiedrība. Šāds rupjš dalījums palīdz noteikt vajadzīgo klasi.

Jāpieņem arī UDK skatījums uz folkloru kā etnoloģijai pakārtotu nozari (398).

No vispārīgo noteicēju tabulām galvenokārt izmanto 1f. Vispārīgie rasu, etnisko grupu un tautību noteicēji, piemēram,

391(=214.58) Čigānu tērpi
391 Tērps. Apģērbs
(=214.58) Romu tautas. Čigāni

398.8(=174) Latviešu tautasdziesmas

Var veidot arī kola kombinācijas, piemēram,

391:63 Zemnieku apģērbs
391 Tērps. Apģērbs
63 Lauksaimniecība un ar to saistītās zinātnes un tehnoloģijas

5 Matemātika un dabaszinātnes

Kopsavilkums

5	Matemātika un dabaszinātnes
502/504	Vides zinātne. Dabas resursu aizsardzība. Draudi videi un aizsardzība pret tiem
51	Matemātika
52	Vides zinātne. Dabas resursu aizsardzība. Draudi videi un aizsardzība pret tiem
53	Fizika
54	Ķīmija. Kristalogrāfija. Mineraloģija
55	Zemes zinātnes. Ģeoloģijas zinātnes
56	Paleontoloģija
57	Bioloģijas zinātnes kopumā
58	Botānika
59	Zooloģija

5. un 6. ir labi veidotas UDK pamatklases, tādēļ daudzu valstu bibliotēkas ar lielu krājumu eksaktajās un lietišķajās zinātnēs lieto UDK, pat ja valstī dominē cita klasifikācijas sistēma. Šīs pamatklases, it īpaši 5., demonstrē UDK sākotnējo struktūru - daudzciparu notācības, kas attēlo tematu komplicētību un nelielas notācību papildināšanas iespējas.

5. pamatklasē materiāls kārtots secībā no nedzīvās dabas uz dzīvo dabu. Tā sākas ar samērā jaunu klasi **502/504 Vides zinātne. Dabas resursu aizsardzība. Draudi videi un aizsardzība pret tiem**, kas tika izveidota, pieaugot sabiedrības interesei par šo tematu. Klases sākumā apskatīta vide pati par sevi, tad - vides apdraudējumi. Aizsargājamās teritorijas - rezervātus, nacionālos parkus, dabas parkus var klasificēt ar 502(1-751), vai precizējot ar (4/9), piemēram, 502(474.3-751) „Latvijas aizsargājamās teritorijas”. Jēdzienu precizēšanai lieto kola kombinācijas, no kurām biežāk lietotās ir pievienotas pamattabulām (skat. norādes), piemēram,

502.171:531.62 Enerģijas saglabāšana

502.171 Dabas resursu aizsardzība, racionāla izmantošana un atjaunošana

531.62 Enerģijas nezūdamības likums mehānikā

502.51(26):504.5:665.6 Naftas izplūšana jūrā

502.51 Hidrosfēras vide

(26) Okeāni, jūras

504.5 Kaitīgu vielu izraisīti postījumi. Piesārņošana

665.6 Minerāleļļu tehnoloģija. Naftas un radniecīgo rūpniecības nozaru tehnoloģija

51 Matemātika

Klase sākas ar detalizētu, nesen papildinātu apakšklasi 510 „Matemātikas fundamentālās un vispārīgās problēmas”. Tālāk seko skaitļu teorija (511), algebra (512), ģeometrija (514), topoloģija (515.1) un matemātiskā analīze (517). Klasi noslēdz 519.1 „Kombinatoriskā analīze. Grafu teorija”

Ir neliela speciālo defises noteicēju tabula, kuru var lietot visā klasē, piemēram,

514.116-33 Tabulas izmantošana trigonometrijā

514.116 Trigonometrija

51-33 Tabulu izmantošana

Atsevišķās klasēs ir nelielas .0 speciālo noteicēju tabulas, kuras lieto tikai attiecīgajās klasēs.

52 Astronomija. Astrofizika. Kosmosa pētniecība. Ģeodēzija

52. klasē ir detalizēta defises noteicēju tabula, ar kuras palīdzību var veidot saliktus indeksus, piemēram,

523.34-834 Kalni uz Mēness

523.34 Mēness

523.34-834 Cieta virsma. Litosfēra. Kalni

524.74-54 Galaktiku tipu evolūcija

524.74 Galaktiku tipi

52-54 Evolūcija. Stāvokļa vai struktūras maiņas

Visā klasē 528 „Ģeodēzija. Topogrāfija. Fotogrammetrija. Attālā izpēte. Kartogrāfija” instrumentu un ierīču apzīmēšanai izmanto 62. klases „Tehnika” speciālos noteicējus 62-1/-7 (sk. piezīmi 528-1/-7 *sīkāk dalīt tāpat kā 62-1/-7*), piemēram,

528.37-229.316 Asu savienošanas ierīces nivelēšanā

528.27/.38 Atbalstpunktu vertikālā uzmērīšana. Nivelēšana

62-229.316 Regulēšanas, asu savietošanas ierīces. Pozicionēšanas, centrēšanas, novietošanas ierīces

Šos noteicējus var lietot arī 528.5 „Ģeodēziskie instrumenti un ierīces” tālākai pakārtošanai, piemēram,

528.516-539 Elektriskās ierīces attālumu mērīšanai - Precizitātes regulēšana

Indeksu 528.9 „Kartogrāfija” piešķir tikai darbiem **par** kartogrāfiju. Kartogrāfiskus materiālus apzīmē ar formas noteicēju (084.3), piemēram,

528.9(474.3)(091) Latvijas kartogrāfijas vēsture

94(474.3)(084.3) *Latvijas vēsture kartēs*

53 Fizika

Kopsavilkums

530 Fizikas pamatprincipi

531/534 Mehānika

535 Optika

536 Siltums. Siltumfizika. Termodinamika

537 Elektrība. Magnētisms. Elektromagnētisms

539 Matērijas uzbūve (kodolfizika, atomfizika, molekulārfizika)

Visā klasē var lietot .0 noteicējus, piemēram,

531.758.082.8 Gāzu blīvuma mērīšana, izmantojot ķīmiskas parādības

531.758 Gāzu blīvuma mērīšana

53.082.8 Ķīmisko parādību izmantošana

54 Ķīmija

Kopsavilkums

542 Praktiskā laboratorijas ķīmija. Preparatīvā un eksperimentālā ķīmija

543 Analītiskā ķīmija

544 Fizikālā ķīmija

546 Neorganiskā ķīmija

547 Organiskā ķīmija

Katram ķīmiskajam elementam atbilst unikāla notācija. UDK autoritatīvajā datubāzē to var atrast gan pēc elementa nosaukuma, gan pēc simbola, piemēram,

546.59 Zelts AU

Pamattabulās ar atsevišķām notācijām ir iekļauts 546.591 „Vienvērtīgs zelts” un 546.953 „Trīsvērtīgs zelts”. Tomēr elements ar nepieciešamo vērtību var arī nebūt atrodams tabulās. Tādēļ jāievēro, ka elementa vērtību var norādīt, pievienojot notācijai ciparus 1, 2, 3 utt., piemēram,

546.63 Skandijs Sc

546.632 Divvērtīgs skandijs

546.633 Trīsvērtīgs skandijs

Ir divu veidu speciālo noteicēju tabulas, kuras lieto visā klasē:

1) defises noteicēji 54-1/-79, kas apzīmē vielas stāvokli un savienojumus, piemēram,

547.458.3-14 Dekstroze šķidrā formā

547.458.3 Trisaharīdi. Dekstroze

54-14 Šķidrā stāvoklī

2) .0 noteicēji 54.01/.08, kas apzīmē īpašības un procesus, analīzes un mērījumus, piemēram,

547.427.2.063 Piecvērtīgā spirta mikroanalīze

547.427.2 Piecvērtīgais spirts

54.063 Mikroanalīzes

Ja nepieciešams, abu noteicēju veidus var kombinēt, piemēram,

547.458.3-14.063 Dekstrozes šķidrā formā mikroanalīze

Gan defises, gan .0 noteicēji atsevišķās klasēs ir precizēti atbilstoši klases specifikai, piemēram,

54.06 Analīzes, izpēte un apstrāde kopumā

543.067.5 Lauka (ārpus laboratorijas) analīzes

Precizētos noteicējus var lietot tikai attiecīgās ķīmijas klases indeksos, piemēram, analītiskajā ķīmijā:

543.242.2.067 Bromāta analīzes ārpus laboratorijas metode

Jēdzienu saistīšanā var izmantot arī kola kombinācijas, piemēram,

544.31:546.264-31 Oglekļa dioksīda termodinamiskās funkcijas

544.31 Ķīmisko elementu un to savienojumu termodinamiskās funkcijas

546.264 Četrvērtīgs ogleklis. Karbonāti

54-31 Oksīdi

546 Neorganiskā ķīmija

Ķīmiskos savienojumus apzīmē, izmantojot apostrofu, piemēram,

546.273`131 Bora trihlorīds

546.273 Trīsvērtīgs bors un tā atvasinājumi. Borāti

546.131 Hlorūdeņražskābe HCl un tās atvasinājumi. Hlorīdi

546.561`131 Vara hlorīds

546.561 Vienvērtīgs varš. Vara (I) savienojumi

546.131 Hlorūdeņražskābe HCl un tās atvasinājumi. Hlorīdi

Indeksā, kas veidots no vairākām notācijām, neatkārto to kopīgo daļu 546, bet aizstāj ar apostrofu.

Notācijas indeksā kārto šādā secībā:

1. Metāls ar skaitliski lielāko notāciju.
2. Citi metāli un skābes dilstošā notāciju skaitliskā secībā, piemēram,

546.623`32`226 Kālija alumīnija sulfāts
546.62 Alumīnijs; 546.623 Trīsvērtīgs alumīnijs
546.32 Kālijs
546.226 Sēra trioksīds un to atvasinājumi. Sulfāti

Oksīdus apzīmē ar speciālo noteicēju 54-31, piemēram,

546.714-31 Mangāna dioksīds MnO₂
546.714 Četrvērtīgs mangāns
54-31 Oksīdi

Termina precizēšanai var izmantot arī speciālos noteicējus 54-38, piemēram, 546.33`185-384.1 Nātrija dihidrogēnortofosfāts NaH₂PO₄

Izotopus kopumā apzīmē ar speciālo noteicēju 54.027, piemēram,

546.13.027 Hlora izotopi
546.13 Hlors Cl

Ja nepieciešams apzīmēt konkrētu izotopu, tad lieto paplašinājumu ar zvaigznīti, pievienojot atommasas skaitli, piemēram,

546.791.027*238 Urāns 238 (238U)
546.791 Urāns U
54.027 Izotopi

547 Organiskā ķīmija

Šī klase organizēta līdzīgi kā 546. Var izmantot visai 54. klasei kopīgos speciālos defises noteicējus -1/-4. Izvērstā -3 noteicēju tabula izstrādāta atbilstoši klases specifikai. Var lietot arī 54.01/.08. ar organiskās ķīmijas klasei precizētu 547.02.

Atšķirībā no 546, organisko savienojumu detalizētai attēlošanai ir vēl viena speciālo noteicēju tabula 547`0, kuru lieto dažādās iedaļās, kur tas norādīts tabulās.

Organisku savienojumu attēlošanai izmanto apostrofu, ar kuru aizstāj 547.

Vienā indeksā var apvienot neorganiskās un organiskās ķīmijas notācijas, kuras indeksā kārto dilstošā notāciju skaitliskā secībā, piemēram,

547.426.24`171 Nitroglicerīns (nitroglicerīns - slāpekļskābes esteris)
547 Organiskā ķīmija
547.426.2 Glicerola (glicerīna) ēteri un esteri
547.426.24 Neorganisko skābju (t.sk. glicerīna) esteri

546 Neorganiskā ķīmija
546.17 Slāpekļis N
546.171 Slāpekļa ūdeņraža savienojumi (slāpekļskābe)

55 Zemes zinātnes. Ģeoloģijas zinātnes

Visā 55. klasē jāpievērš uzmanība Tabulas 1e Vispārīgie vietas noteicēji lietojumam, jo administratīvi politisko noteicēju (3/9) vietā parasti lieto fiziogēogrāfiskos (2). Piemēri:

551.324.24 (234.322.4) Ledus kupoli Austrijas Alpos
551.324.24 Ledāju vairogi. Ledāja kupoli
(234.322.4) Austrijas Alpi

551.351.5 (261.55) Karību jūras koraļļu rifi
551.351.5 Koraļļu rifi kā nogulumi
(261.55) Karību jūra

No Tabulas 1g Vispārīgie laika noteicēji jāizvēlas „61/62” - „Ģeoloģiskais laika iedalījums”, piemēram,

551.43”6152” Juras perioda zemes reljefa formas
551.43 Reljefa formas uz Zemes virsmas
“6152” Jura (180-135 MGPT)

Visai klasei nav kopējas speciālo noteicēju tabulas. Atsevišķām klasēm, piemēram, 550.34 „Seismoloģija”, 551.46 „Fizikālā okeanogrāfija”, 551.46 „Zemūdens topogrāfija”, 552 „Petroloģija. Petrogrāfija” u.c. klasēm ir savi speciālie .0 noteicēji, piemēram,

551.462.07 Ekspedīcijas zemūdens reljefa topogrāfiskai izpētei
551.462 Zemūdens topogrāfija
551.46.07 Ekspedīcijas

56 Paleontoloģija

Paleontoloģijas izpētes objekts ir pagājušo ģeoloģisko laikmetu augi un dzīvnieki, tāpēc paleontoloģijas klasei ir cieša saistība ar botānikas un zooloģijas klasēm. Sistemātiskās paleobotānikas klase (561) ir strukturēta tieši tāpat, kā sistemātiskās botānikas klase (582), piemēram,

561.23 Baktērijas (paleontoloģija)
582.23 Baktērijas (botānika)

Sistemātiskās paleozooloģijas (562/569) un Sistemātiskās zooloģijas (592/599) klasēs izmantotas mnemoniskas, t.i., līdzīgas, atmiņā paliekošas notācijas. Tās saista mūsdienās dzīvojošas sugas ar fosilām, kā arī atvieglo indeksu noteikšanu, piemēram,

565.78 Lepidoptera: zvīņspārņi jeb tauriņi
595.78 Tauriņu kārtā. Tauriņi. Dienastauriņi. Naktstauriņi

56. un 57. klasei ir kopīga speciālo noteicēju tabula, kuras pilns noteicēju uzskaitījums atrodams 57.01/.08 „Bioloģijas zinātnes kopumā”. Šajās klasēs no tabulas 1e. Vispārīgie vietas noteicēji labāk lietot fiziogēogrāfiskos noteicējus (2).

57 Bioloģijas zinātnes kopumā

Bioloģijas klase sastāv no antropoloģijas (572), vispārīgās ekoloģijas (574), ģenētikas (575), citoloģijas (576), bioķīmijas (577), virusoloģijas (578) un mikrobioloģijas (579) klases. Šo klašu jēdzieni bieži tiek apskatīti saistībā ar noteiktām sugām, kuras uzskaitītas botānikas (58) un zooloģijas (59) klasē. Nepieciešamības gadījumos 57. klases notācijas var saistīt ar 58. un 59. klases notācijām, veidojot

kola kombinācijas, tomēr vienkāršāk ir ievērot metodiku, atbilstoši kurai ar 57 klasificē tikai vispārīga un salīdzinoša rakstura darbus, bet tos, kuros apskatītas konkrētas sugas, neatkarīgi no izpētes aspekta, klasificē ar 58. vai 59.

Izpētes aspekta precizēšanai ieviesta noteicēju tabula .01/.08, kas ir kopīga 57., 58. un 59. klasei.

572 Antropoloģija

Antropoloģija ir zinātne par cilvēku, tā izcelšanos, evolūciju un rasu veidošanos. Galvenās antropoloģijas nozares ir fiziskā antropoloģija un sociālā antropoloģija. Lai arī 572. klase paredzēta galvenokārt tikai fiziskās antropoloģijas darbu klasificēšanai, tomēr politisko antropoloģiju klasificē ar 572.027, sociālo antropoloģiju - ar 572.028 un tās filozofiskos aspektus - ar 141.74. Kultūras antropoloģija vienmēr klasificēta 39. klasē, kaut arī šāds formulējums tabulās nav iekļauts. Jāatceras, ka arī psiholoģijā ir klase etnopsiholoģijas un rasu psiholoģijas klasificēšanai - 159.922.4. Darbus par atsevišķām etniskām grupām un rasēm klasificē ar 572.9. Indeksu precizēšanai izmanto vispārīgo noteicēju tabulu 1f. Vispārīgie rasu, etnisko grupu un tautību noteicēji, piemēram,

572.9(=512.3) Mongoloīdās rases

Var veidot arī kola kombinācijas, piemēram,

572.9(=414/=45):572. 551 Negroīdās rases ķermeņa uzbūve

572.9 Antropoģeogrāfija. Etnoloģija. Atsevišķas rases

(=414/=45) Āfrikas melnās rases un tautas.

572.551 Ķermeņa uzbūve

58/59 Botānika. Zooloģija

Administratīvi politisko noteicēju (3/9) vietā no tabulas 1e. Vispārīgie vietas noteicēji labāk lietot šīs tabulas speciālos noteicējus (1-021), kas paredzēti bioloģisko zonu apzīmēšanai. Nepieciešamības gadījumā vieninieku var aizstāt ar (3/9), veidojot precīzāku vietas apzīmējumu, piemēram,

(4-021) Eiropas palearktiskais zooģeogrāfiskais apgabals

Līdzīgi kā citās dabaszinātņu klasēs, arī 58. un 59. klasē labāk lietot fiziogeogrāfiskos noteicējus (2), piemēram,

582.998.16 (212.4) Asteru augšana vēsās mērenās zonās

582.998.16 Asteroideae: asteru apakšklase

(212.4) Vēsās mērenās zonas

591.9(23.03) Augstkalnu fauna

591.9 Ģeogrāfiskā zooloģija. Zooģeogrāfija. Fauna. Dzīvnieku ģeogrāfiskā izplatība

(23.03) Augstie kalni. Kalnu augstākās daļas

591 „Vispārīgā zooloģija” sastāv no dzīvnieku fizioloģijas, patoloģijas, embrioloģijas anatomijas, ekoloģijas, etoloģijas, histoloģijas, kā arī no lietišķās un ģeogrāfiskās zooloģijas klases.

Lai attēlotu konkrētas sugas fizioloģiju, patoloģiju, embrioloģiju u.tml., jāveido kola kombinācijas, piemēram,

597.552.511:591.132 Laša gremošana

597.552.511 Lasis

591.132 Gremošana

Indeksu var veidot arī šādi:

Bibliotēka var lietot gan vienu, gan otru variantu. Pirmajā variantā dzīvnieku suga ir primāra, bet vispārīgās zooloģijas temati - sekundāri un var arī nebūt attēloti ar kola kombināciju. Otrajā variantā primārais ir vispārīgās zooloģijas temats. Bibliotēkai jāizvēlas viens no variantiem un konsekventi jāievēro, neatkarīgi no klasificējamā darbā dominējošā aspekta.

6 Lietišķās zinātnes. Medicīna. Tehnika

Kopsavilkums

- 6 Lietišķās zinātnes. Medicīna. Tehnika
- 60 Biotehnoloģija
- 61 Medicīnas zinātnes
- 62 Tehnika. Inženierija. Inženierzinātnes. Tehnoloģija kopumā
- 63 Lauksaimniecība un ar to saistītās zinātnes un tehnoloģijas. Mežsaimniecība. Praktiskā lauksaimniecība. Savvaļas dzīvnieku un augu izmantošana
- 64 Mājturība. Mājsaimniecība. Komunālā un sadzīves saimniecība
- 65 Komunikācijas un transporta industrijas. Uzņēmējdarbības vadība. Sabiedriskās attiecības
- 66 Ķīmijas tehnoloģija. Ķīmijas rūpniecība un radniecīgās rūpniecības nozares
- 67 Dažādas rūpniecības nozares, amatniecība un amati
- 68 Gatavās produkcijas un izstrādājumu rūpniecības, amatniecības nozares un arodi
- 69 Būvmateriāli. Būvdarbu veikšanas tehnoloģija un process. Būvarods

Visās klasēs, it īpaši 61. un 62. klasē, jēdzienu precizēšanai var izmantot noteicējus no tabulas 1k. -02 Vispārīgie īpašību noteicēji, piemēram,

- 023.847 Cauruļveida
- 024.25 Kārtains. Slāņains
- 026.29 Rotējošs. Grozāms

60 Biotehnoloģija

60. klasi iekļāva UDK tabulās 1994. gadā, lai atspoguļotu 20. gs. 80. gados radušos zinātnes un tehnikas nozari. Biotehnoloģija pēta un izstrādā metodes, kā bioloģiskos procesus izmantot dažādu nozaru vajadzībām. Plašais pielietojums pārtikas rūpniecībā, lauksaimniecībā, medicīnā, vides aizsardzībā, enerģētikā, ķīmiskajā rūpniecībā u.c., noteicis klases struktūru. Pamattabulas satur tikai vispārīgus tematus - teorētiskos pamatprincipus, galvenos procesus un tehniku, produktu veidus un problemātiskos jautājumus. Nākamo detalizācijas līmeni veido kola kombinācijas ar pielietojamo nozaru notācijām, piemēram,

- 601.4:575.116.4 Gēnu kartēšana
- 601.4 Ģenētikas pamatprincipi
- 575.116.4 Ģenētiskā karte. Hromosomu karte
- 604.4:663.051 Garšvielas un aromātiskās piedevas
- 604.4 Sekundārā metabolisma produkti
- 663.051 Piedevas smaržas uzlabošanai. Aromātiski papildinājumi

Lai atvieglotu kola kombināciju veidošanu, piezīmēs iekļautas biežāk lietotās kombinācijas. Klase 608.1 Bioētika ir izveidota biotehnoloģijas ētiskajiem jautājumiem.

61 Medicīnas zinātnes

Klase sākas ar cilvēka anatomiju (611), fizioloģiju (612) un personīgo higiēnu (613). Klasē 614 uzskaitītas sociālās higiēnas jomas, nelaimes gadījumu, t.sk. ugunsgrēku (614.84), novēršana. Tālāk seko ar izvērstām speciālo noteicēju tabulām papildinātas klases 615 „Farmakoloģija Terapija. Toksikoloģija” un 616 „Patoloģiskie procesi”.

Anatomijā, fizioloģijā un patoloģijā izmantotas mnemoniskas notācijas orgāniem, piemēram,

Aknas

611.36 Anatomija

612.35 Fizioloģija;

616.36 Patoloģija

Visā medicīnas klasē var izmantot tabulu 1k. -05 Vispārīgie personu un personas īpašību noteicēji. Lai norādītu termina saistību ar darbības subjektu, t.i., pacientu vai objektu - ārstu, lieto noteicēju -051 vai -052, piemēram,

614.253.2-052 Ārsti kā pacienti

614.253.2 Ārsti privātā praksē, privātās slimnīcās un klīnikās

-052 Personas kā darbības objekti, klienti, lietotāji

No tabulas 1e. Vispārīgie vietas noteicēji var lietot tās speciālos noteicējus, piemēram,

613.5(1-21) Dzīvojamo ēku higiēna pilsētās

613.5 Dzīvojamo ēku higiēna

(1-21) Municipālās. Pilsētas

un (3/9) noteicējus, piemēram,

614.2(474.3) Latvijas slimnīcas

614.2 Slimnīcas kopumā

Veselības aizsardzību sociālās labklājības aspektā klasificē ar 364.69.

Veterinārija ir pārcelta no 61. klases uz 636.09 Veterinārijas zinātne.

615 Farmakoloģija

Klasei ir sava speciālo noteicēju tabula .0, ar kuru palīdzību var veidot, piemēram, šādus indeksus:

615.214.24.015.36 Sedatīvo līdzekļu letālās devas

615.214.24 Sedatīvie līdzekļi

615.015.36 Letālās devas

Terminu precizēšanai var lietot kola kombinācijas, piemēram,

615.212:547.587.1 Aspirīns kā analgētisks līdzeklis

615.212 Analgētiskie un antipirētiskie līdzekļi

547.587.1 Acetilsalicilskābe (aspirīns)

Dabiskas izcelsmes ārstnieciskās vielas klasificē ar 615.32, bet tautas medicīnā izmantotas vielas ar - 615.89 „Tautas medicīna”. Nepieciešamības gadījumā izmantoto vielu var pievienot ar kolu, piemēram, 615.89:612.461 Ārstēšana ar urīnu.

616 Patoloģija

Patoloģijas klasei ir sarežģīta speciālo noteicēju sistēma:

616-001/-009 Patoloģiskie procesi

616.8 „Neiroloģija” ir sava -00 noteicēju tabula, kurā 616-001/-009 formulējumi definēti atbilstoši nozares terminoloģijai.

616-01/099 Patoloģijas vispārīgie aspekti

Šī noteicēju tabula ietver arī tematiski precizētus atkarīgos noteicējus -05, piemēram, notācija -053.2 „Bērni un mazbērni (kopumā)”. Klasē 616 tā formulēta kā „Pediatrija. Slimības bērnībā kopumā”

616-7 Medicīniskā un ķirurģiskā instrumentācija un aparatūra

-7 lieto arī 615.8 „Fizioterapija. Fizikālā terapija. Radioterapija. Citi nemedicīniskie terapijas līdzekļi”, 617 „Ķirurģija. Ortopēdija. Oftalmoloģija” un 618 „Ginekoloģija. Dzemdniecība”

Lai pareizi veidotu indeksus, jāizlasa visas piezīmes gan pamattabulu, gan speciālo noteicēju tabulu ierakstos. Nepieciešamības gadījumā vienā indeksā var lietot vairāku simbolu speciālos noteicējus, piemēram,

616.322-002.2-036.87 Hroniska tonsilīta recidīvs

616.322 Tonsilīts (amigdalīts). Mandeļu iekaisums

616-002.2 Hronisks iekaisums

616-036.87 Relapss. Recidīvs

UDK Konsorcijs jau ilgstoši strādā pie 61. klases rekonstrukcijas atbilstoši fasetklasifikācijas principiem. Visas medicīnas nozares, piemēram, anatomija, fizioloģija, patoloģija u.c., tiks pakārtotas shēmai „Cilvēka ķermenis - tā daļas - orgāni - sistēmas”. Piemēram, temats „Sirds - sirds un asinsvadu sistēma”, kas pašlaik atkarībā no izpētes un funkcionālā aspekta izklaidēts dažādās medicīnas klasēs, nākotnē veidos primāru faseti, kurai varēs pievienot sekundāras anatomijas, fizioloģijas, ķirurģijas u.tml. fasetes.

62 Tehnika. Inženierija. Inženierzinātnes. Tehnoloģija kopumā

Kopsavilkums

- 62-1 Mašīnu u.tml. vispārīgie raksturlielumi
- 620 Materiālu pārbaudes. Rūpnieciskas nozīmes materiāli. Spēkstacijas. Enerģētikas ekonomika
- 621 Mehāniskā inženierija kopumā. Kodoltehnoloģija. Elektriskā inženierija. Ražošanas iekārtas
- 621.1 Siltumdzinēji kopumā. Tvaika ražošana, sadale un lietošana. Tvaika dzinēji. Boileri
- 621.22 Hidrauliskā enerģija. Ūdens spēks. Hidrauliskie mehānismi
- 621.3 Elektrotehnika
- 621.31 Elektroenerģijas ražošana, elektroapgāde un kontrole. Elektromehānismi un aparāti. Elektriskie mērījumi. Lietišķais magnētisms. Lietišķā elektrostatiska
- 621.32 Elektriskās gaismas avoti
- 621.33 Elektriskā vilce, pārvietošana, dzinējspēks
- 621.35 Elektroķīmijas tehnoloģija
- 621.36 Termoelektība. Elektriskā sildīšana. Elektrotermija
- 621.37 Elektrisko viļņu, elektromagnētisko viļņu, svārstību, vibrāciju tehnika
- 621.38 Elektroniskās ierīces. Elektronu lampas. Fotoelementi. Akseleratoru paātrinātāji. Rentgenstaru lampas (X-staru lampas)
- 621.39 Telekomunikācija. Telegrāfija. Telefonija. Radiokomunikācija. Video tehnoloģija un iekārtas. Tālvade
- 621.4 Siltumdzinēji (izņemot tvaika dzinējus)
- 621.5 Pneimatiskā enerģija, mehānismi un darbarīki. Saldēšana
- 621.6 Šķidruma padeves, akumulēšanas un sadales iekārtas un paņēmieni
- 621.7 Mehāniskā tehnoloģija kopumā: procesi, rīki, mašīnas, iekārtas
- 621.8 Mašīnu elementi. Piedziņas tehnika. Materiālu pārvietošana. Nostiprināšana, piestiprināšana. Eļļošana
- 621.9 Apstrāde ar skaidas veidošanos. Abrazīvā apstrāde. Veseri un preses
- 622 Kalnrūpniecība
- 623 Militārā tehnika
- 624 Ēku projektēšana un būvniecība kopumā. Inženierbūvniecība un būvniecības tehnoloģija
- 625 Sauszemes transporta inženierbūvniecība. Dzelzceļu būve. Ceļu būve
- 626/627 Hidrotehnika un hidrotehniskā būvniecība. Hidrotehniskās konstrukcijas
- 628 Sanitārā tehnika. Ūdens. Sanitārija. Apgaismošanas tehnika
- 629 Transporta inženierija. Transportlīdzekļi
- 629.3 Sauszemes transportlīdzekļu inženierija. Sauszemes transportlīdzekļi (izņemot sliežu transportlīdzekļus)
- 629.4 Dzelzceļa inženierija. Dzelzceļa transportlīdzekļi. Sliežu transportlīdzekļi. Lokomotīves. Ritošais sastāvs. Vagonu parki. Ritošā sastāva aprīkojums un tehniskā apkalpe
- 629.5 Kuģu inženierija. Jūras inženierija. Laivas. Kuģi. Laivu un kuģu būve
- 629.7 Gaisa un kosmosa transporta inženierija. Aeronautika un lidaparāti. Raķetes un reaktīvie šāviņi. Kosmonautika un kosmosa kuģi

Tehnikas klase ir cieši saistīta ar fizikas, ķīmijas un ģeoloģijas klasi (53/55), kā arī ar dažādām rūpniecības nozarēm (67/69)

Klasei ir izvēsta speciālo noteicēju tabula 62-1/-9, kuru lieto ne tikai 62, bet arī visās 62/69 klasēs, izņemot atsevišķas iedaļas, kuras ir norādītas piezīmēs.

Speciālie noteicēji 62-1/-9

Kopsavilkums

- 62-1 Mašīnu u.tml. vispārīgie raksturojumi
- 62-2 Nostiprinātas un kustināmas mašīnu detaļas, sastāvdaļas
- 62-3 Plūsmu vadības detaļas un piedziņa. Vārsti, aizvari utt.
- 62-4 Materiālu, virsmu, objektu un produktu īpašības, stāvoklis, forma
- 62-5 Mašīnu un procesu darbināšana un vadība
- 62-6 Iekārtu un aprīkojuma degvielas un citu siltuma avotu raksturojumi
- 62-7 Mašīnu apkope, uzturēšana, aizsargāšana
- 62-8 Mašīnas saskaņā ar virzošo enerģiju, dzinējspēku. Mašīnu enerģijas avoti
- 62-9 Ražošanas procesa, ražotnes un iekārtu parametri, nosacījumi un raksturojumi (tehniskā)
- 62-9 *sīkāk dalīt tāpat kā 66-9*

Kombinēšanas piemērs

- 621.31-65 Elektriskās apsildes iekārtas
- 621.31 Elektromehānismi un aparāti
- 62-65 Elektriska apsilde

Daudzās tehnikas klasēs bez defises noteicējiem ir arī lokāla lietojuma dažādu simbolu speciālie noteicēji.

Tehnikas klašu struktūra ir viena no sarežģītākajām visā UDK. Tā atspoguļo daudzus papildinājumus, kuri, nozarei attīstoties, bija jāveic, nepārkāpjot klases decimālo struktūru.

Viens un tas pats termins, piemēram, „varš”, parādās dažādās klasēs:

- 66 Ķīmijas tehnoloģija. Ķīmijas rūpniecība un radniecīgās rūpniecības nozares
 - 669 Metalurģija
 - 673 Krāsaino metālu izstrādājumi
 - 676 Celulozes, papīra un kartona rūpniecība
 - 677 Tekstilrūpniecība
 - 686.4 Metalizācija
 - 681.62 Iespiedmašīnas.
 - 691 Būvmateriāli
- u.c. klasēs, kā arī šo un citu klašu saliktos indeksos.

Tādēļ vienmēr jāraugās, kādas nozares aspektā termins aplūkots darbā. Uz tematiski līdzīgām klasēm tabulās sniegtas norādes, tāpat arī detalizēšanas un kombinēšanas paraugi, piemēram,

620.164 Pārbaudes atbilstoši virsmas veidam
Detalizēt ar :62-408...

620.171.5:535.51 Pārbaudes ar polarizētu gaismu
620.171.5 Fotoelastības pārbaudes
535.51 Polarizācija (optika)

Veidojot kola kombinācijas, jāfiksē un vienmēr konsekventi jāievēro notāciju secība indeksā, piemēram,

629.735:620.169.1 Materiālu izturības pārbaudes aviācijā
629.735 Motorizēti par gaisu smagāki lidaparāti
620.169.1 Noguruma izturības, ilgizturības pārbaudes kopumā
vai
620.169.1:629.735

Ja bibliotēka notāciju 629.73 „Aeronautika. Aeronautikas inženierija. Lidaparāti” tālāk nedetalizē nelielā tehniskās literatūras krājuma dēļ, arī tad tai ir jāpieņem lēmums, kā klasificēt tematu „Materiālu izturības pārbaudes aviācijā” - ar 629.73 vai, piemēram ar - 620.1 „Materiālu pārbaudes (testēšana)”.

621 Mehāniskā inženierija kopumā. Kodoltehnoloģija. Elektriskā inženierija. Ražošanas iekārtas

Šī UDK klase ir īpatnēja ar to, ka noteicēji .0, kas to ievada, nav lietojami visā 621. klasē, bet tikai un vienīgi 621. Ikvienai pakārtotajai iedaļai no 621.1 līdz 621.9 ir katrai sava speciālo .0 noteicēju tabula. Piemēram,

621.38 „Elektroniskās ierīces” var detalizēt ar

621.3.032 „Atsevišķas elektrisko lampu daļas, izlādēšanās caurules. Elektroniskās ierīces, kurās tiek izmantotas cietvielu īpašības. Pusvadītāju ierīces”, kā tas norādīts piezīmju laukā: *Atsevišķas daļas apzīmēt ar .032....* Pievienojot noteicēju, iegūst indeksu:

621.38.032 Elektronisko ierīču, cietvielu ierīču, pusvadītāju ierīču atsevišķas daļas

Atbilstoši otrajai piezīmei 621.38 piezīmju laukā:

Elektronisko ierīču sastāvdaļas un parametrus aktīvo staru un korpuskulāro staru kūļu ražošanai apzīmēt ar .038.6...

621.38 var detalizēt ar

621.3.038.6 „Aktīvā starojuma un korpuskulāro staru ražošana”, iegūstot indeksu

621.38.038.6 „Elektronisko ierīču sastāvdaļas un parametri aktīvā starojuma un korpuskulāro staru kūļu ražošanai”

Piemērs demonstrē gan speciālo noteicēju lietojumu, gan arī to, cik liela nozīme ir piezīmēm saliktu indeksu veidošanā.

Ja nepieciešams, indeksiem var pievienot arī defises noteicējus no 62-1/-9, piemēram,

621.791.033-65 Elektriskie lodāmuri

Vēl var izmantot atkarīgo vispārīgo noteicēju tabulas -03 Vispārīgie materiālu noteicēji un -02 Vispārīgie īpašību noteicēji, ar kuru palīdzību var attēlot, piemēram,

621.882.21-034.3 Vara skrūves

621.882.21 Skrūves, bultskrūves atbilstoši galviņas formai

-034.3 Varš. Vara sakausējumi

622 Kalnrūpniecība

Kalnrūpniecības klasē ir divu veidu speciālo noteicēju tabulas:

- 1) 622.0, kurā apskatīti teorijas jautājumi, minerālu īpašības, kā arī uzskaitīti kalnrūpniecības procesi un tehnoloģijas;
- 2) 622`1, kurā raksturots minerālu, rūdas vai iežu stāvoklis.

Vienā indeksā var apvienot abu veidu noteicējus, piemēram,

622.033`118 Sablīvētas vertikālas nogulas

622.033 Masīvas nogulas. Sablīvētas masas

622`118 Vertikāli vai gandrīz vertikāli

Kalnrūpniecības mehānismus un procesus var detalizēt ar -1/-9 (no 62-1/-8 un 66-9)

Dažādu kalnrūpniecības procesu precizēšanai var lietot kola kombinācijas, piemēram,

622.725:535.3 Elektroniskā šķirošana, izmantojot gaismas atstarošanu

622.725 Elektroniskā šķirošana

535.3 Gaismas staru izplatīšanās. Atstarošana. Laušana. Absorbēšana. Emisija

623 Militārā tehnika

Militārās tehnikas klase ir cieši saistīta ar 355/359 „Militārās lietas”, piemēram, militāro šaušanu var klasificēt gan ar 355.54, gan ar 623.5. Jāatceras, ka 623. klasi izmanto tehniska rakstura literatūras klasificēšanai, bet 355/359 - galvenokārt darbiem par karamākslu un armiju, kur militārā šaušana apskatīta karavīru apmācības kontekstā.

Militārās tehnikas klasei ir vienkārša struktūra ar speciālajiem noteicējiem .0 galvenajās iedaļās. Militāro mašīnēriju un aprīkojumu var detalizēt ar -1/-9 (no 62-1/-8 un 66-9)

624 Ēku projektēšana un būvniecība kopumā. Inženierbūvniecība un būvniecības tehnoloģija

Ļoti svarīgi atšķirt 624 no klases 69 Būvmateriāli. Būvdarbu veikšanas tehnoloģija. Būvarods un process un no klases 72 Arhitektūra.

Ar 624 klasificē darbus par jautājumiem, kas kopīgi dažādu objektu būvniecībai. Materiāls iedalīts vispirms pēc vides, kur ceļ - zem zemes vai virs zemes, bet pēc tam - pēc būvobjektu veidiem.

Klasē 624.1 apskatīti ar zemes darbiem saistīti jautājumi - dažādi grunts veidi un būvdarbi tajos, pamatu un balstu likšana, kā arī tuneļu būve. Šī klase apskata tikai vispārīgos tuneļu būves, t.sk. satiksmes tuneļu būves, jautājumus, bet konkrētam mērķim paredzētie (ceļu un dzelzceļu satiksmei) apskatīti 625. klasē.

Pēc šāda principa veidotas arī nākošās virszemes būvju klases 624.2/.8 „Tiltu būvēšana”, kuru iedaļas ietver dažādus tiltu veidus, bet konkrētas tiltveida būves, piemēram, akvedukti, viadukti, ietvertas 625. un 626. klasē. Savukārt 624.9 apskata gan dažādu virszemes būvju konstrukciju veidus, gan arī konkrētas būves, piemēram, ūdenstorņus.

Ar 69 klasificē darbus par būvmateriāliem, celtniecības detaļām un procesiem, mūrēšanu, krāsošanu u.c. darbiem, kā arī ēku apkuri, kanalizāciju un ventilāciju.

69. klase ir cieši saistīta ar 624. Tā kā abās nereti apskatīti vieni un tie paši objekti, piemēram, būvju pamati, klasificējot ir viegli kļūdīties. 624. klasē primārais ir vide, tāpēc pamatu likšanas temats tiek apskatīts saistībā ar vides īpašībām, piemēram, pamatu likšanu ūdenī vai sausā gruntī. 69. klasē būvju pamatus apskata kā būves konstruktīvu daļu un pamatu likšanu kā daļu no celtniecības procesa.

Par abu klašu ciešo saistību liecina arī līdzīgas nozīmes speciālie noteicēji .0, piemēram,

624.03 Konstrukciju izmēri, pastāvība, novietojums un forma

69.03 Ēku lielums, pastāvīgums, izvietojums un forma

Kaut arī vienas klases noteicējus saturiskās līdzības dēļ var sīkāk dalīt, kā tas norādīts piezīmēs, piemēram, piezīmē: *69.04 sīkāk dalīt tāpat kā 624.04*, tomēr jāievēro princips, ka 624. klasē labāk lietot tikai .01, .04 un .07 noteicējus, bet 69. klasē - tikai .03 un .05 noteicējus.

Gan 624, gan 69 var lietot defises noteicējus no 62-1/-8 un -9 no 66-9.

Klase 72 ir par arhitektonisko projektēšanu un ēku veidiem.

625 Sauszemes transporta inženierbūvniecība. Dzelzceļu būve. Ceļu būve

626/627 Hidrotehnika un hidrotehniskā būvniecība. Hidrotehniskās konstrukcijas

Katrai klasei ir sava speciālo noteicēju .0 tabula. Piemēram, 625.1/.5 „Dzelzceļi” detalizē ar .02/.09

625.31.098 Šaursliežu dzelzceļu radītais troksnis

625.31 Šaursliežu dzelzceļš

625.098 Transporta radītais troksnis

625/627 ir tematiski saistītas ar vides zinātnēm (502/504) un lauksaimniecību (63). Saistības attēlošanai un tematu precizēšanai var lietot kola kombinācijas, piemēram,

626.8:631.4 Lauksaimniecības hidrotehnika saistībā ar augsnes zinātni

628 Sanitārā tehnika. Ūdens. Sanitārija. Apgaismošanas tehnika

Klase iesākas ar 628.1 ”Ūdensapgāde. Ūdens apstrāde. Ūdens patēriņš”

Ja nepieciešams norādīt vietu, tad var izmantot tabulu 1e Vispārīgie vietas noteicēji, piemēram,

628.1(1-2) Lokālas ūdensapgādes sistēmas
(1-2) Viszemākā līmeņa administratīvās vienības

Tālāk seko klases par kanalizāciju un notekūdeņiem (628.2/3), pilsētas higiēnu ar iedaļām par atkritumu aizvākšanu un izmantošanu. Pasākumi pret putekļiem, kvēpiem, troksni un citu rūpniecisko piesārņojumu atrodami 628.5. Klasi noslēdz ēku iekšējās kanalizācijas (628.6) un iekštelpu klimata (628.8) jautājumi sabiedrības veselības aspektā.

629 Transporta inženierija. Transportlīdzekļi

Kopsavilkums	
629.3	Sauszemes transportlīdzekļu inženierija (izņemot sliežu transportlīdzekļus)
629.4	Sliežu transportlīdzekļu inženierija. Lokomotīves. Ritošais sastāvs, šķirotavas. Aprīkojums un pakalpojumi attiecībā uz ritošo sastāvu.
629.5	Kuģošanas inženierija. Jūras kuģošanas inženierija. Laivas. Kuģi. Laivu un kuģu būvniecība
629.7	Gaisa un kosmosa transporta inženierija. Aeronautika un lidaparāti. Raķetes un reaktīvie šāviņi. Aeronautika un kosmosa kuģi.

Šī klases uzbūve uzskatāmi demonstrē tehnikas attīstību 20. gadsimtā. Notācijas ir garas un noteicēju sistēma - sarežģīta, tādēļ īpaša uzmanība jāpievērš elementu secībai indeksā un šīs secības konsekventai ievērošanai. Visai klasei 629 ir kopīga speciālo noteicēju 629.01/.087 tabula. Tā ir kā ietvars speciālajiem .0 noteicējiem transportlīdzekļu veidu iedaļās, kurās noteicēju formulējumi precizēti atbilstoši transportlīdzekļa veida specifikai, piemēram,

629.015 Mehānika un dinamika saistībā ar vidi, apkārtni
629.4.015 Ritošā sastāva mehānika un dinamika

Ar .0 noteicējiem vien var nepietikt, ja nepieciešams raksturot mehānismu detaļas, darbības un vadības principus, barošanas avotus u.tml., tāpēc noteicējus -1/-9 (no 62-1/-8 un 66-9) var arī lietot līdzīgi kā citās tehnikas klasēs. Vienā indeksā var kombinēt vairākus noteicējus, piemēram,

629.361.1.013.5.017.5 Bibliobusu nestspēja un bremzēšanas efektivitāte
629.361.1 Mobilās bibliotēkas, kinoteātri u.tml.
629.3.013.5 Nestspēja. Lietderīga slodze. Tonnāža
629.3.017.5 Bremzēšanas efektivitāte (sauszemes transportlīdzekļu inženierija)

Var izmantot arī vispārīgos materiālu noteicējus, piemēram,

629.331.5.023.2-036.746 Eksperimentāli automobiļi ar polistirola virsbūvi
629.331.5 Eksperimentāli auto
629.3.023.2 Virsbūve un virsbūves konstruktīvās sastāvdaļas
-036.7 Polimerizāti (piemaisījuma sveķi un kopolimēri)
-036.7 *sīkāk dalīt tāpat kā 678.7*
687.746 Aromātiski polimerizācijas produkti bez reaģētspējas =C gredzenā

629. klasi izmanto darbiem, kas apskata transportlīdzekļus inženierzinātņu aspektā. Darbus par transporta sistēmas organizāciju klasificē ar 656, piemēram,

656.13.052.8 Automobiļu lietošanas apmācība

629.532.061.1 Burukuģu stūres iekārta

629.532 Senie burukuģi
629.5.061.1 Stūres iekārta

Ja temats ietver abus aspektus, tad jāveido kola kombinācijas, piemēram,

656.627.4:629.532 Kuģu pacēlāju izmantošana burukuģiem
656.627.4 Kuģu pacēlāju pakalpojumi. Kuģu pacelšanas mehānismu ekspluatācija, uzturēšana utt.

63 Lauksaimniecība un ar to saistītās zinātnes un tehnoloģijas. Mežsaimniecība. Praktiskā lauksaimniecība. Savvaļas dzīvnieku un augu izmantošana

Kopsavilkums

- 630 Mežsaimniecība
- 631 Lauksaimniecība kopumā
 - 631.1 Lauksaimniecības uzņēmumu (zemnieku saimniecību, fermu) vadīšana un organizācija
 - 631.2 Lauksaimniecības uzņēmumu ēkas, būves un instalācijas. Ēkas lopiem, produkcijai, mašīnām un iekārtām
 - 631.3 Lauksaimniecības mašīnas, rīki un iekārtas
 - 631.4 Augsnes zinātne. Pedoloģija. Augsnes pētniecība
 - 631.5 Lauksaimniecības tehnoloģiskie procesi
 - 631.6 Lauksaimniecības meliorācija
 - 631.8 Mēslošanas līdzekļi un augsnes mēslošana. Augšanas veicināšana. Augu stimulantu
- 632 Augu bojājumi. Augu slimības. Augu kaitēkļi, augiem kaitīgie organismi. Augu aizsardzība
 - 632.95 Augu aizsardzības līdzekļi. Pesticīdi
- 633 Lauka kultūras un to audzēšana
- 634 Dārzkopība kopumā
- 635 Dārzaugi. Dārzkopība
- 636 Lopkopība un dzīvnieku audzēšana kopumā. Lopu audzēšana. Mājdzīvnieku audzēšana
- 637 Lauksaimniecības dzīvnieku un medījamo dzīvnieku produkti
- 638 Kukaiņu un citu posmkāju turēšana, audzēšana un aprūpe
- 639 Medības. Zveja. Zivju audzēšana

Lauksaimniecības klasei ir raksturīga saistība ar bioloģijas zinātnēm 57/59. Zināmas paralēles ir arī ekonomikas klasēm 332 „Reģionālā ekonomika” un 338.43 „Lauksaimniecība kā tautsaimniecības nozare”. Ievērojot, ka 63. klases galvenā tēma ir lauksaimnieciskā ražošana, bet 33. klases - ekonomika, atšķirt nav pārāk sarežģīti. Atsevišķām klasēm ir tematiska saistība ar ķīmijas tehnoloģijas (66) un rūpniecības nozaru klasēm (67), kā arī vēl ar citām tehnikas klasēm.

Kā visās citās tehnikas klasēs, arī 63. klasē var izmantot defises noteicējus no 62-1/-8 un 66-9, izņemot 633/635”Atsevišķi kultūraugi. Dārzkopība”, kurās ir savi defises noteicēji -1... un -2...

Visai klasei nav kopīgu .0 speciālo noteicēju, jo klases vai klašu grupu specifika ir pārāk liela. Katrai klasei vai klašu grupai (633/635) ir savi .0 noteicēji.

Lauksaimniecības un bioloģijas zinātņu klašu saistība izpaužas arī noteicējos. Atsevišķās lauksaimniecības klasēs var izmantot 57/59 .0 noteicējus, piemēram,

632.08 *sīkāk dalīt tāpat kā 57.08*

632.08 Bioloģiskās metodes. Eksperimentālās metodes u.c.

57.08 Bioloģiskās tehnoloģijas, eksperimentālās metodes un iekārtas kopumā

UDK metodika pieļauj arī no abu klašu notācijām sastāvošu sintezētu indeksu izveidi, piemēram, 632.6 „Augiem kaitīgie dzīvnieki (izņemot kukaiņus)” piezīmē norādīts: 632.62/.69 *sīkāk dalīt tāpat kā 592/599*. Atbilstoši piezīmei, lai attēlotu, piemēram, briežus kā kaitējuma nodarītājus augiem, 632.6 var pakārtot tālāk ar 599.**735.3** „Brieži” un iegūt indeksu 632.697.**353**

Piezīmē tālāk minēts, ka var izmantot arī alfabētisko precizēšanu, piemēram,

632.6Cervidae vai 632.697.**353**Cervidae (no 599.**735.3**). Nosaukumu latīņu valodā lieto, lai nodrošinātu

termina starptautisku izguvi, kā arī vienotu izguvi no abām klasēm - lauksaimniecības un zooloģijas. Klasēs, kur tas norādīts piezīmēs, ar apostrofu var pievienot citas klases notācību, piemēram,

637.12`**639** Kazas piens
637.12 Piens (svaigs, neapstrādāts piens)
636.**39** Kazas

Abām klasēm kopīgo daļu (63) indeksā neatkārtoti.
Var veidot dažādas kola kombinācijas, piemēram,

634.75:631.544.4 Zemeņu audzēšana siltumnīcās
634.75 Zemeses. Fragaria
631.544.4 Audzēšana siltumnīcās

635-167:631.347.4 Dārza laistīšana ar rotācijas rasiņatājiem
635-167 Dārzu apūdeņošana, laistīšana
631.347.4 Rotācijas rasiņatāji (lauksaimniecība)

638.167:615.324 Medus izmantošana farmācijā
638.167 Medus izmantošana pārtikā, dzērienos, medikamentos u.c. produktos

Lai novērstu viena temata atspoguļošanu dažādās klasēs, tematu apzīmējošais saliktais indekss jāfiksē. Arī neveidojot saliktus indeksus, iespējams kļūdīties un vienu tematu apzīmēt ar dažādiem indeksiem. It īpaši jāuzmanās 633. un 635. klasē, jo vienas un tās pašas kultūras tiek apskatītas abās, piemēram,

635.21 Kartupeļi
633.49. Kartupeļi
633. klasē kartupeļi apskatīti kā lauka kultūra, bet 635 - kā dārzkopības kultūra.

Piezīme *Šeit iedala šo augu kā lauka kultūru audzēšanas aspektus. Pamatindeksi ir 635.21/.24 palīdz izvēlēties pareizo indeksu.*

Veterinārās zinātnes (agrāk bija medicīnas klase (619)) notācija 636.09
veidota kā speciālais noteicējs, tādēļ to var pievienot jebkurai 636. klasei, piemēram,

636.1.09 Zirgu slimības un to ārstēšana

Lai norādītu slimību, veido kola kombinācijas ar 616 „Klīniskā medicīna. Patoloģija”, piemēram,

636.1.09:616.24 Zirgu plaušu slimības un to ārstēšana

Savvaļas dzīvnieku slimības klasificē ar 591.2 un veterinārās higiēnas jautājumus - ar 614:

614.9 Dzīvnieku veselība. Veterinārā higiēna

614.3 Sanitārā inspekcija un kontrole

614.4 Lipīgu slimību (infekcijas slimību) novēršana un kontrole. Epidēmijas novēršana

64 Mājturība. Mājsaimniecība. Komunālā un sadzīves saimniecība

Klasei par lauksaimniecības produktu ražošanu (63) loģiski seko klase par ēdienu gatavošanu. Bez ēdienu gatavošanas (641/642), klasē apskatīti dažādi mājas darbi - mājokļa iekārtošana (643/645), apģērba darināšana, veļas mazgāšana, gludināšana u.tml., bērnu aprūpe un viesu uzņemšana (646/649). Ar mājturību šajā klasē saprot ne tikai ģimenes saimniecības iekārtošanu un vadīšanu, bet arī komercdarbību - viesnīcu apsaimniekošanu (640.4), sabiedrisko ēdināšanu, veļas mazgātavu darba organizēšanu u.tml. Sniegtas norādes uz tematiski līdzīgām medicīnas, piemēram, 613.2 „Dietoloģija”, higiēnas (614), dzērienu

un pārtikas tehnoloģijas (663/664) u.c. klasēm. Ir līdzīgas, bet ar norādēm savstarpēji nesaistītas klases, piemēram,

646.2 Rokdarbi. Šūšana

ar

745/749 Rūpnieciskā māksla un daiļamatniecība. Lietišķā māksla

Tādēļ vienmēr rūpīgi jāizvērtē gan klasificējamā darba, gan attiecīgās klases konteksts.

64. klasei ir detalizēta .0 noteicēju tabula, kas aptver plašu tematu loku, piemēram, finanses (64.03), sadzīves tehnika (64.06) u.tml. Detalizācijai var izmantot arī defises noteicējus-1/-9 no 62-1/-8 un 66-9.

654 Telekomunikācija un telekontrolē (organizācija, pakalpojumi)

Šī klase apskata telegrāfiju, telefoniju, radio un televīziju (654.1) tikai kā pakalpojumus organizatoriskā aspektā. Elektronikas aspektus klasificē ar 621.39, bet militāros sakarus - ar 623.61, piemēram,

654.19 Pārraidīšana (telekomunikācija)

621.396 Radiosakaru aparāti un metodes (radio)

621.397 Video tehnoloģija. Televīzijas tehnika. Video ierakstīšana, pārraide un reproducēšana. Video iekārtas un tīkli

Klasē var lietot ne tikai noteicējus -1/-9 (no 62-1/-8 un 66-9), bet arī speciālos noteicējus no tabulas 654.0, kurus var lietot visā klasē, piemēram,

654.924.3.04 Defekti automātiskās trauksmes sistēmās pret ielaušanos un zagļiem

654.924.3 Automātiskās trauksmes sistēmas pret ielaušanos un zagļiem

654.04 Kļūdas. Pārtraukumi, kavējumi. Sūdzības. Labojumi

654.197.071 Televīzijas apraides inženieri

654.197 Televīzijas pārraidīšana (apraide)

654.071 Administratīvie dienesti kopumā. Personāls. Inženieri. Operatori

655 Poligrāfiskā rūpniecība. Iespēšana. Izdevējdarbība. Grāmatirdzniecība

Klase apskata poligrāfiskās rūpniecības (655.1), izdevējdarbības un grāmatirdzniecības (655.4) vispārīgos jautājumus.

Darbus par grafiskās reprodukcijas un fotoreprodukcijas mašīnām klasificē ar 681.6, darbus par fotomehāniskajiem procesiem - ar 774, bet fotolitoģrafijas tematus ar - 776. Savukārt jautājumi par dobspiedumu un reljefu veidošanu jāmeklē klasē 777, bet jautājumi par dokumentu apstrādi un datorgrafiku - 004.9. Darbus par lietišķo grafiku mākslas aspektā klasificē ar 76 „Grafiskā māksla. Grafika. Lietišķā grafika”

Klasei ir sava .0 speciālo noteicēju tabula.

656 Transporta un pasta pakalpojumi. Satiksmes organizācija un kontrole

Kopsavilkums

656.1 Ceļu transports

656.2/.4 Dzelzceļa transports. Dzelzceļa kustība

656.6 Ūdens transports

656.7 Gaisa transports. Gaisa satiksme

656.8 Pasta pakalpojumi un organizācija

Ar 656. klasi klasificē darbus par transporta sistēmas organizāciju.

Izvērstā speciālo noteicēju tabula 65.01/.091 satur iedaļas par maršrutiem, pakalpojumiem, tarifiem, satiksmes kustību, pārvaldību un personālu (65.07), negadījumiem, vadīšanas dokumentiem un vēl citiem vispārīgiem jautājumiem. Šos noteicējus var pievienot atsevišķu transporta veidu klašu notācijām, piemēram,

656.2.03 Dzelzceļa transporta tarifi

656.2 Dzelzceļa transports. Dzelzceļa kustība

656.03 Tarifi

656. klases temati daudzviet pārklājas ar citu tehnikas klašu tematiem, it īpaši ar 629 „Transporta inženierija.

Transportlīdzekļi” un 625 „Sauszemes transporta inženierbūvniecība. Dzelzceļu būve. Ceļu būve” . Klasei ir arī tematiska saistība ar tiesību klasēm - jūras, kuģošanas, gaisa un gaisa telpas tiesībām, kā arī ar 351.81 „Satiksmes uzraudzība. Ceļu policija”.

Lai arī piezīmē pie 656.835.91 „Filatēlija. Marku kolekcionēšana” norādīts, ka *Marku kolekcionēšanai kā vaļaspriekam lietot 379.824:656.835*, darbus par marku kolekcijām var klasificēt arī ar 656.835.91. Tomēr, ja bibliotēka vēlas darbus par dažādu priekšmetu kolekcijām grupēt vienuviet aiz 379.824 „Kolekcionēšana (kā hobijs)”, ar notāciju aiz kola apzīmējot kolekcionējamus priekšmetus, tad tai jālieto 379.824:656.835.

657 Grāmatvedība

Klasei ir acīmredzama saistība ar 336 „Finanses” un 347.7 „Komerctiesības”.

Ir daudzi darbi, kas satur gan grāmatvedības jautājumus, gan to reglamentējošos normatīvos aktus. Bibliotēkai ar sistemātiski kārtotu krājumu jāizvēlas, vai šos darbus klasificēt ar grāmatvedības vai tiesību indeksu, apvienojot 657... un 347... ar + zīmi, ar kolu, vai arī 657... pievienojot (094.7).

Tematu saistīšanai un precizēšanai lieto kola kombinācijas, piemēram,

657.922:336.2 Novērtēšanas metodes ietekme uz nodokļu iekasēšanu

657.92 Novērtēšana. Novērtēšanas metodes

336.22 Nodokļi. Nodokļu iekasēšana

658 Uzņēmējdarbības vadība, pārvaldība. Tirdzniecības organizācija

Atšķirībā no 005. klases, kas apskata pārvaldību kā disciplīnu teorētiskā aspektā, 658. klasē koncentrēti ražošanas uzņēmumu vadības jautājumi (finanses, peļņa, tirgvedība, ražošanas organizēšana, iekārtas u.tml.)

Ja klasificēšanā izmanto 658.3 „Cilvēciskās attiecības uzņēmumā”, kuras piezīmē norādīts, ka 658.31/.35 var detalizēt tāpat kā 331.1/.5, tad jāraugās vai šāda satura darbi nav klasificēti ar 331 „Darbs. Nodarbinātība. Nodarbošanās. Darba ekonomika. Darba organizācija” klasēm.

Pastāv liela iespējamība, ka vienāda satura pārvaldības tematikas darbi tiek klasificēti ar dažādiem indeksiem (sistemātiski kārtotā krājumā - novietoti dažādās vietās), jo meklējot tabulās, piemēram, „Personālvadība/ Personāla vadība”, var izgūt šādas notācijas: 005.95; 331.108.2; 35.083.1; 658.310.8. Vajadzīgās izvēlei var palīdzēt vienkāršota atšķiršanas shēma:

005.95	Mācību grāmatas ar šādu un līdzīgiem nosaukumiem Teorētiska satura darbi par personāla vadību jebkurā jomā Darbi par personāla vadību visu veidu organizācijās (t.sk. bezpeļņas) kopumā
331.108.2	Teorētiska satura darbi darbaspēka ekonomikas aspektā Darba attiecības darba ņēmēja skatījumā
35.083.1	Personāla vadība valsts pārvaldes iestādēs
658.310.8	Personāla vadība ražošanas uzņēmumos Darba attiecības darba devēja skatījumā

Precizēšanai var izmantot tabulu 1k. -05 Vispārīgie personu un personas īpašību noteicēji, piemēram,

658.8-051-057.23 Pārdevēju mācekļi

658.8 Tirgzinības. Tirgvedība. Noiets. Pārdošana. Sadale

-051 Pārdevējpersonāls (Personas kā darbības subjekti)

-057.23 Strādnieki, kurus apmāca. Mācekļi

Atsevišķās klasēs, piemēram, klasē 658.8, speciālie .0 noteicēji norādīti piezīmēs.

Detalizēšanai var veidot kola kombinācijas ar dažādu klašu notācijām, piemēram,

658.2:368.1 Iekārtu apdrošināšana

658.2 Iekārtas un mašīnas. Telpas. Celtais, rūpnīcas, fabrikas. Materiāli

368.1 Objektu, īpašumu apdrošināšana

vai 368.1:658.2

Atkarībā no tā, kā bibliotēka vēlas grupēt materiālu, jāizvēlas viens no variantiem.

66 Ķīmijas tehnoloģija. Ķīmijas rūpniecība un radniecīgās rūpniecības nozares

Kopsavilkums

661	Ķīmiķālijas
662	Sprāgstvielas. Eksplozīvas vielas. Kurināmais
663	Rūpnieciskā mikrobioloģija. Rūpnieciskā mikoloģija. Raudzēšana, fermentācijas rūpniecība. Dzērienu rūpniecība. Alkoholisko dzērienu rūpniecība. Tabakas rūpniecība
664	Cietu pārtikas produktu ražošana un konservēšana
667	Krāsu rūpniecības nozares
669	Metalurģija

Lai atšķirtu 66. klasi no 54 „Ķīmija”, ir ļoti svarīgi ievērot katras klases kontekstu. 54. klase ir par ķīmiskām vielām un to sastāvu, bet 66. klase - par ķīmisko procesu rezultātā radītiem produktiem, ķīmisko un metalurģijas produktu rūpniecisko ražošanu, kā arī par lauksaimniecības un citu produktu pārstrādi. Kaut arī 661. klase ietver dažādas ķīmiskas vielas tāpat kā 54. klase, tomēr atšķirošais atslēgvārds ir „ražošana”, piemēram,

546.22 Sērs

661.21 Sēra ražošana

66. klasei ir sarežģīta noteicēju sistēma. Visā klasē var lietot -2/-8 noteicējus no 62-2/-8, izņemot -3, kuru nelieto 661.185 un 662.2, jo šīm klasēm ir -3 ar specifisku, tematam atbilstošu saturu.

Vēl var lietot 66-91/-98 „Ražošanas procesu, uzņēmumu un iekārtu parametri, apstākļi un īpašības (ķīmijas tehnoloģija)”. -9 noteicējus lieto, lai precizētu procesu īpašības vai parametrus, nevis, piemēram, pašus procesus. Savukārt -92... var lietot tikai tad, ja 66.09 iespējas ir izsmeltas.

Visā klasē bez defises noteicējiem var lietot arī 66.01/.09 „Ķīmijas tehnoloģijas speciālie noteicēji”.

Noteicēji

66.03 Materiāli, īpašības, procesi un aprīkojums

66.05 Speciālie procesi un nobeigumi

ir detalizēti tematikai atbilstošās klasēs un tos var uzskatīt par šo klašu speciālajiem noteicējiem.

Jāatšķir process, ko apzīmē noteicējs, no beigu produkta, piemēram,

666.1.053.61 Stikla mehāniska gravēšana

666.281 Gravēti stikli

Pirms lietot .0 noteicējus, vienmēr jāizlasa piezīmes, jo ir daudz atkāpju un izņēmumu nozaru īpatnību dēļ.

Dažās klasēs ir arī apostrofu noteicēji, piemēram, 661.15 „Lauksaimniecības ķīmiķāliju ražošana” - 661.15`1/9 „Konkrētas barības vielas un mikropiedevas”.

Daudzie noteicēji sarežģī saliktu indeksu veidošanu. Biežāk lietotie indeksi sniegti piezīmēs, tomēr situācijās, kad indekss jāveido patstāvīgi, var palīdzēt vienkāršota shēma:

66-2/-8 Iekārtas, aprīkojums

66-9 Procesu īpašības un parametri (ne paši procesi)

66.0 Procesi

66.09 Ķīmiski tehniskās reakcijas. Speciāli ķīmiski un bioķīmiski procesi

Secība indeksā

1) .0 Procesi

2) -9 Procesi īpašības, reaģenti

66.094.3-**926.217** Oksidācija *ar gaisu*

66.094.3 Oksidācija.

66-**926** Neorganiskie *reaģenti*

66-926 sīkāk dalīt tāpat kā 546

546.217 Gaiss

Var veidot kola kombinācijas ar citām klasēm, piemēram,

663.551.5:634.21 Aprikožu brendija ražošana

663.551.5 Speciālu spirtotu dzērienu iegūšana

634.21 Aprikozes. Prunus armeniaca

669 Metalurģija

Arī šajā klasē var izmantot defises noteicējus -2/-8 no 62, bet 669-1 „Metāla vai kausējuma stāvoklis pēc apstrādes veida” ir pielāgots metalurģijas tematikai.

.0 speciālo noteicēju tabula 669.01/.09 „Metalurģiskās īpašības, procesi un aprīkojums” strukturāli atbilst 66.02/.09. Tādēļ visus 66. klases .0 noteicējus var izmantot 669. klases .0 noteicēju tālākai detalizēšanai. Izņēmums ir 669.051/.054, kurus lieto tikai metalurģijas klasē.

Sakausējumi

1. Lai apzīmētu sakausējumus pēc to īpašībām, sakausējumu apzīmējošai notācijai pievieno nepieciešamo .018 (no 669.018) noteicēju, piemēram,

669.14.**018.841** Skābju izturīgi tēraudi.

669.14 Dzelzs sakausējumi ar oglekli (izņemot čugunu). Tērauds kopumā

669.**018.841** Pret skābju iedarbību izturīgi metāli un sakausējumi

2. Lai apzīmētu metāla sakausējumus, metālu apzīmējošai notācijai no 669.2/.8 pievieno noteicēju .055 (no 669.055), piemēram,

669.21.**055** Zelta sakausējumi

669.21 Zelts (metalurģija)

669.**055** Sakausējumi

3. Lai apzīmētu sakausējumus pēc tā sastāva, vienai metālu apzīmējošai notācijai ar pievienotu noteicēju .055 (no 669.055) ar kolu pievieno otru metālu apzīmējošu notāciju, piemēram,

669.21.055:669.22 Zelta un sudraba sakausējumi

669.21 Zelts (metalurģija)

669.21.055 Zelta sakausējumi

669.22 Sudrabs (metalurģija)

Ja sakausējums sastāv no vairāk nekā diviem metāliem, tad pie galveno sastāvdaļu apzīmējošas notācijas ar pievienotu .055 (no 669.055) ar kolu pievieno pārējo metālu notācijas pieaugošā skaitliskā secībā (tādā secībā kā UDK tabulās), piemēram,

669.3.055:669.5:669.6 Vara, cinka un alvas sakausējumi

669.3 Varš (metalurģija)

669.3.055 Vara sakausējumi

669.5 Cinks (metalurģija)

669.6 Alva

4. Lai apzīmētu sakausējumu gan pēc sastāva, gan pēc īpašībām, metālu apzīmējošai notācijai ar pievienotu noteicēju .055 (no 669.055) pievieno nepieciešamo .018 (no 669.018) noteicēju. .0 noteicējus kārtu dīlstošā skaitliskā secībā, (vispirms .055, tad - .018...), piemēram

669.3.055.018.24 Vara sakausējumi kā gultņu metāli

669.3 Varš (metalurģija)

669.3.055 Vara sakausējumi

669.018.24 Gultņu metāli un sakausējumi

67/68 Dažādas rūpniecības, amatniecības nozares un arodi

Kopsavilkums

67 Dažādas rūpniecības nozares, amatniecība un amati

671 Dārgmetālu, dārgakmeņu izstrādājumi

672 Dzelzs un tērauda izstrādājumi kopumā

673 Krāsaino metālu izstrādājumi (izņemot dārgmetālus)

674 Kokmateriāli un kokapstrādes rūpniecība

675 Ādas rūpniecība (ieskaitot kažokādas un mākslīgo ādu)

676 Celulozes, papīra un kartona rūpniecība

677 Tekstilrūpniecība

678 Lielmolekulāro materiālu rūpniecības nozares. Polimērmateriālu ražošana. Gumijas rūpniecība. Plastmasu rūpniecība

679 Dažādi apstrādājamo materiālu rūpniecības nozares

679.7 Kabeļu, trošu un tauvu rūpniecība

679.8 Akmeņu tehnoloģija. Akmeņu rūpniecība

68 Gatavās produkcijas un izstrādājumu rūpniecības, amatniecības nozares un arodi

681 Precīzijas mehānismi un instrumenti. Smalkmehānika

682 Kalšana. Kalēja darbs. Zirgu apkalšana. Dzelzs kalšana ar rokām

683 Būvapkalmi. Dzelzs izstrādājumi. Atslēdznieku darbi. Pudeļu taisīšana. Lampas. Sildierīces

684 Mēbeļu un radniecīgās rūpniecības nozares. Mēbeļu ražošana. Tapsēšana

685 Zirglietas. Apavi. Cimdi. Ceļojuma, sporta, spēļu un cits aprīkojums

686 Grāmatsiešana. Metalizācija. Spoguļu izgatavošana. Rakstāmpiederumi

687 Apģērbu rūpniecība. Apģērbu ražošana. Skaistumkopšana

688 Modes preces. Galantērijas preces. Rotāļlietas. Dekoratīvie izstrādājumi

689 Amatieru rokdarbi. Tehniskie vaļasprieki

67 Dažādas rūpniecības nozares, amatniecība un amati

Visā klasē var lietot defises noteicējus -1/-9 no 62-1/-8 un 66-9, izņemot -1..., kuru nelieto 678, un -2..., kuru nelieto 679.8 „Akmeņu tehnoloģija. Akmeņu rūpniecība”, jo šo klašu tematika ir pārāk specifiska.

Visā 67. klasē var lietot 67.0 noteicējus.

Nepieciešamības gadījumā vienā indeksā var lietot abu veidu noteicējus, piemēram,

674.032.475.4-416.017 Priedes finiera apstrādājamība

674.032.475.4 Pinus. (Priede (dēlis). Sveķu priede)

62-416 Ļoti plāni plakani objekti (mazāk par 0.5 mm)

67.017 Materiālu fizikālās un mehāniskās īpašības, apstrādājamība un derīgums

Lai norādītu produkta materiālu, kā arī citos gadījumos, veido kola kombinācijas, piemēram,

677.53:669.21 Zelta pavedieni

677.53 Metālšķiedras

669.21 Zelts

678.06:621.798 Lielmolekulāro materiālu izmantošana iepakošanā

678.06 Lielmolekulāro materiālu izmantošana

621.798 Iesaiņošana, iepakošana un iepakošanas aprīkojums

vai

621.798: 678.06

atkarībā no bibliotēkā pieņemtās metodikas.

68 Gatavās produkcijas un izstrādājumu rūpniecības, amatniecības nozares un arodi

Visā 68. klasē tāpat kā 67. klasē var lietot defises noteicējus -1/-9 no 62-1/-8 un 66-9, izņemot noteicēju -1, ko nelieto 687, un noteicējus -3 un -6, ko nelieto 681.6 „Grafiskās reprodukcijas mašīnas un aprīkojums. Fotoreprodukcijas mašīnas un iekārtas”.

Klasēm 68 ir katrai savi speciālie .0 noteicēji, nereti pat tikai atsevišķām iedaļām, piemēram,

681.113.1.**033.2** Mājas pulksteņu zvaniņi

681.113.1 Mājas pulksteņi

681.11.03 Detaļas (rokas un sienas pulksteņu izgatavošana)

681.11.**033.2** Akustiskas, dzirdes indikatorierīces

681.2:531.7 Ģeometrisku un mehānisku mērinstrumentu ražošana

681.2 Mērinstrumenti un to ražošana. Svāri. Svēršanas ierīces

531.7 Ģeometrisku un mehānisku lielumu mērīšana: mērinstrumenti

Klases 682/689 ir ar vienkāršu struktūru un to izmantošana klasificēšanā parasti nesagādā grūtības.

Ar kolu var savienot klases, kuras acīmredzami ir saistītas, piemēram, grāmatniecību (686) ar iespiešanu un izdevējdarbību (655), kā arī ar ādas un papīra ražošanu (67).

69 Būvmateriāli. Būvdarbu veikšanas tehnoloģija un process. Būvarods

Par 69. un 624. klases saistību skatīt 624 „Ēku projektēšana un būvniecība kopumā”. 69. klase paredzēta darbiem par būvdarbu praktiskajiem aspektiem, bet 72. klase ”Arhitektūra”- vairāk teorētiska satura darbiem, kas apskata ēku dizaina un stila jautājumus.

Klase ir labi strukturēta un ietver visus ar būvēm saistītus tematus: būvmateriāli (691), ēku daļas un elementi (692), būvarodi (693/694), ēku aprīkojums, apkure, ventilācija, apdare (696/698) un ēku aizsardzība (699). Speciālos .0 noteicējus par vispārīgiem jautājumiem var lietot visā klasē.

Saistot ar kolu dažādas klases, iespējams apzīmēt visdažādākos tematus, piemēram,

692.2:693.5 Betona sienas

692.2 Sienas. Starpsienas

693.5 Betona konstrukciju veidošana

696.4: 697.3 Karstā ūdensapgāde centrālpakurei

696.4 Karstā ūdensapgāde

697.3 Centrālpakure

7 Māksla. Atpūta. Izklaide. Sports

Kopsavilkums

- 7 Māksla. Atpūta. Izklaide. Sports
- 71 Teritoriālā plānošana. Reģionālā, pilsētībūvnieciskā un lauku plānošana. Ainavas, parki, dārzi
- 72 Arhitektūra
- 73 Tēlniecība
- 74 Zīmēšana. Dizains. Lietišķā māksla un daiļamatniecība
- 75 Glezniecība
- 76 Grafiskā māksla. Grafika. Lietišķā grafika
- 77 Fotogrāfija un līdzīgi procesi
- 78 Mūzika
- 79 Atpūta. Izklaide. Spēles. Sports

Speciālie noteicēji

Kopsavilkums

- 7.01 Mākslas teorija
- 7.02 Tehnika. Meistarība (mākslas)
- 7.03 Mākslas periodi, skolas un stili
- 7.04 Mākslinieciskā attēlojuma objekti
- 7.05 Māksla ražošanā, tirdzniecībā, mājās, sadzīvē. Rūpnieciskais, reklāmas dizains
- 7.07 Nodarbošanās un profesijas mākslā
- 7.09 Izstādes, izrādes u.tml.

Šos noteicējus var lietot visā klasē, izņemot 77 „Fotogrāfija”, kurai ir sava noteicēju sistēma.

No tabulas 1d Vispārīgie formas noteicēji visbiežāk lieto noteicējus

(083.82) Inventāra saraksti un katalogi

(083.824) Izstāžu katalogi (īslaicīgu kolekciju saraksti)

7.023 „Materiāli. Materiālu izvēle” precizēšanai var izmantot tabulu 1k. -03 Vispārīgie materiālu noteicēji, piemēram,

7.023-035.437 Zīmēšanas papīrs un dēļi. Akvareļpapīrs. Krītpapīrs

7. klasē izmanto speciālo mākslas periodizāciju, kas atrodama 7.03, nevis tabulā 1g. Vispārīgie laika noteicēji, piemēram, 7.034 „Renesanse”, nevis “654”.

7.032 „Senās pasaules antīkās kultūras. Antīkās pasaules stili” un 7.033/.038 „Stili: no viduslaikiem līdz mūsdienām” var izmantot tabulu 1e. Vispārīgie vietas noteicēji un veidot indeksus, kas attēlo noteikta perioda mākslu dažādās valstīs, piemēram,

7.034.7(44) Baroka māksla Francijā

7.034.7 Baroks

(44) Francija

Speciālo noteicēju var pievienot klases notācijai, piemēram, 72 „Arhitektūra” un veidot indeksu: 72.034.7 „Baroka arhitektūra”, ja nepieciešams, pievienojot vietas noteicēju, piemēram,

72.034.7(450)

vai 72(450)034.7 Arhitektūra - Itālija - Baroks

Ja bibliotēka tomēr izvēlas lietot vispārīgos laika noteicējus 7.03 noteicēju vietā noteiktu iemeslu dēļ (piemēram, lai vienveidotu laika periodu apzīmēšanu visā krājumā - filozofijas, sociālo zinātņu, vēstures u.c.

klasēs), tad šāds metodisks lēmums konsekventi jāievēro visās mākslas klasēs.

Ar 7.04 var apzīmēt mākslas darbos attēlotos objektus un sižetus. Šis noteicējs ir piemērots darbiem, kuru temats neaprobežojas ar noteiktu mākslas veidu, piemēram,

7.046.3:27-312.47 Dievmātes tēls mākslā

7.046.3 Reliģiskie sižeti

27 Kristietība

2-312.47 Dibinātāja/Radītāja ģimene - Māte

Kā visus speciālos noteicējus - tos var pievienot arī kādai mākslas klasei, piemēram,

75.046.3:27-312.47 Dievmātes tēls glezniecībā

Līdzīgi kā 7.04, arī 7.071 "Radošās un izpildītājprofesijas. Profesionāli mākslinieki, izpildītāji, aktieri, mūziķi", var izmantot darbiem par dažādu jomu māksliniekiem kopumā, piemēram,

7(450).071 Itālijas mākslinieki

7.034(450).071.1 Renesanses laika Itālijas mākslinieki

Šo noteicēju var izmantot arī māksliniekiem, kuri darbojušies vairākos mākslas veidos.

71 Teritoriālā plānošana ietilpst klase 712 "Ainavu arhitektūra", kurā apskatīts ne vien dārzu, parku un apstādījumu, bet arī citu koplietošanas teritoriju, piemēram, sporta un rotaļu laukumu, dizains. Detalizācijai var izmantot kola kombinācijas, piemēram,

712.257:371.616 Skolu sporta laukumi

72 Arhitektūra

Arhitektūras klases speciālo noteicēju tabulā 72.0 dažas iedaļas, piemēram, 72.01 "Arhitektūras teorija un filozofija" ir atbilstoši tematam precizēti 7.0 noteicēji, bet citur norādīts, ka *Apakšiedaļas tāpat kā 7.0...*, tādēļ tematu detalizācijai jāizmanto visai klasei kopīgie noteicēji.

Klases struktūras pamatā ir ēkas pēc to funkcionālā lietojuma - dažādas sabiedriskās ēkas (725), t.sk. sakrālās (726), skolu un kultūras iestāžu (727). Klasi noslēdz 728 „Dzīvojamo ēku arhitektūra. Mājokļi. Dzīvokļu būvniecība”.

Klases **73 Tēlniecība** noteicēji organizēti līdzīgi kā arhitektūras klasei.

Jāievēro, ka 737 „Numismātika” apskata monētas un medaļas mākslas aspektā, bet 671.4 - tehniskā aspektā (naudas kalšana). Vēl pamattabulās šis temats atrodams 9. klasē kā heraldikas avots (929.652). Darbus par monētu un medaļu kolekcionēšanu klasificē ar 379.824:737.

Vēl ir klases, kurās numismātikas objekti iedalīti pēc to funkcijas: naudai - finanses (336.74), ordeņiem un medaļām - militārās lietas (351.856.2), administratīvā pārvalde (351.856.2) un darba ekonomika (331.108.54)

Var būt situācijas, kad labāk lietot mākslas veida klases noteicējus, nevis 7.0 speciālos noteicējus. Piemēram,

75.02 Tehnika. Meistarība (glezniecība)

Apakšiedaļas tāpat kā 7. 02

7.021.333 **Freskas**. Gleznošana uz mitra apmetuma

75.052 Sienu glezniecība. **Freskas**. Gleznojumi uz sienām, griestiem utt.

Kaut arī 7.02 freskas apskata kā tehniku, bet 75.05 - kā dažādu objektu apgleznošanas veidu, tomēr labāk lietot 75.052, jo klasificēšanas prakse, lietojot gan 75.052, gan 75.021.333, var izrādīties pārāk sarežģīta.

77 Fotogrāfija un līdzīgi procesi

Fotomākslu klasificē ar 77.04. Tas ir vienīgais noteicējs, kuru var detalizēt tieši tāpat, kā detalizē 7.0, jo pārējie noteicēji ir veidoti atbilstoši fotogrāfijas klases specifikai. 77. klasē fotogrāfija apskatīta visos aspektos, ne tikai kā mākslas veids.

Laikā, kad iznāk daudz darbu par digitālo tehniku fotogrāfijā, indeksu izveidē jāiesaista attiecīgās datortehnikas klases, piemēram, digitālo fotogrāfiju var apzīmēt ar 77.089:004.932

Darbus par fotogrāfiem klasificē ar 77-051

78 Mūzika

Kopsavilkums

780.6	Mūzikas instrumenti un piederumi
780.7	Mūzikas mācīšanas līdzekļi. Citi mūzikas piederumi
781	Mūzikas teorija. Vispārīgi jautājumi
782	Skatuves, teātra mūzika. Opera
783	Baznīcas mūzika. Sakrālā mūzika. Reliģiskā mūzika
784	Vokālā mūzika
785	Instrumentālā mūzika. Simfoniskā mūzika. Instrumentu grupēšana. Ansambļa mūzika
786/789	Mūzika atsevišķiem instrumentiem
786	Mūzika taustiņinstrumentiem
787	Mūzika strikšķināmiem un lociņu stīgu instrumentiem
788	Mūzika pūšaminstrumentiem
789	Mūzika sitaminstrumentiem. Mūzika mehāniskiem mūzikas instrumentiem

780.6/.7 nelieto skaņdarbu klasificēšanai, bet gan darbiem par mūzikas instrumentiem, to uzbūvi un piederumiem, kā arī par metronomu, kamertoni u.c. mehānismiem, kurus izmanto mūzikā.

Darbus par mūzikas instrumentiem un mehānismiem tehniskā aspektā klasificē ar 681.8 „Tehniskā akustika. Mūzikas instrumenti”.

Līdzīgi kā citās mākslas klasēs, arī mūzikas klasēs var izmantot speciālos noteicējus 7.0, bet vairumā iedaļu noteicēju detalizācija un formulējumi ir precīzēti atbilstoši mūzikas specifikai, piemēram,

7.071.1 Radošie mākslinieki. Profesionālie mākslinieki (piem., gleznotāji, skulptori, komponisti)

78.071.1 Radošie mūziķi. Komponisti

7.071.2 Interpretētāji un izpildītājmākslinieki. Aktieri, mūziķi

78.071.2 Izpildītājmūziķi. Diriģenti, instrumentālisti, dziedātāji

Citviet 78.0 noteicēju detalizēšanai jāizmanto 7.0, piemēram,

78.033 Viduslaiku mūzika

78.03 Mūzikas vēstures periodi un fāzes. Skolas, stili un ietekmes

7.033 Viduslaiki

Skaņdarbu klasificēšanai un krājuma organizēšanai var izmantot noteicējus no

tabulas 1 d. Vispārīgie formas noteicēji, it īpaši

(086.7) Audio dokumenti. Skaņu ieraksti. Audiokasetes

(086.8) Video ieraksti

No atkarīgo vispārīgo noteicēju tabulām var izmantot -02 Vispārīgos īpašību noteicējus un -05 Vispārīgos personu un personas īpašību noteicējus, piemēram,

78-027.22 Mūzikas dzīve

78-028.77 Eksperimentālā mūzika

78-028.82 Alternatīvā mūzika

78.089-027.36 Faksimilizdevumi
78.089 Publicētu muzikālo darbu formāts
-027.36 Reprodukcija. Faksimils. Kopija

78.091-027.564.2 Benefices koncerti
7.091 Izrādes, uzvedumi (oriģinālā vidē)
-027.564.2 Labdarības-

78:061]-053.2 Bērnu kori (institūcijas)
061 Organizācijas un citi sadarbības veidi
-053.2 Bērni

78:061]-055.2 Sieviešu kori (institūcijas)
-055.2 Sievietes

78.071.1-055.2 Komponistes
78.071.1 Komponisti
-055.2 Sievietes

782-053.2 Bērnu operas
782 Opera
-053.2 Bērni

Speciālos noteicējus 7.0... var pievienot jebkuram 78. klases indeksam, nepieciešamības gadījumā detalizējot tāpat, kā detalizē 7.0, piemēram,

78.011.26 Populārā mūzika (popmūzika)
7.011.26 Tautas māksla. Māksla tautai, masām

Tautas mūziku kopumā (instrumentālā un vokālā mūzika) klasificē ar 78.031.4,
78.03 papildinot ar
7.031.4 Tautas vai zemnieku māksla

Lai attēlotu noteiktas tautas mūziku, pievieno etnisko noteicēju, piemēram,

78.031.4(=174) Latviešu tautas mūzika

Izņēmuma gadījumos, piemēram, afrikāņu mūzikai, var lietot arī vietas noteicējus -
78.031.4(6) ((6) Āfrika).

Tautas deju mūzika ir deju mūzikas (78.085) pakārtota iedaļa - 78.085.7 „Tautas dejas. Raksturdejas”, bet tautasdziesmas (784.4) ir pakārtotas vokālajai mūzikai (784).

Mūsdienu mūziku (no 19. gs. beigām) - rokenrolu, rokmūziku, kantrī mūziku, smago metālu u.tml. mūziku klasificē ar 78.036.

Ar 78.036.9 klasificē džezu un radniecīgus stilus - džezroku, regtaimu, soulmūziku u.tml. stilus.

Improvizācijas apzīmēšanai veido kola kombinācijas, piemēram,

78.036.9:781.65 Džeza improvizācija
781.65 Improvizācija

Papildinot 78.03 ar 7.036.7 „Ekspresionisms”, iegūst indeksu 78.036.7 „Ekspresionisms mūzikā”, ar kuru var apzīmēt hiphopu, pankroku, repu u.tml. stilus.

Skaņdarbiem indeksus var veidot dažādi. Tomēr ikviena indeksa neatņemama sastāvdaļa ir mūzikas veidu vai formu apzīmējošie noteicēji.

Speciālie noteicēji

78.08 Muzikālu darbu raksturojums, veidi. Mūzikas formas

78.082/.086 Instrumentālu darbu formas

78.082.1 Simfonijas. Koncertsimfonijas

78.082.2 Sonātes. Sonatīnes. Kavātīnes

78.082.4 Koncerti

Concerti grossi

78.083 Mazās formas (mūzika)

78.083.3+78.083.2 Tokātas un fūgas

78.084 Marši

Ja nepieciešams detalizēt, var veidot kola kombinācijas, piemēram,

78.084:392.5 Kāzu marši

392.5 Laulības. Kāzas

78.084:393.92 Sēru marši

393.92 Bēres

78.084:785.13 Militārie marši

785.13 Militārā mūzika

78.085 Deju mūzika

Piemērs:

785.12.085.2 Polkas pūšaminstrumentu orķestrim

785.12 Mūzika pūšaminstrumentu orķestriem

78.085.2 Senas balles dejas. Polkas

78.087.1/.4 Formas saistībā ar lietotajiem instrumentiem

78.087.5 Mācību un vingrinājumu darbi

Vingrinājumi. Gammas. Etīdes

78.087.6 Vokālā mūzika

78.087.68 Kora mūzika

78.087.681 Bērnu kori

78.087.684 Jauktie kori

78.088 Transkripcijas, aranžējumi citiem instrumentiem vai balsij

78.088 Aranžējumi, piemēram,

78.086.1.088 Uvertīras, aranžējumi

78.087.683.088 Vīru kori, aranžējumi

78.089 Publicētu muzikālo darbu formāts

Nošu izdevumi.

78.089.1 Libreti

782.089 Operu libreti

782.8.089 Operešu libreti

792.026 Lugu manuskripti. Libreti. Muzikāli darbi skatuvei

Libretu var uzskatīt arī par daiļdarbu. Tad tos klasificē ar 82-293 „Muzikālā drāma. Libreti”, piemēram,

821.174-293 Latviešu literatūra-Muzikālā drāma. Libreti

Libretu apzīmēšanai var veidot arī formas noteicēju (0:82-293)

78.089.6 Partitūras, balsis
78.089.7 Klavieru redukcijas
78.09 Izrādīšanas vai pasniegšanas veidi
78.091 Koncerti, koncertu cikli
78.091.5 Pirmuzvedumi. Pirmizrādes. Premjeras
7.091.5 Iepazīstināšana ar jaunu darbu. Pirmuzvedumi. Pirmizrādes.

Vienā indeksā var apvienot vairākus speciālos noteicējus, piemēram,

78.089.6.087.612 Partitūras un balsis sievietes balsij
78.089.6 Partitūras, balsis
78.087.612 Sievietes balsij

Var lietot gan 78.0 noteicējus, gan arī veidot ar tiem kola kombinācijas. Ja noteicēju notācijas lieto kola kombinācijās, tad jānosaka primārais jeb pirmais un sekundārais kārtojuma elements indeksā (krājumā, rādītājā u.tml.). Ja primārais ir mūzikas veids, bet sekundārais - izpildījuma veids, tad veido kola kombinācijas atbilstoši shēmai:

[mūzikas veids (ko izpilda)]: [izpildījuma veids (kas izpilda)], piemēram,

782:78.087.684 Operas: jauktais koris
782 Operas
78.087.684 Jauktais koris

783:78.087.682 Garīgā mūzika: sieviešu koris
78.087.682 Sieviešu kori

Ja izvēlas veidot šāda veida kola kombinācijas, tad ar 78.087.68 apzīmē krājumus, kas satur dažādu mūzikas veidu un žanru skaņdarbus korim.

Ja par primāro izvēlas izpildījuma veidu, tad ar kolu pievieno mūzikas veida notāciju.

Instrumentālās mūzikas (785) un atsevišķiem instrumentiem komponētas mūzikas (786/789) klasēs lieto kola kombinācijas, ja nepieciešamo tematu nevar attēlot ar speciālo noteicēju palīdzību, piemēram,

785.6:787.1 Koncerts vijolei (koncerts kā skaņdarbs, nevis priekšnesums)
787.1 Vijole

786.8:785.72 Mūzika akordeonu duetam
786.8 Mūzika akordeonam
785.7 Kamermūzika. Mūzika instrumentāliem ansambļiem
785.72 Dueti

787.1.087.2:786.2 Skaņdarbi vijolei ar klavierpavadījumu
78.087.2 Solo instrumentam ar pavadījumu (izņemot pavadījumu ar orķestri)
786.2 Klavieres

Elektroniskajos katalogos gan mūzikas, gan izpildījuma veidu apzīmējošus indeksus var pievienot bibliogrāfiskajiem ierakstiem kā atsevišķus pieejas punktus, neveidojot kola kombinācijas.

Nepieciešamības gadījumā var veidot kola kombinācijas arī ar citu klašu notācijām. Šādi veidotus visu klašu indeksus saglabā nemainītā formā arī elektroniskajos katalogos. Piemēri:

784.7:791 Dziesmas no kinofilmām
791 Kinofilmas

784.7:792 Dziesmas no teātra izrādēm

78:7.097 Mūzika televīzijā

7.097 Televīzijas pārraides (piem., filmu, baletu, teātra izrāžu)

78:070 Mūzikas žurnālistika, publicistika

070 Žurnālistika

79 Atpūta. Izklaide. Spēles. Sports

Kopsavilkums

791 Kinematogrāfija. Filmas (kinofilmas)

792 Teātris. Skatuves māksla. Dramatiski uzvedumi

793 Sabiedriskas izklaides un izpriecas. Kustību māksla. Deja

794 Galda spēles (balstītas uz domāšanu, veiklību un veiksmi)

796 Sports. Spēles. Fiziskā kultūra

798 Jāšana un braukšana. Zirgu un citu dzīvnieku sports

799 Makšķerēšana. Medības. Šaušanas sports

Klase tematiski sasauca ar 379.8 „Brīvai laiks” un etnoloģijas klasi 394 „Sabiedriskā dzīve”, kā arī atsevišķām mūzikas un literatūras klasēm.

Visā klasē var izmantot 7. klases .0 speciālos noteicējus, kuru detalizācija un formulējumi pietuvināti attiecīgās klases tematikai. Ja tiek izmantoti citi detalizācijas līdzekļi, to lietojums ir norādīts piezīmēs.

Klasēs 796/799 izmanto .0 noteicējus, kas izstrādāti atbilstoši sporta tematikai un kuru uzskaitījums atrodams 796. klases sākumā.

Kinofilmu klase (791) ir pēc fasetklasifikācijas principiem veidota klase ar saviem speciālajiem defises noteicējiem, kas ietver filmu un tēlu veidus. Pamattabulas satur detalizētu filmu žanru un tematu uzskaitījumu, kā arī tematus, kas apskata filmu saistību ar estētiku, sabiedrību un izglītību.

Var izmantot noteicējus no tabulas 1k. -05 Vispārīgie personu un personas īpašības noteicēji. Klasē 791.6 „Kinorūpniecība” tiem ir īpaša loma, jo aizstāj citās klasēs lietotos .07 noteicējus, piemēram,

791.631-051 Filmu producenti

791.633-051 Režisori

Notāciju 791.635 „Tēlotāji”, ja nepieciešams, var pakārtot tālāk ar -051”Personas kā darbības subjekti”, iegūstot indeksu 791.635-051 „Aktieri”. Lai precizētu lomas veidu, var veidot kola kombināciju, piemēram,

791.635:792.028.57 Masu skatu dalībnieki kino.

792.028.57 Mazāksvarīgas lomas. Lomas bez teksta, masu skatu dalībnieki, statisti.

Klasēs, kur tas īpaši norādīts, var izmantot arī 7.0 noteicējus, piemēram, 7.091 „Izrādes, uzvedumi (oriģinālā vidē)”, veidojot indeksu:

791.635.091.1 Tēlotāju atlase kino

7.091.1 Noklausīšanās. Kandidātu vai pretendentu klausīšanās un pārbaude.

791. klasē var izmantot arī noteicējus no tabulas 1d. Vispārīgie formas noteicēji, piemēram, (049.32) „Filmu recenzijas”, kā arī no tabulas 1g. Vispārīgie laika noteicēji, piemēram, 791.11”189” Mēmais kino 19. gs. 90. gados.

Kombinēšanas piemērs

791.43:791.221.6-053.6 Vardarbīgu filmu ietekme uz jauniešiem

791.43 Filmu ietekme uz skatītājiem

791.221.6 Varmācība
-053.6 Jauni cilvēki. Jaunieši. Pusaudži

792 Teātris. Skatuves māksla. Dramatiski uzvedumi

Šajā klasē tāpat kā citās mākslas klasēs var izmantot atbilstoši specifikai precizētus 7.0 noteicējus, piemēram,

792.21.051 Traģēdijas iestudējums brīvdabas teātrī
792.21 Traģēdijas (teātra māksla)
792.051 Brīvdabas teātri. Pārvietojamie, mobilie teātri

Klase 792 jāatšķir no 82-2 „Drāma (literatūra)”. Piemēram, kritiska satura darbu par Šekspīra lugu iestudējumiem Latvijas teātros klasificē ar 792, bet literatūrvēsturisku vai literatūrkritisku darbu par Šekspīra lugām - ar literatūras klases indeksu. Tāpat ar 792.54 klasificē darbus par operu iestudējumiem, bet ar 782 - opermūziku vai darbus par to.

Nepieciešamības gadījumā var veidot arī kola kombinācijas, piemēram,

792.82:687.16 Baleta kostīmi
792.82 Baleta inscenējumi
687.16 Teātra un kino kostīmi. Skatuves, filmu, televīzijas apģērbi

796 Sports. Spēles. Fiziskā kultūra

Sporta klasei ir izvērsti un detalizēti speciālie noteicēji .01/.09, no kuriem tikai nedaudziem - .07 un .09 - ir tematiska saikne ar 7.0. Šos noteicējus var izmantot arī 797. un 798. klasē.

Kombinēšanas piemēri

796.83.011.5 Godīgas spēles principi boksā
796.83 Bokss
796.011.5 Sporta ētika. Godīga spēle

797.2.022.7 Peldēšanas sporta apģērbs
797.2 Peldēšana
796.022.7 Sporta apģērbs

796.325.063 Volejbola noteikumi
796.325 Volejbols
796.063 Noteikumi un nolikumi

Ar speciālo noteicēju palīdzību iespējams apzīmēt sporta veidus, kuri nav iekļauti tabulās, piemēram,

796.72.093.52 Spīdvejs
796.72 Motociklu sports
796.093.52 Slēgtos trekos

Var veidot arī kola kombinācijas, piemēram,

798.9:636.596 Pasta baložu ātrumsacensības
798.9 Citas dzīvnieku sacīkstes, piem., putnu
636.596 Baloži

8 Valoda. Valodniecība. Literatūra

Kopsavilkums

8 Valoda. Valodniecība. Literatūra
80 Kopīgie valodniecības un literatūras jautājumi. Filoloģija
81 Valodniecība un valodas
82 Literatūra
[83/89]

8. pamatklaše ietver valodniecību un literatūru. Valodniecība sākotnēji aizņēma UDK 4. pamatklasi, bet jau 1963. gadā to iekļāva 8. pamatklasē un pagājušā gadsimta 90. gados pārveidoja atbilstoši fasetklasifikācijas principiem. Notācijas no pamattabulām 811 un 812, vispārīgie valodu noteicēji =1/=9 un speciālie noteicēji ir neatkarīgas fasetes, kuras klašu robežās var brīvi kombinēt pēc vajadzības.

Ar klasi 80 klasificē filoloģijas (valodniecība un literatūrzinātne kopumā) vispārīgus jautājumus.

80 var precizēt ar etnisko grupu vai tautību, piemēram,

80(=17) Baltu filoloģija

80(=174) Latviešu filoloģija

Ar 801.6 „Prosodija (versifikācija): metrs un pantmērs, ritms, atskaņas un dzejas forma” klasificē vispārīgus un ar konkrētu valodu nesaistītus darbus. 801.6 var pievienot ar kolu konkrētas valodas valodniecības vai literatūras indeksiem, piemēram,

821.174-1:801.66 Atskaņas latviešu dzejā

821.174-1 Latviešu literatūra. Dzeja

801.66 Atskaņas

81 Valodniecība un valodas

Šajā klasē klasificē tikai valodniecībai veltītus darbus. Specifiskus valodniecības tematus klasificē ar 81, precizējot ar speciālajiem noteicējiem.

Valodniecības klasei ir 3 speciālo noteicēju tabulas:

81-11/-26

81`01/`08

81`1/`4

Ja klasificējamā darbā apskatīti vispārīgi un ar konkrētu valodu vai valodu grupu nesaistīti valodniecības jautājumi, tad speciālos noteicējus 81-11/-26 un 81`1/`443 pievieno 81. klasei. Ja valodniecības jautājumi apskatīti konkrētas valodas vai valodu grupas kontekstā, tad speciālos noteicējus pievieno attiecīgās valodas notācijai 811. klasē.

Defises noteicēji:

81-11 Valodniecības skolas un virzieni

81-13 Valodniecības metodoloģija. Metodes un paņēmieni

81-2 Valodu raksturojošās pazīmes

81-2 lieto, ja jāapzīmē pirmatnējo un civilizēto tautu valodas, dzīvās vai mirušās valodas, kā arī valodas, kurām nav savas rakstības, un literārās valodas.

Apostrofa noteicēji:

81`01/`08 Valodas izcelsme un attīstības periodi. Attīstības stadijas

Ar šiem noteicējiem var apzīmēt valodas seno (01), klasisko (02), viduslaiku (04) un jauno (06) laiku

periodu, kā arī atjaunotu valodu (08). Tos lieto tikai konkrētām valodām 811. klases iedaļās, piemēram,

811.111`01 Senangļu valoda

811.111 Angļu valoda

81`01 Senais periods. Arhaiskais periods (valodniecība)

`03, `05, `07 un `09 lieto tikai noteiktām valodām, piemēram, latīņu, grieķu, ebreju un ēģiptiešu.

81`1/`44 Vispārīgā valodniecība. Valodniecības nozaru jautājumi un aspekti

Kopsavilkums

81`1 Vispārīgā valodniecība

81`2/`44 Valodniecības nozaru jautājumi un aspekti

81`22 Vispārīgā zīmju teorija saistībā ar valodniecību. Semioloģija. Semiotika

81`23 Psiholingvistika. Valodas psiholoģija

81`24 Praktiskās valodu zināšanas

81`242 Dzimtā valoda. Dzimtās valodas runātāji

81`243 Svešvaloda. Iegūtā, apgūtā valoda. Otrā valoda. Citvalodīgie

81`25 Tulkošanas teorija

81`27 Sociolingvistika. Valodas lietojums

81`32 Matemātiskā lingvistika

81`322 Datorlingvistika

81`33 Lietišķā valodniecība

81`34 Fonētika. Fonoloģija

81`35 Grafētika. Ortogrāfija. Pareizrakstība

81`36 Gramatika

81`37 Semantika

81`38 Vispārīgā stilistika

81`42 Teksta lingvistika. Diskursa analīze

81`44 Tipoloģiskā valodniecība (valodu klasifikācija un tipoloģija)

Speciālos noteicējus 81-11... var pievienot 81`1/`443, piemēram,

81`36-112 Vēsturiskā gramatika

81`36 Gramatika

81-112 Diahroniskā valodniecība (vēsturiskā valodniecība)

Ja nepieciešams precizēt, var veidot kola kombinācijas, piemēram,

81`276.5:378.18 Studentu slengs

81`276.5 Profesionālie slengi, žargoni

378.18 Studentu dzīve, tradīcijas u.tml.

Lai apzīmētu valodniecības attiecības ar citām nozarēm, izmanto kola kombinācijas, piemēram,

81:1 Lingvistiskā filozofija

81:39 Etnolingvistika

81:572 Valodas un antropoloģija

811 Valodas

Vispārīgos valodas noteicējus =1/=9 lieto, lai apzīmētu, **kādā valodā** ir katalogizējamais darbs. Ar 811 klasificē darbus **par valodu**.

Vispārīgais valodas noteicējs, kura simbols vienādības zīme (=) aizstāta ar punktu (.) ir valodas indeksa sastāvdaļa. Piemēram, lai klasificētu darbu par krievu valodu, notācijai 811 „Valodas” pievieno valodas

noteicēju =161.1 „Krievu valoda”, un vienādības zīmes vietā raksta punktu. Rezultātā iegūst indeksu 811.161.1 Krievu valoda.

Atsevišķu valodu vai valodu grupu detalizēšanai izmanto noteicējus `0/`44 un/vai -2/-26 no 81, piemēram,

811.174`221.2 Latviešu zīmju valoda

=174 Latviešu valoda

81`221.2 Mīmikas un žestu valodas

Vienai notācijai var pievienot vairākus noteicējus, piemēram,

811.124`02`36 Klasiskās latīņu valodas gramatika

=124 Latīņu valoda

81`02 Klasiskais periods (valoda)

81`36 Gramatika

Var pievienot vispārīgos formas un personu noteicējus, piemēram,

811.174`243 (075.2) Latviešu valoda mazākumtautību pamatskolā

81`243 Svešvaloda. Iegūtā, apgūtā valoda. Otrā valoda. Citvalodīgie

811.174`243 Latviešu valoda kā svešvaloda

(075.2) Mācību grāmatas pamatskolai

811.162.1`276.3-053.5 Poļu skolēnu valoda

=162.1 Poļu valoda

81`276.3 Konkrētu vecumposmu vai dzimumu valoda

-053.5 Skolas vecuma bērni (kopumā)

Parasti **vārdnīcas** apzīmē ar formas noteicēju (038), piemēram, 54(038) Ķīrijas vārdnīca. Nepieciešamības gadījumā pievieno arī valodu - 54(038)=174 „Ķīrijas terminu vārdnīca latviešu valodā”.

Leksikoloģija ir valodniecības nozare, kas pēta vārdu nozīmi un krājumu, bet leksikogrāfija - vārdnīcu sastādīšanu. Tādēļ jebkāda veida vārdnīcas jāattēlo arī ar valodniecības indeksu 81`374 „Leksikogrāfija. Vārdnīcu sastādīšana un saturs”, detalizējot kā norādīts tabulās. Ķīrijas terminu vārdnīcai latviešu valodā jāpiešķir gan 54(038)=174, gan 811.174`374.26:54. Atbilstoši sava krājuma specifikai bibliotēka var izvēlēties lietot tikai vienu no abiem indeksiem.

Divvalodu vārdnīcām otru valodu pievieno kā valodas noteicēju, piemēram,

811.174`374.8-022.215=511.113 Latviešu-igauņu vārdnīca

811.174 Latviešu valoda

81`374.8-022.215 Divvalodu vārdnīcas

-022.215 Divi. Divkāršs. Dubults. Binārs. Pāris. Divpusējs

=511.113 Igauņu valoda

82 Literatūra

Ar 82 klasificē darbus par literatūru kopumā. Var lietot vispārīgos noteicējus un kola kombinācijas, piemēram,

82(091) Literatūras vēsture kopumā

82:1 Literatūrfilozofija

82:111.852 Literatūras estētika. Literārā gaume

82:176.8 Literārā ētika. Ieskaitot: plaģiāts

82. klasē ir trīs veidu speciālie noteicēji:

82`0

82.0

Tos galvenokārt lieto atsevišķu valodu literatūras iedaļās, bet tos var pievienot arī tieši 82, ja klasificējamā darbā nav apskatīta konkrētas valodas literatūra, piemēram,

82-2.09 Dramatisko darbu kritika.

821 Atsevišķu valodu literatūras

Klasificējot daiļliteratūru, galvenais kritērijs ir valoda, kādā daiļdarbs sarakstīts. Ja neskaita atsevišķus gadījumus (piemēram, Nabokovs, kas rakstījis gan krievu, gan angļu valodā), rakstnieks parasti raksta vienā valodā, kas arī nosaka viņa darbu piederību noteiktas valodas literatūrai.

Līdzīgi kā valodniecības, arī literatūras indeksus veido notācija no pamattabulām 821 un vispārīgais valodas noteicējs =1/=9. Noteicēju, kuram vienādības zīme (=) tiek aizstāta ar punktu, iekļauj noteiktu literatūru apzīmējošā indeksā, piemēram,

821.111 Angļu literatūra (821 + =111)

Lai apzīmētu, piemēram, amerikāņu literatūru, pievieno vietas noteicēju 821.111(73) „Angļu literatūra - Amerikas Savienotās Valstis”.

Ar 82.0 klasificē literatūras teoriju:

82.02 Literārās skolas, virzieni un kustības

82.09 Literatūras kritika. Literatūrkritika. Literatūrzinātne

82.091 Salīdzināmā (salīdzinošā) literatūrzinātne. Salīdzinošā literatūra

Literārās skolas un virzienus detalizē ar vispārīgajiem laika un vietas noteicējiem.

82`0 ir līdzīga funkcija kā valodniecībā 81`01/`08:

82`0 Literatūras rašanās un attīstības periodi. Attīstības stadijas

82`01 Senie vai agrīnie periodi. Senākās formas

82`04 Vidējais periods. Viduslaiki

82`06 Jaunāko laiku (mūsdienu) periods (literatūra)

Defises noteicēji 82-1/-9, kas apzīmē literāro formu vai žanru, ir visnozīmīgākie noteicēji daiļliteratūras klasificēšanā.

Speciālie noteicēji

Kopsavilkums

82-1 Poēzija. Poēmas. Dzeja

82-2 Drāma. Dramaturģija. Lugas

82-3 Proza

82-31 Romāni. Garie stāsti

82-9 Pārējie žanri

82-95 Kritika kā literārais žanrs. Recenzijas. Literatūras apskati

Kombinēšanas piemēri

821.111-1 Angļu literatūra - Dzeja

821.174-2 Latviešu literatūra - Drāma

821.161.1-31.09 Krievu literatūra - Romāni - Kritika

821.111(540)-1 Angļu literatūra Indijā - Dzeja

821.111(540)-3=112.2 Angļu literatūra Indijā - Proza - Tulkojumi vācu valodā

9 Ģeogrāfija. Biogrāfijas. Vēsture

Kopsavilkums

9	Ģeogrāfija. Biogrāfijas. Vēsture
902/908	Arheoloģija. Aizvēsture. Vēsturisko laikmetu kultūras paliekas. Pētījumi par noteiktu teritoriju
91	Ģeogrāfija. Zemes un atsevišķu valstu pētīšana
[92]	
929	Biogrāfiski un līdzīga satura pētījumi
93/94	Vēsture
930	Vēstures zinātne. Historiogrāfija
94	Vispārīgā vēsture
[95/99]	

Līdzīgi kā 8., arī 9. pamatklaše ir veidota atbilstoši fasetklasifikācijas principiem. Notācijas no pamattabulām un noteicēju tabulām 1e. Vispārīgie vietas noteicēji un 1g Vispārīgie laika noteicēji ir neatkarīgas fasetes, kuras pēc vajadzības var brīvi kombinēt.

Arheoloģijā (902) var izmantot arī tabulu 1k. -03 Vispārīgie materiālu noteicēji un vēsturē (94) - tabulu 1f. Vispārīgie rasu, etnisko grupu un tautību noteicēji.

Turklāt visā pamatklasē vēl lieto tabulu -05 Vispārīgie personu un personas īpašību noteicēji un 1d. Vispārīgie formas noteicēji.

902 Arheoloģija

Klaše paredzēta darbiem par arheoloģiju kā zinātņu nozari, kuros aprakstīti arheoloģiski pētījumi, metodes un tehniskie paņēmieni, kā arī konkrēti vai konkrētu veidu izrakumi. Vēsturiska, etnogrāfiska u.c. satura darbus, kuros arheoloģiskas izpētes rezultāti izmantoti kā avoti, klasificē ar attiecīgo nozari, parasti - aizvēsturi (903), vēsturi (94), etnogrāfiju (39), reliģiju (2) un antropoloģiju (572). Piemēram, darbus par izrakumiem Ēģiptē klasificē ar 902(32). Ja arheoloģiskie atklājumi izmantoti vēsturiska satura darbā, tad klasificē ar 94(32) „Ēģiptes vēsture”, darbu par Senās Ēģiptes bērnu rituāliem klasificē ar 393(32), bet darbu par Ēģiptes reliģiju - ar 251(32) u.tml.

Ja nepieciešams, arheoloģijas izpētes objektu var attēlot ar kola kombināciju, piemēram,

902:27-23 Bībeles arheoloģija

Klaše 903 Aizvēsture. Aizvēsturisko laiku paliekas, drupas, artefakti apskata antikvitātes kā noteiktu aizvēstures laikmetu un kultūru izpētes objektus.

Aizvēsture ir vēstures periods, par kuru nav rakstisku liecību un izrakumos atrastie objekti ir vienīgie laikmeta liecinieki.

903. klašes fasetveida struktūra sīkāk aprakstīta iedaļā „Pēc fasetklasifikācijas principiem veidotas klašes”.

Klaše 903 un tematiski līdzīgā 904. klaše ir cieši saistīta ar 7.031 „Aizvēsturiskā māksla. Primitīvā māksla”.

Darbus, kuros apskatītas tikai pašas antikvitātes - senlietas un senatnes pieminekļi, klasificē ar **904 Vēsturisko laikmetu kultūras paliekas**. Vārds „kultūra” jāsaprot plašā nozīmē, un vēsturiskie laikmeti ietver arī jaunus laikus.

Klasē ir tikai viena pamattabulu notācija, tādēļ detalizācijai izmanto kola kombinācijas. Piemēri:

904:72 Vēsturiskie arhitektūras pieminekļi

904:725.826 Stadionu, amfiteātru u.tml. būvju paliekas

904:621 Seni mehānismi un darbarīki

908 Pētījumi par noteiktu teritoriju. Pētījumi par apvidu/vietu, reģionu

Ar 908 klasificē daudznazaru pētījumus par noteiktu teritoriju. Šādi darbi teritoriju apskata ģeogrāfijas, vēstures, etnoloģijas, kultūras, ekonomikas u.c. nozaru aspektā **kopumā**. Darbus, kuros dominē vēsturisks temata izklāsts, klasificē ar 94 „Vēsture”, bet ja galvenais ir ģeogrāfiska teritorijas izpēte, tad - ar 913

„Reģionālā ģeogrāfija”. Precizē ar vietas noteicējiem (3/9).

Latvijā tradicionāli 908. klases nosaukumā lieto terminu „Novadpētniecība”. Šāds formulējums ir pareizs, ja ar 908(...) klasificē darbus par teritoriju, kas mazāka par valsti, un satur vispārīga satura materiālus par novadu kopumā. Jāievēro nosacījums, ka novada etnogrāfiju, reliģiju, kultūru, vēsturi u.tml. jāklasificē ar attiecīgo jomu apzīmējošu indeksu, pretējā gadījumā būs grūti novērst līdzīga satura darbu klasificēšanu ar dažādu klašu indeksiem. Sevišķi svarīgi atšķirt novada vēsturi no novadpētniecības. Tā kā tas var būt sarežģīti, bibliotēkas mēdz 908(...) vietā lietot 94(...) un ar 908 klasificēt tikai novadpētniecības teoriju.

91 Ģeogrāfija. Zemes un atsevišķu valstu pētīšana. Ceļojumi. Reģionālā ģeogrāfija

91. klasei ir tematiska saistība ar:

308 Sociogrāfija. Sabiedrības aprakstošie pētījumi (gan kvalitatīvie, gan kvantitatīvie)

528 Ģeodēzija. Topogrāfija. Fotogrammetrija. Attālā izpēte. Kartogrāfija

55 Zemes zinātnes. Ģeoloģijas zinātnes

Klasē **910 „Vispārīgie jautājumi. Ģeogrāfija kā zinātne. Izpēte. Ceļojumi”** un apakšklasēs ģeogrāfija tiek apskatīta galvenokārt kā zinātnes nozare. Arī 910.4 „Atklāšanas ceļojumi”, bet to dažkārt mēdz traktēt plašāk, attiecinot uz konkrētiem ceļojumiem pa konkrētām zemēm. Tādējādi ceļojumi tiek mākslīgi norobežoti no līdzīga satura darbiem 913(...) „Reģionālā ģeogrāfija”, kas nereti atšķiras vienīgi ar informācijas pasniegšanas veidu.

Ar 910.4 var klasificēt darbus, kuru izpētes objekts ir pati ceļošana (ekspedīcijas), vai arī ceļošanas veids, piemēram,

910.4:796.5 Ceļojumi kājām, alpīnisms, dzīvošana teltīs

910.4(100) Pasaules ceļojumi

910.4(26) Jūras ceļojumi

Fiziskā ģeogrāfija (911.2) ir ģeogrāfijas nozare, kas pēta dabu noteiktā ģeogrāfiskā vidē. Tādēļ, lai klasificētu, piemēram, zooģeogrāfiju, fitoģeogrāfiju u.c. nozares, ir jāveido kola kombinācijas ar 5. pamatklases notācijām, piemēram,

911.2:581.9 Fitoģeogrāfija

911.2:591.9 Zooģeogrāfija

911.2:556 Hidroģeogrāfija

Var izmantot arī fiziogēogrāfiskos noteicējus (Tabula 1e.), piemēram,

911.2(211.7) Tundra

911.2(253) Džungļi

Cilvēka (kultūras) ģeogrāfija (911.3) pēta cilvēku un ģeogrāfiskās vides mijiedarbību un kultūras, sociālās, saimnieciskās un politiskās parādības noteiktā telpā. Nozares var veidot ar kola kombinācijām, piemēram,

911.3:316 Sociālā ģeogrāfija

911.3:32 Politiskā ģeogrāfija

911.3:33 Ekonomiskā ģeogrāfija

Kaut arī teorētiski notācijās kola abās pusēs var mainīt vietām, piemēram 33:911, tomēr pareizāk visas ģeogrāfijas nozares klasificēt ar ģeogrāfijas indeksu.

Kola kombinācijas var veidot jebkuras klases precizēšanai, piemēram,

911.375.4:378.4 Universitāšu pilsētiņas

911.375.4 Pilsētas atbilstoši to funkcionālai nozīmei

Globusus, kartes, atlantus u.c. kartogrāfiskos materiālus var klasificēt ar 912.43, tālāk detalizējot tāpat kā formas noteicējus (084/086). Ar šādi veidotiem indeksiem iespējams ļoti precīzi attēlot kartogrāfisko materiālu formu. Izmantojot defises noteicējus, kartes var detalizēt pat atbilstoši to mērogam, piemēram,

912.43-12 Kartes mērogā no 1:5 000 līdz >1:20 000.
(084.3-12) 1:5 000 līdz >1:20 000.

Tomēr šāds kartogrāfisko materiālu dalījums ir maz izplatīts, jo bibliotēkas uzskata, ka lielāka nozīme ir karšu dalījumam pēc to lietojuma nozarēs, piemēram, Latvijas ceļu atlantam veido indeksu

912.43:625.711.3](474.3)

vai

625.711.3(474.3)(084.3)

627.711.3 Ceļi, kas paredzēti galvenokārt motorizētiem transportlīdzekļiem.

Līdzīgi var attēlot arī meteoroloģiskās (912.43:551.5 vai 551.5(084.3)), politiskās u.c. kartes.

Reģionālā ģeogrāfijas (913) indeksus veido pamattabulu notācijai 913 pievienojot noteicējus no tabulas 1e. Vispārīgie vietas noteicēji.

Kombinēšanas piemēri

913(100) Pasaules ģeogrāfija

913(26) Jūru un okeānu ģeogrāfija

913(3) Antīkās pasaules ģeogrāfija

913(4) Eiropas ģeogrāfija

913(474.3) Latvijas ģeogrāfija

913(7/8) Amerikas ģeogrāfija

913(73) Amerikas Savienoto Valstu ģeogrāfija

Tradicionāli atsevišķu valstu ceļvežus klasificē ar 913(...)(036). Tā kā ceļveži parasti ir universāla satura uzziņu līdzekļi par kādu vietu un ietver informāciju par vietas ģeogrāfiju, vēsturi, kultūru, arhitektūru, valsts iekārtu, etnoloģiju, valodu u.tml., tad klase 913 precīzi neatspoguļo darbu saturu. Līdzīgi kā universāla satura enciklopēdijas un periodiskos izdevumus, ceļvežus var klasificēt ar formas noteicēju (036), pievienojot vietas noteicēju kā otru elementu. Ja bibliotēka vēlas visus universāla satura darbus, kuriem galvenais izguves elements ir vieta, piemēram, bibliogrāfiskos līdzekļus, dažādus uzziņu līdzekļus - rokasgrāmatas, ceļvežus, apkopot vienuviet, tad var klasificēt ar vietas noteicēju, piemēram, (474.3) „Latvija”, (474.363) „Limbaži. Limbažu reģions”, (443.611) „Parīze”, pievienojot formas noteicēju kā otru elementu.

929 Biogrāfiski un līdzīga satura pētījumi

Kopsavilkums

929.5 Ģenealoģija

929.6 Heraldika

929.7 Muižniecība, dižciltība. Tituli. Pēri

929.9 Karogi. Standarti

Visas biogrāfijas var sakopot 929. klasē, līdzīgi kā kartes - 912.43. Tomēr parasti izmanto formas noteicēju (092), kuru pievieno tās nozares klasei, kuru pārstāv persona. Bibliotēkai jāizvēlas viena no metodēm.

Arī tad, ja bibliotēka konsekventi izmanto (092), 929. klase ir nepieciešama biogrāfiju krājumu (dažādas nozares pārstāvošu personu biogrāfiju) klasificēšanai. Tipisks piemērs - „Kas ir kas ...” veida uzziņu līdzekļi. Piemēram, *Kas ir kas Latvijā : 2000 : biogrāfiskā enciklopēdija* klasificē ar 929(474.3)(031)

930 Vēstures zinātne. Historiogrāfija

Kopsavilkums

930.2 Vēstures metodoloģija. Vēstures palīgzinātnes

930.23 Vēsturiskā kritika

930.24 Vēstures hronoloģija

930.25 Arhivistika. Arhīvi.

930.85 Civilizācijas vēsture. Kultūras vēsture

Ar 930 klasificē darbus par historiogrāfiju kā zinātni. Lai attēlotu historiogrāfijas zinātnes stāvokli konkrētā valstī, pievieno attiecīgo vietas noteicēju.

Darbus, kas sastāv no vēsturiskiem avotiem, klasificē ar tematu apzīmējošām notācijām, pievienojot formas noteicēju (093) „Vēsturiski avoti”, piemēram,

930(474.3)(091) Latvijas historiogrāfijas vēsture

94(474.3)“1934/1940”(093) Latvija autoritatīvā režīma laikā. Vēstures avoti

Ar 930.85 „Civilizācijas vēsture. Kultūras vēsture” klasificē darbus par kultūru kādā teritorijā (3/9) vēsturiskā izklāsta formā. Darbus, kas apskata kultūru globāli, klasificē ar 008 „Civilizācija. Kultūra. Progress”. Vispārīgus sabiedrības kultūras prakses jautājumus klasificē ar 304.2 „Sociālie un kultūras jautājumi”. Vispārīgiem darbiem par kultūras politikas jautājumiem var lietot notāciju 304.4, bet konkrētas valsts kultūras politikai pie notācijas pievieno vietas noteicējus no tabulas 1e. Vispārīgie vietas noteicēji. Kulturoloģiju, kultūras socioloģiju un dažādu sabiedrību un sabiedrības grupu kultūru apskata 316.7 „Kultūras socioloģija. Sociālās dzīves kultūras konteksts”.

94 Vispārīgā vēsture

Vēstures indeksus veido notācija no pamattabulām un notācijas no tabulas 1e. Vispārīgie vietas noteicēji un 1g. Vispārīgie laika noteicēji.

Šīs notācijas ir neatkarīgas fasetes, ko var pēc vajadzības kombinēt. Piemēri:

94(4)“0375/1492” Viduslaiku Eiropas vēsture

94(4)“1945/...” Eiropa pēc Otrā pasaules kara

94(474.3)“199” Latvijas vēsture 20. gs. deviņdesmitajos gados

Pasaules karus klasificē ar pasaules vēstures indeksu 94(100), bet atsevišķu valstu vēsturi pasaules kara laikā ar attiecīgās valsts vēstures indeksu 94(4/9), piemēram,

94(100)“1939/1945” Otrais pasaules karš

94(100)“1914/1918” Pirmais pasaules karš

94(430)“1939/1945” Vācija Otrā pasaules kara laikā

Parasti indeksus veido pēc shēmas 94[vieta][laiks]. Tomēr UDK metodika ļauj elementu secību mainīt, piemēram,

94(4-11)“19” Austrumeiropas vēsture 20. gadsimtā

vai

94“19”(4-11) 20. gs. vēsture - Austrumeiropa

Bibliotēkai jāizvēlas viens no variantiem un tas konsekventi jāievēro.

Seno laiku valstu vēsturi var klasificēt ar 94(3...). Parasti šo indeksu izmanto bibliotēkas, kurām ir liels seno laiku vēstures krājums un ir mērķtiecīgi to atdalīt no mūsdienu vēstures. Ja bibliotēka nevēlas vienas valsts

vēsturi dažādos laikos apzīmēt ar diviem dažādiem indeksiem, tad (3...) vietā lieto (4/9), piemēram,

94(315)''-0202/+0220'' Ķīnas vēsture Haņu dinastijas laikā, 202 p.m.ē.-220 m.ē.

vai

940(510) ''-0202/+0220'' Ķīnas vēsture Haņu dinastijas laikā, 202 p.m.ē.-220 m.ē.

Savas zemes vēsturei bibliotēkas parasti lieto tikai attiecīgo (4/9) noteicēju.

Var attēlot arī tautu un etnisko grupu vēsturi, izvēloties piemērotāko elementu secību indeksā, piemēram,

94(=411.16)''19'' Ebreju vēsture 20. gadsimtā

94(474.3)(=161.1) Latvijas vēsture - krievi

vai

94(=161.1)(474.3) Krievu vēsture - Latvija

Indeksēšanas process

Indeksēšana ir klasificējamā darba analītiski sintētiska apstrāde. Tās laikā notiek informācijas apjoma samazināšana un vienlaikus galveno saturisko elementu izdalīšana to izguvei. Šo procesu var dalīt divos posmos - darba satura analīze un darba satura „pārtulkošana” UDK simbolos, ievērojot elementu sasaistes noteikumus. Procesa pirmajam posmam ir noteicošā loma klasificēšanas kvalitātē un tā norise ir atkarīga tikai no klasificētāja intelektuālās darbības.

Darba satura analīze jāsāk ar autora teksta semantisku izpratni. Būtiska nozīme ir darba nosaukumam un apakšnosaukumam, jo parasti tie ar autora vai izdevēja vārdiem izsaka darba tematu. Darba nosaukums var būt maldinošs, eifēmisks vai neskaidrs, tādēļ tas nedrīkst būt vienīgais avots temata formulēšanā. Jāiepazīstas ar tekstu ievadošo un noslēdzošo informāciju - priekšvārdiem, ievadu, satura rādītāju, kopsavilkumu u.tml. Jāievēro autora vai izdevēja norādījumi par mērķauditoriju, tās līmeni u.tml.

Tikai tad, kad izprasts autora teksts, var notikt tā analītiski semantiskā apstrāde. Izšķir konceptuālo un perceptuālo teksta apstrādi. Ar pirmo saprot informāciju, kuras nav tekstā tiešā veidā, bet tiek atklāta ar klasificētāja individuālo zināšanu vai viņa rīcībā esošo citu avotu palīdzību, un kura, pēc klasificētāja domām, ir informācijas lietotājiem. Perceptuālā teksta apstrādē izmanto tikai tekstā atrodamo informāciju. Kvalitatīvas klasificēšanas pamatā ir prasme sintezēt abus apstrādes veidus, neizmantojot vienu vairāk kā otru, t.i., formulēt tematu pēc iespējas tuvu oriģinālam, bet nepazaudēt saikni ar bibliotēkas krājuma informācijas masīvu kopumā.

Tematu „pārtulko” UDK simbolos atbilstoši UDK metodikai un bibliotēkas klasificēšanas politikai.

Elementu standartsecība indeksā

UDK uzbūves elementus var iedalīt kategorijās, kuru secību jebkurā struktūrvienībā nosaka standartsecība:

Objekts (objektu sistēma, objektu kopums, atsevišķs objekts)

Daļa

Veids

Materiāls

Īpašība

Darbība (procesi, operācijas, to metodes)

Aģents (pārstāvis, darītājs - persona, organizācija; iekārtas un aprīkojums)

Telpa

Laiks

Piemērs no **52 Astronomija. Astrofizika. Kosmosa pētniecība. Ģeodēzija**

OBJEKTI	524	Zvaigznes. Zvaigžņu sistēmas. Visums
VEIDI	524.31	Parastās zvaigznes. Zvaigznes atbilstoši spožuma un spektra klasei
DAĻAS	524.6	Galaktika (Piena Ceļš)
	524.63	Galaktikas lokālais reģions. Tuvums Saulei
	524.64	Galaktikas centrs
	-8 (speciālais noteicējs)	Atsevišķo sistēmu daļas un pazīmes
MATERIĀLI	Astronomijā nelieto	

ĪPAŠĪBAS	-3 (speciālais noteicējs)	Īpašības un parādības
PROCESI	-4 (speciālais noteicējs)	Ar ķermeņiem un sistēmām saistītie procesi
DARBĪBAS	-1 (speciālais noteicējs)	Pētīšanas metode. Datu apstrādes veidi
AGENTI	520	Astronomijas instrumenti un metodes

Elementu kategoriju standartsecība UDK struktūrvienībās atspoguļojas elementu standartsecībā indeksā. Piemērā redzams, ka 524 iztrūkst **MATERIĀLI**. Arī indeksi parasti nesatur visas elementu kategorijas, tāpēc tos kārtot standartsecībā neatkarīgi no elementu kategoriju daudzuma, piemēram,

903.23`14.02 Lopkopju kultūru virpoti māla trauki

903.23 Trauki. Krūkas. Urnas. Bļodas **OBJEKTI**

903`**14** Lopkopju kultūras (tikai lopkopju kultūrām raksturīgi trauki, precizē objektu veidu) **VEIDI**

903.02 Keramika atbilstoši tās izgatavošanas tehnikai. Uz ripas darināta keramika **MATERIĀLI - PROCESI**

Bibliotēka var pieņemt metodiskus lēmumus par izmaiņām elementu standartsecību indeksos. Šādi lēmumi jāfiksē un konsekventi jāievēro.

Klasifikācijas procesā elementu kategoriju uzskaitījums palīdz strukturēt darba tematu, identificēt indeksā attēlojamus elementus un kārtot tos visatbilstošākajā secībā.

Kad formulēts darba galvenais temats, darbības veic šādā secībā:

1. Nosaka galvenajam tematam atbilstošu pamatklasi, klasi vai apakšklasi.
2. Atbilstoši elementu kategorijām identificē ar darba galveno tematu saistītus jēdzienus.
3. Nosaka identificēto jēdzienus attiecības ar galveno tematu (Aģents, Process, Darbība u.tml.)
4. Kārto visus elementus standartsecībā: Objekts - Daļa - Veids - Materiāls - Īpašība - Darbība - Aģents – Telpa - Laiks.
5. Nosaka visiem elementiem atbilstošas notācijas.
6. Nosaka darba formu (tabula 1.d. Vispārīgie formas noteicēji)
 - 6.1 Atkarībā no formas nozīmīguma temata izklāstā klasificē vai nu ar pamatklasi (piemēram, 94 Vēsture, 34 Tiesības. Tiesību zinātne), vai arī izvēlas noteicēju (piemēram, (091) „Vēsturisks atveidojums tā īstajā nozīmē”, (094) „Juridiski avoti. Juridiski dokumenti”.
- Ja noteicēju tabulā nav atbilstoša jēdziena, lieto kola kombināciju.
7. Nosaka darba bibliogrāfisko formu, piemēram, (01) „Bibliogrāfijas”, (031) „Encilopēdijas” (075.3) „Mācību grāmatas, mācību līdzekļi vidusskolai”.
8. Nosaka darba fizisko formu, piemēram, (054) „Laikraksti”, (0.034.4) „Magnētiskie un optiskie mediji”, (086.76) „Optiski skaņu ieraksti”.
9. Ja nepieciešams, piemēram, vārdnīcām, aiz formas noteicēja lieto valodas noteicēju no tabulas 1c. Vispārīgie valodas noteicēji.

Bibliotēkas klasificēšanas politika

UDK ir elastīga klasifikācijas sistēma, kas ļauj vienu terminu dažādi klasificēt. Rokasgrāmatā norādīti tikai tipiskākie klasificēšanas varianti. Lai bibliotēka vienmēr lietotu tikai vienu no variantiem, priekšmets ar tā apzīmējošo indeksu jāfiksē. Tāpat jāfiksē indeksa detalizācijas līmenis, jo nedrīkst, piemēram, darbu par vainu pastiprinošiem apstākļiem krimināltiesībās vienreiz klasificēt ar 343.235, citreiz ar 343.23 vai 343. Atkarībā no bibliotēkas krājuma lieluma un profila jāizvēlas piemērotākais detalizācijas līmenis un tas jāievēro.

Elektronisko katalogu laikmetā bibliotēkām katrs priekšmets ar tā apzīmējošo indeksu jāfiksē autoritatīvajā datnē, kas saistīta ar bibliogrāfisko ierakstu datni un nodrošina visu bibliotēkas krājumā esošo ar attiecīgo indeksu klasificēto darbu izguvi. Autoritatīvā datne ļauj lietotājam vārdiski formulēt vaicājumu, kas atbilst lietotāju informācijas meklēšanas paradumiem.

Bibliotēkai jāpiedāvā meklēt informāciju arī ar bibliotēkas UDK shēmas palīdzību. UDK shēma ir UDK tabulas miniatūrā, kura atšķirībā no pilnām tabulām atspoguļo tikai bibliotēkas krājuma tematisko struktūru, respektīvi - satur tikai tās notācijas, kurām atbilst reāli darbi krājumā. Ja lietotājs nevar precīzi noformulēt priekšmetu, tad UDK shēma ir neaizvietojama, jo atrast nepieciešamo priekšmetu palīdz shēmas hierarhiskā uzbūve. Lai optimizētu meklēšanu, UDK shēmā kā virsrakstus iekļauj arī pamatklases vai klases, kurām neatbilst reāli darbi bibliotēkas krājumā. Būtu vēlams nodrošināt šādu notāciju atšķiršanu no reālus darbus pārstāvošajām.

UDK pilna teksta datubāzes paredzētas tikai profesionāļiem. UDK autoritatīvie ieraksti un shēmas regulāri jāatjaunina, lai nodrošinātu adekvātu krājuma tematisko izguvi.

Izmantotie avoti

Eglīte, Elita. Universālās decimālās klasifikācijas filozofijas klases informācijas tezaura izveide : Maģistra darbs, 2000.

McIlwaine, I. C. The universal decimal classification : a guide to its use / I.C. McIlwaine. [Rev. ed.]. The Hague : UDC Consortium, 2007. vi, 278 lpp.

National Library of the Czech Republic. Databases of the National Library CR

Pieejams:

http://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=nkc&CON_LNG=ENG

Slavic, Aida. Use of the Universal Decimal Classification: a worldwide survey, 2006. Pieejams:

<http://hdl.handle.net/10150/105579>

Tiešsaistes terminu banka: arhīvi, bibliotēkas, muzeji.

Pieejams:

<http://termini.lnb.lv/mab/>

UDK Cosortium. Universal Decimal Classification. Summary.

Pieejams:

<http://www.udcc.org/udcsummary/php/index.php>

UDK autoritatīvā datubāze.

Pieejams: https://lira.lanet.lv/F/2TMLTLF3PY2EXP359LM51URITI79VCFCAMEYHE59G7Q8TG7R5V-55139?func=file&file_name=base-list

Terminu skaidrojošā vārdnīca

Apakšiedaļa - jebkura pakārtota iedaļa - apakšklase vai noteicējs.

Apakšklase - sk. Salikta klase

Autoritatīvais UDK ieraksts - ieraksts, kas fiksē UDK lokālu interpretāciju un lietojumu.

Darbs - iespieddarbs vai jebkurš cits informācijas nesējs, kuru klasificē.

Fasete - apakšiedaļu grupa vienā klasē, kas atbilst noteiktam dalījuma kritērijam un pilnībā atklāj klases tematiku noteiktā aspektā.

Fasetklasifikācija - klasifikācija, kurā jēdzieni organizēti fasetu sērijās un priekšmeta notāciju veido fasetu kombinācija.

Hierarhiskās attiecības - formālās attiecības starp jēdzieniem, kurās viens jēdziens ir pakārtots otram.

Iedaļa - jebkura klasifikācijas struktūrvienība.

Indeksa piešķiršana - klasificējamā darba apzīmēšana ar indeksu.

Indekss - notācija, kas klasifikācijas procesa rezultātā piešķirta klasificējamajam darbam.

Informācijas meklējumvaloda - mākslīgā meklēšanas valoda, parasti indeksēšanas valoda apvienojumā ar izvēlnēm vai programmatūras sistēmas komandām.

Jēdziens - zināšanu vienība, ko veido raksturīgu pazīmju unikāla kombinācija.

Klase - klasifikācijas pamatelements. Apzīmē grupu, kuras visiem locekļiem piemīt vismaz viena kopēja pazīme. Atbilst vienam atsevišķam jēdzienam zināšanu klasifikācijā.

Klasificēt - piešķirt klasifikācijas sistēmas simbolu darbam.

Klasifikācijas indekss - sk. Indekss

Klasifikators - persona, kas nodarbojas ar klasifikāciju.

Kola kombinācija - salikts indekss, kurā divas notācijas no pamattabulām (ar vai bez noteicējiem) saista kola zīme (:).

Meklējumvaloda - sk. Informācijas meklējumvaloda

Notācija - jēdzienu apzīmējošs simbols ciparu formā UDK tabulās.

Noteicēju tabula/noteicēji - pēc viena dalījuma kritērija veidota apakšiedaļu grupa.

Ontoloģija - strukturētu jēdzienu sistēma, kas atklāj jēdzienu savstarpējo saistību .

Pamatindekss - indekss, kas satur tikai pamattabulu notācijas.

Pamatklase - klasifikācijas sistēmas pamatiedaļa, piemēram, 2 Reliģija. Teoloģija, 3 Sociālās zinātnes.

Pamatklases notācija - notācija no pamattabulām ar vai bez speciālā noteicēja.

Pamattabula - klasifikācijas sistēmas daļa, kas sastāv no pamatklasēm un klasēm.

Priekšmets - jebkurš jēdziens vai jēdzienu kombinācija, kas atspoguļo darba tematu.

Salikta klase - klase, kas apzīmē divus vai vairākus dažādu nozaru jēdzienus.

Salikts indekss - pamattabulu notācijas kombinācija ar vispārīgo un/vai speciālo noteicēju/noteicējiem vai citu pamattabulu notāciju (kola kombinācija).

Sintezēts indekss - indekss, kurā apvienotas divas vai vairākas pamattabulu notācijas, kuras atdala apostrofs (').

Speciālo noteicēju tabula/noteicēji - pēc viena dalījuma kritērija veidota apakšiedaļu grupa, ko izmanto vienā vai dažās atsevišķās klasēs.

Temats - satura formulējums darbā. Var būt izteikts ar vienu vai vairākiem priekšmetiem.

Termins - vārds vai vārdkopa, kas apzīmē noteiktas zinātnes vai citas jomas jēdzienu.

Vaicājums - viena vai vairāku pakāpju meklēšana, lai izguves sistēmā iegūtu atbildi norāžu vai citu datu formā.

Vispārīgo noteicēju tabula/noteicēji - pēc viena dalījuma kritērija veidota apakšiedaļu grupa, kuru izmanto visās klasēs vai klašu grupās.